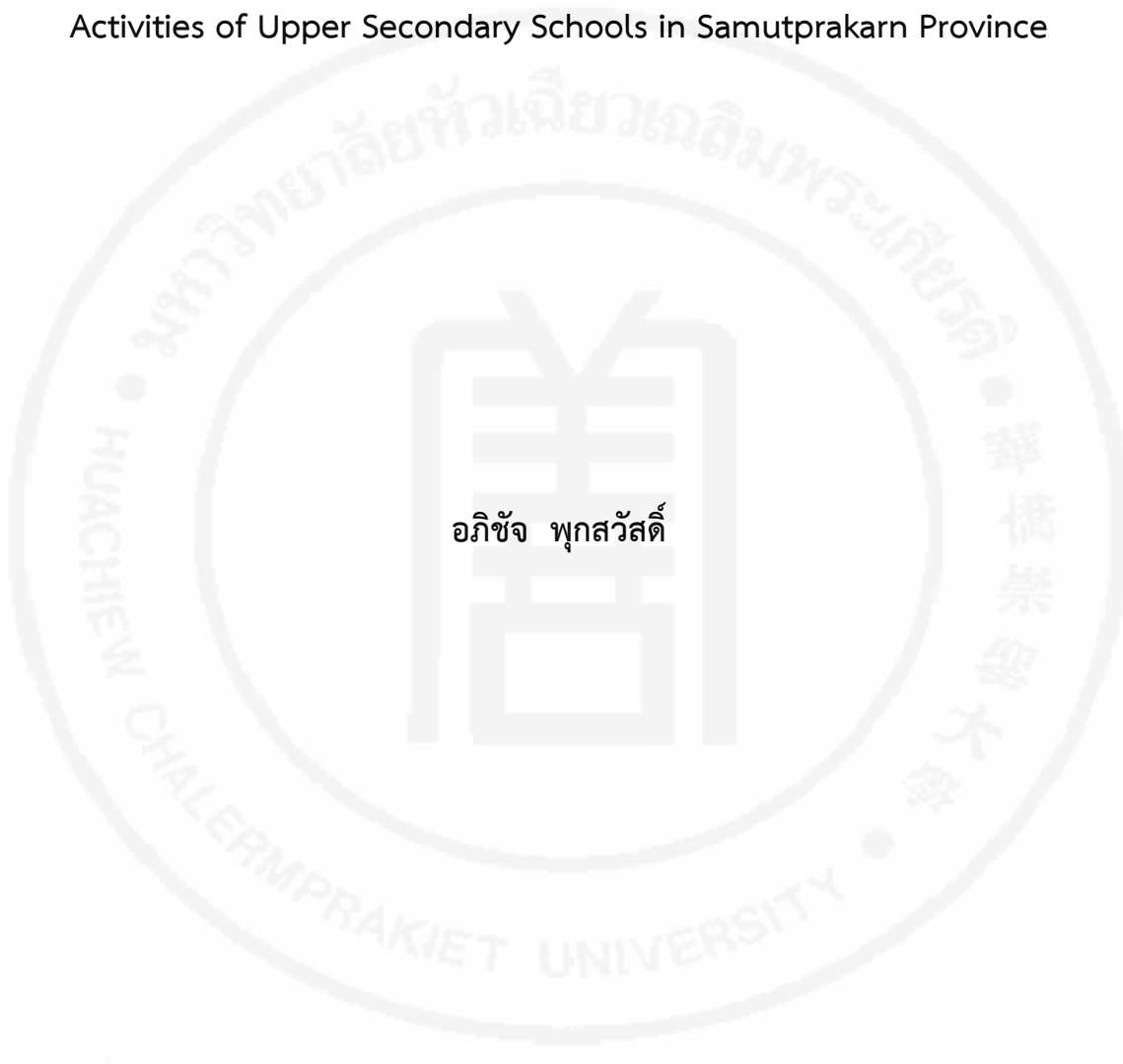

การพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการ
The Development of Innovative Participatory Communication in School
Activities of Upper Secondary Schools in Samutprakarn Province

อภิษฐ์ พุกสวัสดิ์

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ปีการศึกษา 2561

ชื่อเรื่อง	การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้วิจัย	อภิชาต พุกสวัสดิ์
สถาบัน	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ปีที่พิมพ์	2563
สถานที่พิมพ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
แหล่งที่เก็บรายงานฉบับสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
จำนวนหน้างานวิจัย	129 หน้า
คำสำคัญ	นวัตกรรมการสื่อสาร การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมนักเรียน
ลิขสิทธิ์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งเพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนเพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ 1) การวิจัยคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงและใช้การสนทนากลุ่มย่อยกับอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 10 คน 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของ Taro Yamane ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 400 คน 3) การวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงและใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 30 คน และ 4) การวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจงและใช้การสนทนากลุ่มย่อยกับอาจารย์ที่ปรึกษาจำนวน 10 คน

ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาประกอบด้วย 1) รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1.1) กิจกรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ของโรงเรียน (1.2) กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสถานักเรียน 2) รูปแบบและการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ประกอบด้วย (2.1) กระบวนการวางแผนการสื่อสารและ (2.2) การออกแบบเนื้อหา 3) กระบวนการวางแผนกิจกรรมประกอบด้วย (3.1) การวางแผนและออกแบบกิจกรรม (3.2) การปฏิบัติการและการสื่อสาร และ (3.3) การประเมินผลกิจกรรม

ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรมโรงเรียนในระดับ “ปานกลาง” และมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการในระดับ “ปานกลาง” ด้านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารในระดับ “มาก”

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความคิด ประกอบด้วย (1.1) วิเคราะห์บริบทโรงเรียน (1.2) ประเมินความสามารถทางการสื่อสาร ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการใช้วัตกรรมการสื่อสารระดับ “ปานกลาง” และ (1.3) ตั้งโจทย์การวิจัย ผู้ให้ข้อมูลใช้การเล่าเรื่องอัตลักษณ์โรงเรียน และใช้การเล่าเรื่องผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของสถาบันการศึกษา 2) ขั้นปฏิบัติการ ประกอบด้วย (2.1) ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติการภายใต้กรอบแนวคิด PDCA (Plan, Do, Check, Action) (2.2) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร/มีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ/มีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน 3) ขั้นถอดบทเรียน ประกอบด้วย (3.1) การประเมินความสามารถทางการสื่อสาร โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการใช้วัตกรรมการสื่อสารในระดับ “มาก” (3.2) การประเมินทักษะที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่กิจกรรมนักเรียน มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมในระดับ “มาก” และมีคุณลักษณะส่วนบุคคลในระดับ “มากที่สุด”

การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากตัวแปรของงานวิจัยซึ่งประกอบด้วย กระบวนการวางแผน (Planning) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Student Affair Planning) รูปแบบกิจกรรม (Pattern) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

Research Title	The Development of Innovative Participatory Communication in School Activity of Upper Secondary Schools in Samutprakarn Province
Research	Apichat Puksawadde
Institution	Huachiew Chalermprakiet University
Year of Publication	2020
Publisher	Huachiew Chalermprakiet University
Sources	Huachiew Chalermprakiet University
No.of Pages	129 Pages
Keywords	Communication Innovation, Participatory Communication, Student Activities
Copyright	Huachiew Chalermprakiet University

Abstract

This research aimed to study the upper secondary schools in Samutprakarn province regarding the following: the status of school activity arrangement, the status of students' participatory communication in school activity arrangement, the pattern of innovative participatory communication in school activity arrangement, and the acceptance the pattern of innovative participatory communication in school activity arrangement in the viewpoints of school activity advisors. The research had been organizing using mix methods of qualitative and quantitative research in 4 steps as follows:

1) Qualitative research, the researcher gathered data by interviewing 10 selected purposively school activity advisors and secondary students. 2) Quantitative research, the researcher used the questionnaire to collect data from 390 secondary students, the sample size of which was determined from using Yamane formula. 3) Qualitative research, the researcher gathered data by using participatory action research with 30 purposively secondary students. 4) Qualitative research, the researcher gathered data by using focus group interview with 10 selected purposively school activity advisors. The following were the research findings:

The status of school activity arrangement comprised 1) activity pattern and nature activity that includes: 1.1) school activity of the sector, and 1.2) school activity of student council; 2) communication process of activity arrangement that include 2.1) Communication process plan, and 2.2) PR message design; 3) student affairs

planning process that include 3.1) activity arrangement planning, 3.2) operating and communication action and 3.3) activity evaluation.

In parts of the status of students' participatory communication in school activity arrangement, the samples' participation in student affairs planning process were evaluated as in the moderate level. The samples' participatory practitioner were evaluated as in the moderate level. The samples' performance as audience or user were evaluated as in the much level.

In terms of participatory action research, there were 3 steps. The first is the preparation of ideas that consists of 1) analysis of school context 2) communication competence evaluation pre-participatory action research, in which the samples' innovative communication skills were evaluated as in the moderate level, and 3) research problem setting in which the samples used story telling of school identity via school PR media. The second step is the operating procedure that includes 1) the samples took part in implementation process under the concept of PDCA (Plan, Do, Check, Action) 2) participatory communication in which the samples took part in every step of participatory communication as a receiver or user, as a sender or media producer, and as a planner. The third step is the lesson learned visualizing that includes 1) communication competence evaluation, in the post-participatory action research, in which the samples' innovative communication skills were evaluated as in the much level. 2) skill evaluation, in the post-participatory action research, in which the samples' responsibility for school based activity assignment; their knowledge of school activity arrangement were evaluated as in the much level, and personal attributes were evaluated as in the much level.

The variables derived from research findings were used to create the pattern of development of innovative participatory communication in school activity. The pattern comprises planning, participatory student affair planning, pattern and participatory communication.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ อธิการบดี รองศาสตราจารย์อศยา จันทร์วิทยานุชิต รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และอาจารย์ ดร.ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ อาจารย์ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้ช่วยนักวิจัย ตลอดจนสำนักพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติให้การสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้สามารถเกิดขึ้นและสำเร็จผลลุล่วงลงได้ ทั้งนี้เป็นเพราะความเสียสละเวลาและความคิด ความกรุณาจากผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม และผู้แทนนักเรียนจากสภานักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยขอขอบคุณให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณจนกระทั่งผู้วิจัยได้รายงานผลเป็นงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหานำวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม	8
แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	10
แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน	12
แนวคิดกิจกรรมพัฒนานักเรียน	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	22
การวิจัยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเชิงนโยบาย	23
แหล่งข้อมูล	23
วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล	23
การวิเคราะห์ข้อมูล	25
การวิจัยระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติ	25
ประชากร	25
กลุ่มตัวอย่างและการเลือกตัวอย่าง	27
วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล	28
ความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือ	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล	29
สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล	29
ระยะที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	29
แหล่งข้อมูล	29
วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล	29
การวิเคราะห์ข้อมูล	30
ระยะที่ 4 การวิจัยเชิงคุณภาพ การสร้างการยอมรับผลการวิจัย	30
แหล่งข้อมูล	30
วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล	31
ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31
กรอบการดำเนินงานวิจัย	31
บทที่ 4 สถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของสถาบันการศึกษา	34
สถานภาพในการจัดกิจกรรมนักเรียน	34
รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมนักเรียน	34
การตอบรับและการให้ความร่วมมือในกิจกรรมนักเรียน	36
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียน	36
นวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียน	37
กระบวนการวางแผนการสื่อสาร	37
การมีส่วนร่วมในกระบวนการการออกแบบเนื้อหากิจกรรมนักเรียน	38
กระบวนการวางแผนกิจกรรมและรูปแบบกิจกรรมนักเรียน	40
การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมนักเรียน	40
ลักษณะการออกแบบและเป้าประสงค์ของกิจกรรมนักเรียน	42
การปฏิบัติการและมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน	43
กระบวนการคัดเลือกผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน	44
ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมนักเรียน	45
การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน	49
ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	50
การเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียน	51
กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม	52
การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม	53
บทที่ 6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	55
ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความคิด	55
การวิเคราะห์ตัวบทโรงเรียน	55
การวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบของกิจกรรม การวางแผนกิจกรรมนักเรียน	62
การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ให้ข้อมูล	63
การตั้งใจการวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล	70
ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ	72
การออกแบบกิจกรรม	72
กิจกรรมปฏิบัติการ	73
ขั้นตอนที่ 3 ขั้นถอดบทเรียน	96
บทที่ 7 การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโรงเรียน	105
บทที่ 8 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย	113
สถานการณ์การจัดกิจกรรมนักเรียนในสถานศึกษา	113
การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	114
การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	114
อภิปรายผลการวิจัย	117
ข้อเสนอแนะและการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	120
บรรณานุกรม	123
ประวัติย่อผู้วิจัย	129
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	22
3.2 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	26
3.3 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	27
5.1 แสดงเพศ อายุ ศาสนา ระดับชั้นเรียน แผนการเรียน จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง	50
5.2 แสดงการเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง	51
5.3 แสดงการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง	52
5.4 แสดงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง	53
6.1 แสดงความสามารถการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	64
6.2 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	65
6.3 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	66
6.4 แสดงความสามารถในการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	67
6.5 แสดงความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูล ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	68
6.6 แสดงระดับความสามารถในการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูลก่อน เข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	69
6.7 แสดงความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	96
6.8 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	97
6.9 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	98

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
6.10 แสดงความสามารถในการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	99
6.11 แสดงความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูล หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	100
6.12 แสดงระดับความสามารถในการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูล หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	101
6.13 แสดงผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	103

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แบบจำลองเชิงพิธีกรรม	12
3.1 กรอบการดำเนินงานวิจัย	33
4.1 กระบวนการสื่อสารในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา	38
4.2 ลักษณะแผนกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย (แบบบนลงล่าง)	41
4.3 ลักษณะแผนกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นใหม่ (แบบล่างขึ้นบน)	42
4.4 ลักษณะการออกแบบกิจกรรม และขั้นตอนการขออนุมัติกิจกรรม	43
4.5 ขั้นตอนและกระบวนการในการประเมินผลกิจกรรม	48
6.1 โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	57
6.2 สภานักเรียนของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ (เผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก)	59
6.3 สภานักเรียนของโรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม (เผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก)	61
6.4 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย	63
6.5 ผู้ให้ข้อมูลระดมสมองและหาประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจในโรงเรียน	70
6.6 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเล่าเรื่อง	74
6.7 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเล่าเรื่อง	75
6.8 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการถ่ายภาพให้กับผู้ให้ข้อมูล	75
6.9 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกปฏิบัติการถ่ายภาพให้กับกลุ่มตัวอย่าง	76
6.10 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพ (1)	76
6.11 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพ (2)	77
6.12 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวางโครงเรื่อง	77
6.13 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวางโครงเรื่อง	78
6.14 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (1)	78
6.15 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (2)	79
6.16 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (3)	80
6.17 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (4)	81
6.18 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการใช้โปรแกรมการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (1)	82
6.19 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการใช้โปรแกรมการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (2)	83
6.20 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์	84
6.21 กระบวนการใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล (1)	85

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
6.22 กระบวนการใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล (2)	86
6.23 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	87
6.24 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	88
6.25 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม	91
6.26 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ	92
6.27 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนสมุทรปราการ	94
6.28 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	104
7.1 แสดงความสัมพันธ์ของผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ	108
7.2 รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม (4Ps of Innovative Participation)	110

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คนหรือกลุ่มคนเป็นทรัพยากรสำคัญของสังคม เนื่องจากคำอธิบายพื้นฐานที่ว่า ทรัพยากรมนุษย์ คือปัจจัยการผลิตที่ช่วยผลักดันระบบเศรษฐกิจขับเคลื่อน นับเกินกว่ากึ่งศตวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจหลักของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยึดหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” กล่าวคือ การเตรียมความพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรทุกช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2560)

การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทยควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่ในช่วงวัยเด็กเยาวชนซึ่งเป็นพื้นฐานของชีวิต เด็กและเยาวชนจะเรียนรู้และสะสมประสบการณ์จากครอบครัว สถาบันการศึกษาและจากสภาพแวดล้อม และการปรับตัวให้เข้ากับบุคลิกภาพส่วนตัวผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กและเยาวชนอยู่ร่วมกันโดยมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม

ผลสำรวจของกรมการปกครอง เดือนมิถุนายน 2560 ระบุว่า ประชากรของประเทศไทยทั้งหมด 66 ล้านคน มีประชากรที่เป็นเด็กเยาวชนร้อยละ 32.3 (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2561) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์จึงควรตระหนักถึงบทบาทของเด็กเยาวชนเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนเป็นพลังสำคัญของประเทศซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีชีวิต หากเยาวชนได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองต้นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย เด็กและเยาวชนในวันนี้ คือ ผู้ที่จะเติบโตในวันหน้าและเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพ

เครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ คือ การศึกษา เพราะ “การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล หากสังคมและบ้านเมืองให้การศึกษาคที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นจะมีพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติ

และพัฒนาก้าวต่อไปในอนาคต” (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร. 2504)

ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถเป็นกลไกในการพัฒนาขีดความสามารถของทุนมนุษย์ (Productivity) ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักของประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างยั่งยืนภายใต้พลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2560)

การศึกษาไม่ได้หมายถึงเฉพาะการเรียนการสอนตามหลักสูตรในโรงเรียน หรือการแสวงหาความรู้หรือการศึกษาในสถานศึกษาเป็นเพียงช่วงต้นหรือช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต แต่เมื่อพ้นสภาพการเป็นนักเรียนก็มีใช้ว่าจะพ้นจากการแสวงหาความรู้ เพราะความรู้หรือการเรียนรู้ควรจะต้องมีตลอดชีวิต ทั้งนี้ การแสวงหาความรู้นอกห้องเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเยาวชนสามารถหาความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในสถานศึกษา เพราะการแสวงหาความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง กิจกรรมในสถานศึกษาสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงห้องเรียนกับโลกภายนอกให้มาพบกันอย่างใกล้ชิด โดยเปรียบเหมือนประตูที่จะเปิดให้ห้องเรียนไปสู่สังคมและไปสู่โลกของความจริงมากขึ้น

วิธีการเรียนรู้ที่จะให้เกิดผลดีแก่นักเรียน คือ การเรียนรู้โดยการกระทำ (learning by doing) ซึ่งมีอิทธิพลทำให้โรงเรียนตื่นตัวและใช้ความพยายามที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา กิจกรรมในสถานศึกษาแบ่งเป็น 1) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนกำหนดจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนวิชาต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน 2) กิจกรรมนักเรียนที่กำหนดจัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติเพื่อสนองความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียนให้มีโอกาสแสวงหาความรู้ให้แตกฉานขึ้นและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของนักเรียนให้เหมาะสมตามค่านิยมของสังคม และ 3) กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูมซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเกี่ยวกับการแนะแนวหรือการปกครองนักเรียนซึ่งโดยปกติครูจะมีบทบาทในการดำเนินงานเอง (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ กล่าวคือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สะท้อนความรักและการธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และกิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษา. 2560) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) ที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ มีทักษะความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2560)

หนึ่งในเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการจัดกิจกรรมนักเรียนในสถานศึกษา คือ 1) นวัตกรรมสื่อสาร (ช่องทางการสื่อสารกิจกรรมนักเรียนในบริบทของโรงเรียน) และ 2) การสื่อสารแบบมีส่วน

ร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน ซึ่ง Jan Servaes (1996) Bella Mody (2000) Karin Gwin Wilkins (2000) และ Alfonso Gumucio Dagron (2001) ต่างยอมรับว่า การสื่อสารเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของงานด้านการพัฒนาชุมชน และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม (กาญจนา แก้วเทพ. 2546)

นวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถนำมาใช้พัฒนาความสามารถทางการสื่อสาร 3 ประการ ประการแรก คือ ความรู้เรื่องแบบแผนการสื่อสารที่เหมาะสม ประการที่สอง คือ ความสามารถที่จะอ่าน “สถานการณ์” และประการที่สาม คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ กล่าวคือ ต้องรู้ว่า การสื่อสารแบบไหน ควรใช้ในสถานการณ์ใดในมิติของการสื่อสาร นักเรียนมักถูกมองในฐานะ “ผู้รับสาร” ทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือเป็นเพียง “เนื้อหาในสื่อ” หรือเป็น “ผู้ถูกควบคุมกำกับดูแล” มากกว่าจะเป็น “ผู้ส่งสาร” เพราะสื่อมักจะผลิตโดยผู้ใหญ่ เพื่อผู้ใหญ่ และเกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ แต่มุ่งเป้าหมายเพื่อผู้รับสารที่เป็นนักเรียน ด้วยเหตุนี้ นักเรียนควรมีบทบาทมากกว่าการเป็นเพียง “ผู้รับสาร” แต่ควรมีบทบาทเป็น “ผู้ส่งสาร” ซึ่งฐานะการเป็น “ผู้ส่งสาร” อาจมีหลายระดับ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมในการส่งสาร เช่น สื่อการแสดงประเภทต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารสามารถมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ระดับการเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาสาร เช่น เป็นนักแสดง เป็นแขกรับเชิญ เป็นผู้เล่นเกม เป็นผู้ดำเนินรายการ เป็นพิธีกร หรือเป็นผู้รายงานข่าว และระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร คือ เป็นผู้ดำเนินกระบวนการผลิตขั้นตอนต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การคิดประเด็นเขียนบท ถ่ายทำ ตัดต่อ นำออกอากาศหรือเผยแพร่ เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ. 2551)

ด้วยเหตุนี้ หากมองนักเรียนตามความเป็นจริงด้วยทัศนคติเชิงบวก จะเห็นได้ว่า นักเรียนในสถานศึกษาล้วนมีศักยภาพที่แอบแฝง หากมีปัจจัยหรือสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวย นักเรียนสามารถแสดงพลังความเข้มแข็งได้เฉกเช่นผู้ใหญ่ ดังนั้น หากนักเรียนในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพเสริมพลัง (Empowerment) ในด้านต่าง ๆ หรือได้รับการสนับสนุนและได้รับโอกาสจากผู้ใหญ่ นักเรียนจะกลายเป็นทรัพยากรบุคคลหรือสื่อบุคคลที่เข้มแข็ง และเป็นเยาวชนที่สร้างคุณประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสถาบันการศึกษา ต่อชุมชนและสังคม (ศศโสฬส จิตรวานิชกุล. 2559)

จังหวัดสมุทรปราการมีโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวนทั้งสิ้น 30 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รวม 24 โรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยม รัชดาภิเษกในพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนวิสุทธิกษัตริย์ตรี โรงเรียนบางแก้วประชาสรรค์ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) สมุทรปราการ โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สวนกุหลาบวิทยาลัยสมุทรปราการ โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนเทศบาล (เยี่ยมเกษม) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนบางป่อวิทยาคม โรงเรียนหลวงพ่อกคลองด่าน โรงเรียนวัดทรง

ธรรม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) โรงเรียนมัธยมศรีจันทร์ประดิษฐ์ โรงเรียนภาคอมราลักษณ์ วิทยา โรงเรียนมัธยมวัดใหม่สมุทรกิจวิทยาคม และโรงเรียนราชวินิตสุวรรณภูมิ

ในส่วนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน กระทรวงศึกษาธิการมี 6 โรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนสารสาสน์วิเทศศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญ สมุทรปราการ โรงเรียนเซนต์โยเซฟ เทปวัล โรงเรียนเซนต์โยเซฟ บางนา โรงเรียนสาธิตบางนา และ โรงเรียนประภามนตรี 2

ทั้งนี้ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัด กิจกรรมพัฒนานักเรียนในสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) โรงเรียนสมุทรปราการ และโรงเรียน สตรีสมุทรปราการ (เตือนใจ อรรถยะนาถ. สัมภาษณ์. 1 กรกฎาคม 2561) กล่าวคือ

โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ เป็นบ้านแห่งการเรียนรู้ พัฒนาครูและ นักเรียนให้เป็นแบบอย่างที่ดีมีประสิทธิภาพภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดการศึกษาและ พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม คุณภาพทางวิชาการ เสริมสร้างทักษะทางภาษา เทคโนโลยี และ ประสบการณ์วิชาชีพภายใต้แนวคิด 4 ร คือ “เรียนร้อย รอบรู้ ริเริ่ม ร่าเริง” (สุรสิทธิ์ จันทรสังสา. สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561)

โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้คู่ คุณธรรม ก้าวทันเทคโนโลยี ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง มีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพด้านวิชาการ นักเรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ การ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมนักเรียน นักเรียนสามารถสื่อสารหลายภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงาน อย่างสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบ (ธวัชชัย เจริญกุล. สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561)

โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาล มีการพัฒนานักเรียนให้มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ ความสนใจ ความสามารถของนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต เน้น คุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมนักเรียน (จักรีชัย คำหมาย. สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561)

โรงเรียนสมุทรปราการ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีการพัฒนานักเรียนให้เป็น “คนดี คนเก่งและมีความสุข” นักเรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ รักการเรียน เพียรทำดี มีวินัย ร่าเริง แจ่มใส ใฝ่คุณธรรม โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนใน รูปแบบกิจกรรมนักเรียน การเรียนรู้กระบวนการทำงาน เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การปฏิบัติ การ ตรวจสอบ/ติดตามงาน และการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่การส่งเสริมทักษะกระบวนการทำงานเป็นทีมที่มี ศักยภาพ การพัฒนาความคิดที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (วรัญญา อติศักดิ์กุล. สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561)

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ เป็นโรงเรียนระบบบริหารคุณภาพโดยใช้รูปแบบ SSP Model ตามแนวทางโรงเรียนมาตรฐานสากลเพื่อสนองนโยบายการศึกษาแห่งชาติ มุ่งพัฒนา คุณภาพ การศึกษาตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ประสบการณ์และมีส่วนร่วมในการ พัฒนากิจกรรมโรงเรียน (วารานนท์ พ่วงภู, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนและนักเรียนของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) โรงเรียน สมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการยังขาดทักษะและความรู้เรื่องนวัตกรรมการใช้เครื่องมือ สื่อสาร และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียน พุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) โรงเรียนสมุทรปราการ และโรงเรียนสตรี สมุทรปราการ เนื่องจากโรงเรียนมีต้นทุนเรื่องการเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ดีของการจัดกิจกรรมนักเรียน ของจังหวัดสมุทรปราการ และนักเรียนของโรงเรียนมีศักยภาพในการพัฒนาผ่านการรวมตัวในการ พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนา โรงเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะให้ทักษะและความรู้เรื่องนวัตกรรมการสื่อสาร และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำไปพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการ อันจะเป็นแนวทาง ในการพัฒนาทักษะและความรู้เรื่องนวัตกรรมการสื่อสารและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้กับนักเรียน ของโรงเรียนซึ่งจะเป็นผู้ขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด สมุทรปราการต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. สถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด สมุทรปราการเป็นอย่างไร
2. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร
3. รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร
4. รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียนตาม ความคิดเห็นของจากหัวหน้างานกิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการเป็น อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้น 30 โรงเรียน กล่าวคือ

1. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีจำนวน 24 โรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยมรัชดาภิเษกในพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนวิสุทธกษัตริย์ตรี โรงเรียนบางแก้วประชาสรรค์ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์สิงหเสนี) สมุทรปราการ โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สวนกุหลาบวิทยาลัยสมุทรปราการ โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนเทศบาล (เยี่ยมเกษม) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนบางบ่อวิทยาคม โรงเรียนหลวงพ่อกาคลองด่าน โรงเรียนวัดทรงธรรม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) โรงเรียนมัธยมศรีจันทร์ประดิษฐ์ โรงเรียนภาคอมรรัตน์วิทยากร โรงเรียนมัธยมวัดใหม่สมุทรกิจวิทยาคม และโรงเรียนราชวินิตสุวรรณภูมิ
2. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 6 โรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนสารสาส์นวิเทศศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการ โรงเรียนเซนต์โยเซฟ ทิพวัล โรงเรียนเซนต์โยเซฟ บางนา โรงเรียนสาธิตบางนา และโรงเรียนประภามนตรี 2

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความหมาย สัญลักษณ์ในเรื่องกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ จากผู้ส่งสาร (อาจารย์ และ/หรือนักเรียน) ผ่านนวัตกรรมการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสาร ไปยังผู้รับสาร (อาจารย์ และ/หรือนักเรียน) เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ และการประเมินผล

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การให้นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร กล่าวคือ นักเรียนมีโอกาสใช้สื่อทั้งในฐานะผู้รับสาร (ผู้ดู ผู้ชม ผู้อ่าน) และในฐานะผู้ส่งสาร โดยมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร เช่น การกำหนดเนื้อหา รูปแบบ ช่วงเวลา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายของกิจกรรมนักเรียน

นวัตกรรมการสื่อสาร หมายถึง การเผยแพร่กิจกรรมนักเรียนผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารให้กับกลุ่มเป้าหมายในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

นวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย การวางแผนและการสื่อสารกิจกรรมนักเรียนผ่านกลไกการมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษา สภานักเรียนและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งออกเป็น 1) กิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งอาจารย์ประจำวิชาจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียน เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งครูจะมีบทบาทในการดำเนินงาน (เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม) 2) กิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียน และ/หรือสภานักเรียนกำหนดจัดนอกเวลาเรียนปกติเพื่อสนองความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นตอนปลายโรงเรียนในจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐานและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนของฝ่ายวางแผนกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
2. การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ
3. การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” (The Development of Innovative Participatory Communication in School Activities of Upper Secondary Schools in Samutprakarn Province) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งเพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนเพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม

สำหรับเนื้อหาในบทที่ 2 ประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย คือ ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน แนวคิดกิจกรรมพัฒนานักเรียน ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ และสรุปสาระสำคัญไว้ในตอนท้ายของบทที่ 2 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion Innovations)

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ปี 1962 เมื่อ Everett M.Rogers เขียนหนังสือชื่อ Diffusion of Innovations

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง วัตถุ แนวคิด หรือ พฤติกรรมที่มีความ “ใหม่” ในสายตาของบุคคล หรือสังคมที่ยอมรับนวัตกรรม การแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึง กระบวนการเผยแพร่ข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสารในสังคม ในช่วงเวลาหนึ่ง (Roger. 2005) ทั้งนี้ องค์ประกอบหลักในการแพร่กระจายนวัตกรรม ประกอบด้วย 1) นวัตกรรม หรือ แนวคิดใหม่ในสายตาของผู้รับสาร 2) การสื่อสารโดยผ่านช่องทางการสื่อสาร (สื่อกระแสหลัก และ/หรือ สื่อใหม่) 3) ผู้รับสาร และ 4) ระยะเวลา ช่วงเวลาหนึ่ง ๆ นวัตกรรมจะยังคงความใหม่ในสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม โดยมีขั้นตอนซึ่งผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กับนวัตกรรม (Roger. 2005) กล่าวคือ

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้ (Knowledge) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับสารได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อนวัตกรรม เมื่อได้มีโอกาสพบเห็นนวัตกรรมและคุณลักษณะต่าง ๆ ของนวัตกรรมผ่านสื่อมวลชน และ/หรือสื่อออนไลน์ ข้อมูลข่าวสารที่นิยมเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน คือ

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน (Software Information) เป็นข้อมูลที่ช่วยตอบคำถามผ่านนวัตกรรมดังกล่าว ได้แก่นวัตกรรมอะไร และมีประโยชน์อย่างไร

1.2 ความรู้ด้านการใช้ (How-to-Knowledge) เป็นข้อมูลที่อธิบายสรรพคุณ และนำนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์

1.3 ความรู้เชิงหลักการ (Principle Knowledge) เป็นแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับนวัตกรรม เช่น นวัตกรรม ใหม่จริงหรือไม่ แตกต่างจากนวัตกรรมอื่นที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การสื่อสารเพื่อโน้มน้าว (Persuasion) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับสารมีความเห็นหรือเปรียบเทียบนวัตกรรมทั้งในด้านผลดีและผลเสีย ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่นวัตกรรมพยายามให้ข้อมูลเพื่อสร้างความสนใจและทัศนคติที่ดีต่อนวัตกรรม ในขั้นตอนนี้ สื่อบุคคลจะมีบทบาทสำคัญกว่าสื่อมวลชน เพราะสื่อบุคคลจะทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารได้อย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจ (Decision) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับสารประเมินองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม หรือความคิดเห็นของคนใกล้ชิด ขั้นตอนนี้ ผู้เผยแพร่นวัตกรรมจะให้ความช่วยเหลือ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการใช้นวัตกรรม ให้ทดลองหรือสาธิตการใช้ และการใช้บุคคลต้นแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับสารจะนำนวัตกรรมที่ตนตัดสินใจรับมาใช้ หรือ ทดลองใช้ ในขั้นตอนนี้ ข้อมูลข่าวสารมีบทบาทสำคัญมากต่อการยอมรับนวัตกรรม โดยเฉพาะข้อมูลที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรม ข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานที่ซึ่งสามารถเข้าถึงนวัตกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการใช้นวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 5 การยืนยัน (Confirmation) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับสารมักจะแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อยืนยันความคิดที่ว่า ตนสมควรรับนวัตกรรม หรือ สมควรปฏิเสธนวัตกรรม

ผู้วิจัยนำทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นกลุ่มล้ำสมัย (Innovators) เป็นกลุ่มคนที่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบเสี่ยง ชอบลองของใหม่ ตัดสินใจเร็ว และเต็มใจที่จะรับผลที่เกิดขึ้นจากการรับนวัตกรรม (Roger. 2005) คนกลุ่มนี้จะมีบทบาทในการแนะนำแนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรมนักเรียนในสถาบันการศึกษา

นอกจากนี้ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการควรได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องการสื่อสารภายใต้กระบวนการนวัตกรรมที่เน้นความสำคัญการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal Communication) ที่เน้นให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (Equality) ในฐานะคู่สื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ และการแลกเปลี่ยนซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมนักเรียน

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Concepts)

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นกลไกและเครื่องมือที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถทางการสื่อสารให้กับปัจเจกบุคคล การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นผู้รับสารและแหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยมีนักสื่อสารทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารซึ่งมีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่อยู่ในกระบวนการพัฒนา (Nair & White. 1987 อ้างถึงใน White. 2003)

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมและแนวคิดเรื่องการสื่อสาร (United Nations, 1983) กล่าวคือ

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดการด้วยตนเอง (Self Management) ในการดำเนินโครงการ โดยเริ่มต้นจากการวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ และการประเมินผล

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติศึกษาเอกสารของนักวิชาการสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การช่วยเหลือโดยสมัครใจจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสาธารณะ การให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตื่นตัวที่จะได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนและยอมรับโครงการสาธารณะ การให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการสาธารณะ การให้กลุ่มเป้าหมายมีสิทธิและหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโครงการสาธารณะ การระดมความคิด การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากโครงการสาธารณะในอนาคต

กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ (สถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545) กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) กลุ่มเป้าหมายมีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ การวิเคราะห์ปัญหา การลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) กลุ่มเป้าหมายมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากร การประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ((Participation in Utilization) กลุ่มเป้าหมายนำกิจกรรมของโครงการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับการพึ่งพาตนเองและการควบคุมทางสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit-Sharing) กลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมกิจกรรมของโครงการอย่างยุติธรรม

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ((Participation in Evaluation) กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบสภาพปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเพื่อร่วมหาทางแก้ไขต่อไป

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายผ่านกลไกการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นหนทางหรือ

เป็นเครื่องมือนำไปสู่การมีส่วนร่วม และได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร 3 รูปแบบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 และ พวงชมพู ไชยอาลา, 2556) กล่าวคือ

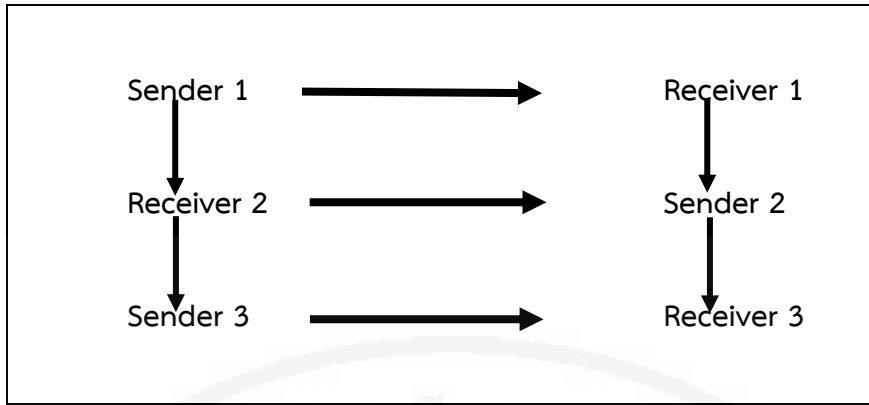
1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/User) เป็นขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารภายใต้ข้อกำหนดของผู้ส่งสาร เช่น การเลือกประเด็น/เนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ การเลือกสื่อ/ช่องทางการเผยแพร่ข่าวสาร กลุ่มเป้าหมายของกระบวนการมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารที่ตระหนักถึงสิทธิในการรับรู้และบอกเล่าต่อ สามารถเลือกเปิดรับข่าวสารจากสื่อ และมีการสื่อสารกลับไปยังผู้ส่งสาร

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ (Sender/Producer) เป็นขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-Production) ได้แก่ การเตรียมการผลิต การเลือกหัวข้อ การรวบรวมข้อมูล/ข้อเท็จจริง การเขียนบท การคัดเลือกฉาก สถานที่ นักแสดง เป็นต้น ขั้นตอนการผลิต (Production) ได้แก่ การลงมือผลิต การถ่ายทำ การบันทึกเทป เป็นต้น และขั้นหลังการผลิต (Post Production) ได้แก่ การตัดต่อ การใช้เสียงประกอบ การใส่เทคนิค เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Planner/ Policy Maker) เป็นขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ระบบการตัดสินใจ การกำหนดเนื้อหา รูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน การบริหารงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและการประเมินผลโครงการ

Alfonso Gumucio Dargon (2001) รวบรวมผลการศึกษาจากกรณีศึกษา 50 เรื่องที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และสรุปคุณลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังนี้ คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กลุ่มเป้าหมายของโครงการสาธารณะเป็นผู้ขับเคลื่อนในการเปลี่ยนแปลงสังคม ทำหน้าที่ของตนเองในกระบวนการมีส่วนร่วมบนหลักการประชาธิปไตย การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาและการแก้ไขปัญหาของสังคมตามความเป็นจริง การร่วมกันวางแผนกิจกรรมทางการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก เน้นความเป็นชุมชนและความเท่าเทียมกันของสมาชิกในบริบททางสังคม (เช่น ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น)

ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2548) อธิบายแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมผ่านแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) โดยผู้ส่งสารและผู้รับสารสลับบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร และมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองเชิงพิธีกรรม

ผู้วิจัยนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Concepts) มาใช้ในการวิจัยเพื่อการติดตั้งความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้มีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และ/หรือความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วม และ/หรือเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของกระบวนการ โดยอาศัยกิจกรรมนักเรียนที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม (Activity-Based Participation) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการวางแผน การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนกิจกรรมนักเรียน การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารภายใต้ข้อกำหนดของแผนกิจกรรมนักเรียน

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน

การพัฒนา หมายถึง การทำหรือการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมดีขึ้น หรือเป็นการนำความคิดใหม่เข้าสู่ระบบสังคม เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต ซึ่งการพัฒนาเป็นแนวความคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Melkote. 2001)

ในยุคแรกของการนำแนวคิดการสื่อสารมาใช้เพื่อการพัฒนาในเชิงปฏิบัติการ เริ่มต้นจากการพัฒนาชุมชนในชนบทเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแบบยั่งยืน หากแต่กระแสดความคิดของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระดับประเทศ สังคม และชุมชนเพื่อสร้างความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนา (กาญจนา แก้วเทพ. 2548) ต่อมาได้เริ่มเน้นลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) มากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในระดับประเทศ สังคม และชุมชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงเป็นที่เข้าใจ และยอมรับจากประชาชนทุกระดับ (จินตวีร์ เกษมสุข. 2561)

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาทั้งในระดับประเทศ สังคม และชุมชนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช่วิธีการที่เหมาะสมในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดของการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ หรือธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการพัฒนาไปสู่คนในชุมชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา สิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมเพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้และมีความเข้าใจ

เกี่ยวกับการพัฒนาที่เหมาะสมนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในสังคม และชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะถือว่าเป็นส่วนที่จะช่วยให้คนในสังคม และชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในชุมชนให้กลายเป็นชุมชนเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (วิสาขา ภูจินดา. 2558)

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน การปฏิบัติงาน และการประเมินผล โดยเน้นการบริหารจัดการทั้งในมิติของการบริหารงาน และการบริหารคนบนพื้นฐานของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก (Mercado. 1999) กล่าวคือ

การวางแผน นักพัฒนาควรสร้างแนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา และการใช้ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาร่วมกัน โดยนักพัฒนาและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ชุมชนเพื่อสะท้อนภาพที่แท้จริง ทั้งนี้ นักพัฒนาและชุมชนสามารถใช้หลักการของ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ชุมชนจากทั้งปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนา

นักพัฒนาควรใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิธีการแก้ไข และการดำเนินการแก้ไข โดยนักพัฒนามีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สร้างความยั่งยืน และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เป็นนักพัฒนาชุมชน

การปฏิบัติงาน นักพัฒนาควรใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมทั้งในแบบที่เป็นและไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อชุมชนเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจและเข้าร่วมงานพัฒนา เช่น การใช้หอกระจายข่าวในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน

อนึ่ง ในแต่ละชุมชนมีบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ดังนั้น การสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นักพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่จัดทำโดยการวิจัยทั้งแบบที่เป็นและไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ

การประเมินผล นักพัฒนาควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการตรวจสอบและประเมินผลตามความคิดเห็นของคนในชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาชุมชนเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักพัฒนาและชุมชน การตรวจสอบและประเมินผลร่วมกันจะทำให้ นักพัฒนาและชุมชนได้เรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวร่วมกันเพื่อใช้เป็นข้อมูลในโครงการพัฒนาชุมชนต่อไป

ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนามาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถในเชิงศักยภาพของนักเรียนผ่านการรวมตัวเป็น “ชุมชนเยาวชน” ซึ่งเป็นแหล่งรวมของนักเรียนในการสื่อสารและพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนทำกิจกรรมร่วมกันตามความสนใจ

ในการนี้ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายล้วนมีต้นทุน และความสามารถ ดังนั้น หากนักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ และความสามารถทางการสื่อสาร หรือได้รับการสนับสนุนและได้รับโอกาสจากอาจารย์ นักเรียนจะเป็น “สื่อบุคคล” และรวมตัวเป็น “ชุมชนเยาวชน” ของโรงเรียนที่สร้างคุณประโยชน์ต่อตนเอง สถาบันการศึกษา ชุมชนและสังคม

แนวคิดกิจกรรมพัฒนานักเรียน

วิธีการเรียนรู้ที่จะเกิดผลดีแก่นักเรียน คือ การเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) ดังนั้น สถาบันการศึกษาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนานักเรียนในสถาบันการศึกษา โดยลักษณะการจัดกิจกรรมมีทั้ง กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Extra-Curricular Activities) กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) กิจกรรมกึ่งหลักสูตร (Semi-Curricular Activities) กิจกรรมพิเศษ (Extra-Activities) กิจกรรมโรงเรียน (School Activities) กิจกรรมนักเรียน (Student Activities) กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities) กิจกรรมครูและนักเรียน (Teacher-Student Activities) กิจกรรมชีวิตในโรงเรียน (School-Life Activities) กิจกรรมพัฒนา (Development Activities) และกิจกรรมโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์ (Creative School Activities) (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529)

กิจกรรมพัฒนานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นกิจกรรมในขอบเขตที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนานักเรียนในสถาบัน ทั้งนี้ กิจกรรมพัฒนานักเรียนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในสถาบันการศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ (สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2529) ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนกำหนดจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนวิชาต่าง ๆ กิจกรรมลักษณะนี้อาจจัดขึ้นทั้งในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน โดยกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอนร่วมกับหัวหน้าหมวดวิชาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่กำหนดจัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติหรือนอกเหนือจากตารางสอนเพื่อตอบสนองความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสแสวงหาความรู้ พัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสมตามค่านิยมของสังคม ทั้งนี้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจ เป็นกิจกรรมที่ได้รับอนุมัติจากผู้บริหาร มีครูที่ปรึกษาคอยดูแลรับผิดชอบ ไม่มีหน่วยการเรียน โดยครูที่ปรึกษาจะแนะนำให้นักเรียนเป็นผู้วางแผนและดำเนินงานกิจกรรมเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง

3. กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม หรือเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเกี่ยวกับการแนะแนวหรือการปกครองนักเรียนซึ่งโดยปกติครูจะมีบทบาทในการดำเนินงานทั้งหมด

อนึ่ง ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาเยาวชน ตัวกิจกรรมสามารถแบ่งเป็น “ตัวเนื้อหา” และ “รูปแบบกระบวนการ” ซึ่งเนื้อหาของกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ

โครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งนี้ หลักการและแนวคิดการออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วย (ศศโสพล จิตรวานิชกุล. 2559)

1. ใช้หลักการ 3H พัฒนาเยาวชนใน 3 ด้านไปพร้อมกัน คือ ความรู้ (Head) ทักษะ (Hand) และความรู้สึก (Heart) กล่าวคือ พัฒนาความรู้ (Head) เป็นการเรียนรู้เนื้อหาที่มุ่งการเรียนรู้ที่เข้าใจความจริง การพัฒนาดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างสติปัญญา ตัดตั้งอาวุธทางปัญญา พัฒนาทักษะ (Hand) เน้นการปฏิบัติผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน ได้เคลื่อนไหว ฝึกการคิด การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความเห็นเป็นหลักโดยอาศัยกระบวนการทางศิลปะ เช่น การวาดรูป การร้องเพลง การแสดง มุ่งการเรียนรู้ผ่านความงาม พัฒนาความรู้สึก (Heart) เป็นการสร้างความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ท้าทายความสามารถ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ และการยอมรับฟังความคิดเห็นผ่านกระบวนการกลุ่ม

2. ใช้หลักการเล่นให้เกิดการเรียนรู้ หรือวิธีการแบบสาระบันเทิง (Edutainment) เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและแฝงไปด้วยความสนุกสนาน การประยุกต์ใช้ธรรมชาติแห่งความบันเทิงของกิจกรรมต่าง ๆ มาเป็นวิธีการถ่ายทอด ปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด สร้างความเข้าใจในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดให้เยาวชนได้รับรู้ และสร้างการเรียนรู้อย่างเต็มใจ ไม่รู้สึกว่าคุณบังคับหรือยัดเยียด เพื่อให้เยาวชนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

3. ใช้หลักการทำงานบนพื้นฐานของการยอมรับความแตกต่าง เป็นการไม่ยึดติดกับรูปแบบที่ตายตัว ไม่เชื่อในสูตรสำเร็จเดียวที่จะใช้พัฒนาเยาวชนได้ทั่วประเทศ เช่น พิจารณาความหลากหลายของเยาวชน ความหลากหลายในความต้องการของชุมชน ความหลากหลายในรูปแบบและเทคนิคการใช้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความหลากหลายของวิธีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

4. ใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นการออกแบบกิจกรรมโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่เยาวชนมีบทบาทสลับผลัดเปลี่ยนเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อและกิจกรรม หรือการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินโครงการด้วยตนเอง เป็นการผสมผสานแบบเรียนไปทำไป โดยการเรียนรู้จะเกิดได้เร็วและได้ผลมากขึ้นหากเยาวชนได้ลงมือทำจริง โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความยาก หากเยาวชนได้เรียนรู้หรือเข้าใจจากการลงมือปฏิบัติมากกว่าการรับฟัง เนื้อหาที่ผ่านการสอดแทรกผ่านการลงมือทำจะทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้ และเยาวชนสามารถออกแบบกิจกรรมให้คนอื่นได้ เช่น ชุมชน ครู โรงเรียน นักเรียนร่วมสถาบัน เป็นต้น

5. ใช้กระบวนการแสดงความคิดเห็น หรือการวิพากษ์วิจารณ์ โดยกระบวนการดังกล่าวมีความสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม กล่าวแสดงความเห็น การฝึกใช้เหตุผล การยอมรับความเห็นของคนอื่น และรู้จักการพัฒนาปรับปรุงการทำกิจกรรมในครั้งต่อไป โดยกระบวนการแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์มีความสำคัญเนื่องจากการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งควรระบุไว้ในกรอบการออกแบบกิจกรรมพัฒนาเยาวชนด้วย

6. เทคนิคการจัดกิจกรรม มีข้อควรพิจารณาถึงความหนักเบาของกิจกรรม ไม่ควรหนักหรือเบาไป มีการออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนเลือกตามความสนใจ มีความต่อเนื่องของกิจกรรมตลอดจนทบทวน ย้อนภาพ และกระตุ้นให้เยาวชนนำเนื้อหาและทักษะต่าง ๆ ที่ได้ฝึกอบรมมาใช้ในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ กล่าวคือ การจัดลำดับของกิจกรรมควรเป็นไปตามหลักตรรกะ คือ การติดตั้งความรู้ภาคทฤษฎี แนวคิด หลักการ ก่อนลงมือปฏิบัติ การกำหนดความยาวของช่วงเวลาให้เหมาะสม มีการทดสอบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อดูผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อดูปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างทำกิจกรรม และหาแนวทางการแก้ปัญหาล่วงหน้า หรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมนักเรียนให้มีความเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทำหน้าที่เป็นกระจุกสะท้อนปรากฏการณ์ หรือประเด็นความสนใจในแวดวงวิชาการนิเทศศาสตร์ ชลลดา กิจรื่นรมย์สุข (2549) วิเคราะห์และสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2524-2547 จำนวน 73 เรื่องจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม และ/หรือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวความคิดที่มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมคิด ปรัชญาหรือ ตัดสินใจวางแผนและกำหนดทางเลือกดำเนินการใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน โดยทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เริ่มคิด ปรัชญาหรือ ตัดสินใจ วางแผน และเลือกดำเนินการ มีการสื่อสารเกิดขึ้นภายในกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การระดมความคิดเพื่อร่วมทำงานให้สำเร็จ มีการตรวจสอบ และประเมินผลความก้าวหน้าเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา หรือเพื่อแก้ไขปัญหภายในชุมชน

2. ประเด็นที่มีการศึกษาด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ บทบาทของการสื่อสารต่อการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ บทบาทของการสื่อสารต่อการพัฒนาสังคม

3. ประเภทของการวิจัยและรูปแบบของการวิจัย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณมากที่สุด ใช้การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

4. ตัวแปรเชิงปริมาณที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย คือ ลักษณะทางประชากร พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทศนคติ และความตระหนัก ความคิดเห็นต่อผู้ส่งสาร สื่อ ช่องทางการสื่อสาร และตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

3. ตัวแปรเชิงคุณภาพที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย คือ

3.1 ทิศทางการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารสองทาง การมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการสื่อสาร

3.2 การไหลของข้อมูลข่าวสาร ลักษณะของการไหลของข้อมูลข่าวสารในการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมเป็นการไหลแบบสองจังหวะ (Two-step Flow) มีการสื่อสารโดยผู้ส่งสารไปยังตัวกลาง เป็นได้ทั้งผู้นำความคิด ผู้นำชุมชน สื่อมวลชน

3.3 เป้าหมายการสื่อสาร เป้าหมายของการสื่อสารมุ่งเน้นในการสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและเกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน สร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของกลุ่มเป้าหมาย พิสูจน์ความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ซับซ้อน ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้เกิดการสร้างสื่อเพื่อส่งข่าวสาร ตลอดจนการใช้ทักษะในการสร้างสื่อและใช้เป็นช่องทางส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของกลุ่มเป้าหมาย

3.4 ขั้นตอนการดำเนินการสื่อสาร ใช้ระยะเวลาพอสมควรในการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเพราะมีขั้นตอนในการสื่อสารหลายขั้น

3.5 ลักษณะของสื่อที่ใช้ โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้สื่อบุคคลเป็นเครื่องมือหลัก โดยสื่อเป็นบุคคลสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย การโน้มน้าวใจได้อย่างรวดเร็ว และเป็นการสื่อสารสองทาง สามารถโต้ตอบกันได้ทันที ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สื่อบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารและการมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็นคุณลักษณะของผู้ส่งสาร และคุณลักษณะของผู้รับสาร ดังนี้

3.5.1 คุณลักษณะของผู้ส่งสาร ได้แก่ บุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือ มีความน่าเชื่อถือ (เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์) บุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ (เช่น เจ้าหน้าที่โครงการ เจ้าหน้าที่พัฒนา) หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักของกลุ่มเป้าหมาย

3.5.2 คุณลักษณะของผู้รับสาร ได้แก่ การเป็นคนมีอุดมการณ์ ความศรัทธา ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นผู้รับสารเป้าหมายซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารและการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนหรือสมาชิกที่ประสบปัญหาในชุมชนโดยตรง และส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนและแม่บ้าน

3.6 ลักษณะของเนื้อหา โดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน หรือปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื้อหาของสารแสดงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายจะได้รับ และเนื้อหาของสารที่เป็นเรื่องใกล้ตัว

3.7 ระดับของการมีส่วนร่วม โดยส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในฐานะการเป็นผู้รับสาร เป็นผู้วางแผนและกำหนดนโยบายของโครงการพัฒนา

ในช่วงปี 2534-2547 มีงานวิจัยของนักวิชาการ นักวิจัยด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในงานพัฒนา สรุปลักษณะสำคัญ ดังนี้

งานวิจัยกลุ่มแรก ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายให้ ความสำคัญกับบทบาทของการสื่อสารในฐานะเครื่องมือที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในมิติของ การศึกษา (วิลโล กมลเดชา. 2534) การเมือง (วิภาดา บุณนาค. 2534; ฐิติกาล ธนาโอฬาร. 2537; ฐิติ วิทยสรณะ. 2540; บุณชริกา เจียงเพ็ชร. 2543) สิ่งแวดล้อม (พิมลพรรณ สุทธิวงศ์. 2537; ดวงจันทร์ สุทธาโรจน์. 2539; มณฑนา พุกุล. 2541; สุนทรี ธาราธิคุณ. 2542) สุขภาพ (กนกรัตน์ วงศ์ลักษณ์พันธ์. 2542) การรวมกลุ่มของกลุ่มเป้าหมาย (ปัทมา จันทภาโส. 2539) สิทธิ ของประชาชน (พจนา ธูปแก้ว. 2547) การพัฒนาชุมชนและสังคม (รัชนิดา นิตพัฒนาภิรักษ์. 2539; ภาวี กรใจวัง. 2541; กัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง. 2542; และรัชดาภรณ์ ชาญชาคริตพงศ์. 2543)

งานวิจัยกลุ่มที่สอง ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย โดยให้ ความสำคัญกับการสื่อสารในฐานะเป้าหมายของการพัฒนา งานวิจัยในกลุ่มนี้เน้นการทำความเข้าใจ เกี่ยวกับศักยภาพของสื่อประเภทต่าง ๆ ในการสร้างกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สื่อบุคคล (ธัญพร พงษ์โสภณ. 2539) สื่อวิทยุ (ณิลวรรณ วรรณชสกุล. 2536; ทิวพร แสนเมืองชิน. 2543; อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. 2544; วีรวรรณ ยังกิจการ. 2545) สื่อโทรทัศน์ (พูลสิรี จันทร์เสวี. 2539) สื่ออินเทอร์เน็ต (พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์. 2542) สื่อรณรงค์ (วิภาวี ธีรสวรรณ. 2546) และสื่อต่าง ๆ ในภาพรวม (รุจิรา สุภาษา. 2542) งานวิจัยในกลุ่มที่สองให้ความสำคัญกับการ หาคำตอบว่า สื่อต่าง ๆ สามารถทำหน้าที่เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใน กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด หรือกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้าน สื่อได้ในระดับใด

นอกจากนี้ มีงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้เครื่องมือการสื่อสารจากชุด โครงการวิจัยของสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ของ สกว. (2557-2560) โดยจำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะ การใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์ การใช้ประโยชน์ด้านชุมชนและพื้นที่ และการใช้ประโยชน์ด้านวิชาการ

ทั้งนี้ ชุดโครงการ ฯ ประกอบด้วยโครงการวิจัย 12 โครงการซึ่งเน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-Based Research) และการวิจัยชุมชน (Community-Based Research) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือสื่อสารโดยเน้นประโยชน์ต่อพื้นที่และชุมชน โดยภายใต้ ความแตกต่างของ 12 โครงการ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม กล่าวคือ

กลุ่มที่ 1 การพัฒนากลุ่มคน งานวิจัยที่ให้ความสนใจกลุ่มคนด้อยโอกาส ได้แก่

1.1 คนพิการ คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยรูปแบบสื่อการสอนที่ใช้หลักการใช้ เสียงบรรยายภาพของครูโรงเรียนสอนผู้พิการทางสายตา โครงการนี้เน้นการพัฒนาให้ครูสอนโรงเรียน ผู้พิการทางสายตา และโรงเรียนร่วมได้ใช้ AD (Audio Description) เป็นอีกช่องทางหนึ่งเพื่อพัฒนา นักเรียนผู้พิการทางสายตา (กุลนารี เสือโรจน์. 2560)

1.2 เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร: กรณีศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของเยาวชนเพื่อการสืบต่อวัฒนธรรมของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เน้นการพัฒนาให้เยาวชนชาติพันธุ์กุ่มได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ของความเป็นกุ่มด้วยการใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือช่วยเสริมหรือทดแทนการสั่งสอนในอดีต

(อภิรักษ์ ธรรมเสนา. 2560)

1.3 คนไร้สัญชาติ คือ โครงการสื่อสารเพื่อเพิ่มพลังการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายของคนไร้สัญชาติ เน้นการพัฒนาให้คนไร้สัญชาติและผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิของคนไร้สัญชาติ (ภัทรา สุรารักษ์ และสุพรรณิ เบอร์เนล. 2560)

1.4 ผู้สูงอายุ คือ บทบาทหน้าที่การดำรงรักษาและการขยายผลการดำเนินงานเครือข่ายสุขภาพเพื่อสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีชุมชนบ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาให้เครือข่ายผู้สูงอายุที่อาจมีสภาพที่ไม่มั่นคงให้กลับมาเข้มแข็งและทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุโดยมีเครือข่ายผู้สนับสนุนคอยช่วยเหลือ (ทิพย์พฐ กฤษสุนทร. 2560)

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตร ให้ความสนใจต่อการพัฒนาการเกษตรแบบครบวงจร ได้แก่

2.1 การผลิต คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยการเกษตรไร้สารเคมีขยายผลผ่านกระบวนการสื่อสาร: กรณีศึกษาการขยายผลกับกลุ่มเกษตรกรผู้สนใจการเกษตรไร้สารเคมีบ้านหินฮาว อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ เน้นการพัฒนาให้เกิดผู้นำความคิดเกษตรอินทรีย์ให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เกษตรอินทรีย์ให้กระจายในบ้านหินฮาวโดยยกบทเรียนการทำงานจากงานวิจัยต้นฉบับเกษตรไร้สารที่จังหวัดพิจิตร (บุษยากร ตีระพลดีกุลชัย สัญชัย เรืองโรจน์ และพนมเทียน. 2560)

2.2 การบริโภค คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมตลาดทางเลือกของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็งทั้งในเชิงอุดมการณ์และขยายความคิดเรื่องตลาดแบบใหม่ที่อยู่ภายใต้ความช่วยเหลือความเป็นธรรม และการตลาดควบคู่กัน (ศรีธรรม โรจนสุพจน์. 2560)

2.3 การเผยแพร่ คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยการพัฒนากระบวนการสื่อสารของศูนย์เรียนรู้เกษตรชีวภาพ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการสื่อสารของศูนย์เรียนรู้ที่เดิมอาจจำกัดเฉพาะวิทยากรคนเดียวให้ขยายไปสู่วิทยากรคนอื่น ๆ และการพัฒนาสื่อในศูนย์เรียนรู้ให้ทันสมัย (สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ และอาจารย์ ปุรินทรวรกุล. 2560)

2.4 การสร้างแบรนด์ คือ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเพื่อการสื่อสารภูมิปัญญาและสร้างอัตลักษณ์อาหารท้องถิ่น: กรณีศึกษาบ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เน้นการพัฒนาให้ชุมชนได้ใช้อาหารในท้องถิ่นที่เป็นทรัพยากรของตนมาแปรรูปเพื่อการขาย และที่สำคัญ คือ ทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ของตนกับชุมชนอื่น (ณฐมน บัวพรมมี. 2560)

กลุ่มที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากร ให้ความสนใจต่อการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้แก่

3.1 แผนทรัพยากรป่า คือ โครงการสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นในการเผยแพร่แผนชุมชนเพื่อธำรงรักษาป่าชายเลน ตำบลหัวเขา จังหวัดสงขลา เน้นการขยายแผนป่าที่ผู้คนในชุมชนได้มีส่วน

ร่วม และผลักดันให้แผนเกิดการดำเนินต่อไป (เจริญเนตร แสดงดวงแข และสินี กิตติชนม์วรกุล. 2560)

3.2 แผนทรัพยากรน้ำ คือ โครงการการสื่อสารเพื่อการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย: กรณีการจัดทำแผนน้ำแบบมีส่วนร่วมในท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม เน้นการโยกแนวทางการทำแผนน้ำในพื้นที่ไปสู่พื้นที่ในตำบลอื่น ๆ โดยใช้การถอดแนวทางการทำแผนน้ำในอดีตและผลิตเป็นคู่มือเพื่อเป็นแนวทางให้แก่พื้นที่ต่าง ๆ (สิรินทร พิบูลภานุวัธน์ ดวงพร คำคุณวัฒน์ พัทธรินทร์ เกตุจำนงค์ และสุกัญญา เสรีนนท์ชัย. 2560)

3.3 การบริหารฐานข้อมูล คือ โครงการการสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในชุมชนจากฐานข้อมูลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดระยอง เน้นการบริหารจัดการฐานข้อมูลเดิมที่ดำเนินการมานานแล้ว แต่ไม่ได้มีการพัฒนา ปรับปรุง และนำไปใช้ (พัชรา เอี่ยมกิจการ และชจิตชวัลย์ กิจวิสาละ. 2560)

3.4 การเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน คือ โครงการการสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในชุมชนและพื้นที่: การสืบสานวัฒนธรรมไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เน้นการพัฒนาให้เกิดนักประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยพวนให้กระจายไปสู่ทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชน และภายนอกชุมชน (รัตติกาล เจนจัด ญัฐวิภา สิ้นสุวรรณ และตปากร พุทธเกส. 2560)

โครงการวิจัย ทั้ง 12 โครงการ มีแนวทางหรือรูปแบบกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร (กาญจนา แก้วเทพ. 2559) กล่าวคือ

1. การคืนผลงานวิจัยให้เจ้าของพื้นที่/กลุ่มตัวอย่าง (ผู้รับสารเดิม) เนื่องจากในการทำงานวิจัยในชุมชนส่วนใหญ่ นักวิจัยที่ทำงานมักจะคืนข้อมูลแก่ชุมชนเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งชุมชนเองก็อาจไม่ได้อ่านรายงานวิจัยทั้งหมด จึงนำมาสู่การใช้การสื่อสารเพื่อออกแบบการสื่อสารให้แก่ชุมชน

2. การขยายกลุ่มเป้าหมายร่วมประเด็น (การขยายกลุ่มเป้าหมายใหม่) เป็นการขยายไปสู่กลุ่มคนที่มีปัญหาคล้ายคลึงกับงานวิจัยเดิม และต้องการชุดความรู้ในการแก้ไขปัญหา การใช้ประโยชน์นี้จึงนำไปสู่การนำความรู้ที่ผู้ต้องการใช้ให้เป็นความรู้พร้อมใช้ให้กับกลุ่มเป้าหมายใหม่

3. การทำงานกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การทำงานวิจัยเชิงพื้นที่หรือชุมชนจะมีผู้เกี่ยวข้องที่หลากหลาย ดังนั้น การทำงานเพื่อการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างต้องมีการออกแบบสารและสื่อที่หลากหลายด้วย

4. การใช้เนื้อหาเชิงประเด็นที่ครบทุกมิติในการขับเคลื่อน การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในบางเรื่องอาจจำเป็นต้องใช้ความรู้ที่หลากหลายจากที่ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชนและพื้นที่ให้ครบทุกมิติ

5. การทำงานเชิงเครือข่าย การขยายผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์กับเครือข่าย โดยเน้นการใช้การสื่อสารเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย เพราะที่ผ่านมามีการทำงานเครือข่ายมักจะทำ

กิจกรรมจัดประชุมเครือข่ายเพื่อระดมความคิดในการแก้ไขปัญหา แต่ควรหาวิธีที่จะเพิ่มศักยภาพของเครือข่ายมากขึ้น

6. การสื่อสารประเด็นใหม่สู่การรับรู้สู่สาธารณะ การมุ่งเน้นการสื่อสารในระดับกว้างขึ้นกว่าบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย คือ สาธารณะ โดยจะขยับไปสู่การใช้การสื่อสารในระดับสาธารณะเพื่อเผยแพร่ประเด็นต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน

7. การพัฒนาให้คนในชุมชนเป็น Smart User และ/หรือ Smart Opinion โดยการสร้างแกนนำที่เป็นคนในชุมชนที่มีความรู้ในประเด็นนั้น ๆ ซึ่งหากเพิ่มความสามารถทางการสื่อสารเข้าไปด้วย คนในชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้และผลิตและเลือกใช้สื่อได้

จากผลการดำเนินการทั้ง 12 ชุดโครงการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักนิเทศศาสตร์สามารถนำความรู้ด้านนิเทศศาสตร์มาใช้กับงานวิจัยในฐานะเป็นสื่อกลาง เพื่อแพร่กระจายความรู้หรืองานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานดังกล่าว นักนิเทศศาสตร์มิใช่เพียงส่งต่อความรู้ (Knowledge Transmission) แต่จำเป็นต้องจัดส่งความรู้ที่พร้อมใช้ (Knowledge Delivery) ต่อผู้รับสารที่ต้องการใช้ความรู้ ทำให้ต้องออกแบบเนื้อหาและสื่อให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความรู้ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารเชิงรุกด้านนิเทศศาสตร์ที่สนใจการทำงานขององค์ประกอบการสื่อสาร 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) (กัจจกร หลุยยะพงศ์, 2560) โดยจุดเริ่มต้นมาจากผู้ส่งสารต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร และการออกแบบสาร และการเลือกใช้สื่อ ให้เหมาะสมกับผู้รับสารที่แตกต่างกันตามที่วางเป้าหมายไว้

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” (The Development of Innovative Participatory Communication in School Activities of Upper Secondary Schools in Samutprakarn Province) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งเพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนเพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ใช้การวิจัยคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเชิงนโยบาย

ระยะที่ 2 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติ

ระยะที่ 3 ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ระยะที่ 4 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างการยอมรับผลการวิจัย

ผู้วิจัยจึงกำหนดระเบียบวิธีวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์	ระเบียบวิธีวิจัย
1. เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	- สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ ประเด็นและข้อคำถาม - เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มย่อย - วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
2. เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	- สร้างเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม - เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม - วิเคราะห์เชิงพรรณนาข้อมูลเชิงปริมาณ
3. เพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	- สร้างเครื่องมือการวิจัย คือ สร้างโจทย์การวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่าง - เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม - วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
4. เพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ	- สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ ประเด็นและข้อคำถาม - เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มย่อย - วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 คือ เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 แหล่งข้อมูล (Data Source)

ผู้วิจัยเลือกแหล่งข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัดกิจกรรมนักเรียนจำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ของการวิจัยครั้งนี้แบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย หัวหน้างานกิจกรรมโรงเรียนละ 1 คน รวม 5 คน ประธานนักเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวม 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน

1.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล (Data Collection Method and Instrument)

1. ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ ประเด็นและข้อคำถาม ผู้วิจัยใช้การบันทึกเสียง จัดบันทึกการสนทนากลุ่มย่อยและใช้เวลาในการสนทนากลุ่มย่อย 30-60 นาที
2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นและข้อคำถาม ดังต่อไปนี้

แนวคำถามเพื่อสำรวจสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียน

1. โดยปกติแล้ว โรงเรียนของท่านเน้นการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลายในลักษณะใดบ้าง และเหตุใดจึงมีนโยบายมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมประเภทนั้น
2. กิจกรรมที่โรงเรียนท่านมุ่งเน้นนั้นได้รับการตอบสนอง และความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างไร และประสบปัญหาในด้านใดบ้าง
3. โดยปกติแล้ว นักเรียนในระดับชั้น ม.ปลาย ต้องการเข้าร่วม/มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดของโรงเรียนมากที่สุด เพราะเหตุใด
4. [สำหรับนักเรียน] ในฐานะที่เป็นตัวแทนนักเรียน ท่านมีความต้องการ/ความคาดหวังกิจกรรมประเภทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
5. กิจกรรมในลักษณะใด ที่ท่านเห็นว่านักเรียนและคณะครูอาจารย์สามารถทำร่วมกันได้ โดยทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมกันอย่างเท่าเทียม

แนวคำถามด้านการสื่อสารและนวัตกรรมการสื่อสาร

1. โดยปกติแล้ว ส่วนใหญ่ใคร/ฝ่ายใด เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการสื่อสาร/การประชาสัมพันธ์กิจกรรมนักเรียน และมีกระบวนการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลอย่างไรบ้าง
2. นักเรียนในระดับชั้น ม.ปลาย มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร/การประชาสัมพันธ์กิจกรรมนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับตนเองบ้างหรือไม่ หากมี ส่วนใหญ่ใช้การสื่อสารด้วยวิธีใด และผ่านช่องทางใด

3. ช่องทางใด/สื่อใดในบริบทของโรงเรียน ที่ท่านคิดว่าใช้เป็นนวัตกรรมการสื่อสาร ที่สามารถโน้มน้าว หรือสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน ม.ปลายมากที่สุด

4. ท่านคิดว่าสื่อสำหรับใช้ในการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสำหรับนักเรียนชั้น ม.ปลาย และควรมีรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมควรเป็นเช่นไร หรือมีลักษณะอย่างไร จึงจะเหมาะสมและน่าสนใจมากที่สุด

แนวคำถามด้านการวางแผนกิจกรรม

1. ในขั้นตอนการวางแผน/การคิด/การออกแบบกิจกรรมต่างๆ นั้น ส่วนใหญ่ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และในขั้นตอนดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ในความเห็นของท่าน การออกแบบกิจกรรมต่างๆ สำหรับนักเรียน ม.ปลาย ของโรงเรียนส่วนใหญ่เน้นมุ่งเน้นที่ความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ หรือเน้นที่นโยบายในภาพรวมของโรงเรียนเป็นหลัก

3. ในขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านกิจกรรม (เช่น การประชุมทั้งที่เป็นทางการ/ไม่เป็นทางการ การระดมความคิด หรือการคัดเลือกผู้รับผิดชอบด้านต่างๆ) โดยส่วนใหญ่ในขั้นตอนนี้ จะเน้นให้นักเรียนหรืออาจารย์เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ากัน เพราะเหตุใด

4. หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมต่างๆ แล้ว โรงเรียนของท่านมีการประเมินผลกิจกรรมต่างๆ อย่างไร (วัดผลอย่างไร ใช้วิธีใด)

แนวคำถามเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมนักเรียน

1. ท่านคิดว่ากิจกรรมใดในลักษณะต่อไปนี้ มีความเหมาะสมกับนักเรียน ม.ปลายมากที่สุด โดยกิจกรรมดังกล่าวมีดังนี้ (1) กิจกรรมพัฒนาความรู้ (เน้นการพัฒนาด้านปัญญา และความรู้ทางวิชาการ IQ) (2) กิจกรรมพัฒนาทักษะ (เน้นการฝึกคิด อภิปราย การเคลื่อนไหว โดยอาศัยกระบวนการทางศิลปะและกิจกรรมที่สนุกสนาน EQ) และ (3) กิจกรรมพัฒนาเชิงอารมณ์ความรู้สึก (เน้นการพัฒนาเชิง EQ สร้างความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำทายความสามารถ และฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น) และเพราะเหตุใดท่านจึงมองว่าเหมาะสม

2. ในมุมมองของท่าน [ทั้งอาจารย์และนักเรียน] ท่านคิดว่ากิจกรรมที่พัฒนาด้านทักษะและความรู้สึก (EQ) เช่น การประกวดวงดนตรี การแสดงความสามารถ หรือการแข่งขันกีฬา มีความจำเป็นเทียบเท่ากิจกรรมพัฒนาความรู้หรือไม่ เพราะเหตุใด และท่านมองว่ากิจกรรมประเภทนี้สามารถใช้ต่อยอดหรือส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิตของนักเรียน (ทั้งในรั้วมหาวิทยาลัยและในชีวิตประจำวัน) ได้หรือไม่ อย่างไร

3. หากจะต้องออกแบบกิจกรรมประเภทส่งเสริมทักษะและความรู้สึก (EQ) ท่านมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวควรมีลักษณะเป็นเช่นไร

4. หากมีการจัดกิจกรรมประเภทการประกวดความสามารถด้านต่างๆ (ที่ไม่ใช่เชิงวิชาการ) เช่น การประกวดตัวแทนนักเรียน เพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียน (Presenter/School Ambassador)

โดยพิจารณาจากความสามารถด้านต่างๆ บุคลิกภาพ และทัศนคติ ท่านคิดว่านักเรียนจะมีความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และจะส่งผลเชิงบวกต่อโรงเรียนและนักเรียนในลักษณะใดบ้าง

5. หากมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (ตั้งแต่การออกแบบ การวางแผน ปฏิบัติ และประเมินผล) ท่านคิดว่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาศักยภาพภายในโรงเรียนหรือไม่ และท่านมีความกังวลใจในการให้นักเรียนมีส่วนร่วม (ตั้งแต่ต้นน้ำ-ปลายน้ำ) หรือไม่ เพราะเหตุใด

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยนำผลการสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ อ่านข้อมูลอย่างละเอียดและจับประเด็นหลัก การจัดกลุ่มข้อมูลและแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่สามารถจัดกลุ่มสาระ (ความหมาย) เชื่อมโยงแนวคิดเพื่อหาแบบแผนความสัมพันธ์แนวเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา ขยายความเชื่อมโยง ขยายขอบข่ายความเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นภาพของเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา

1.4 ความถูกต้องตรงประเด็นของเครื่องมือ (Validity)

ผู้วิจัยให้นักวิชาการนิเทศศาสตร์ กล่าวคือ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ (ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และ/หรือ รองศาสตราจารย์) ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จำนวน 3 คน ร่วมตรวจสอบคุณภาพข้อคำถามตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ร่วมพิจารณาข้อคำถาม และระดับความสอดคล้องใน 3 ระดับ ประกอบด้วย 1 หมายถึง สอดคล้อง (มีค่าเท่ากับ 1) 2 หมายถึง ไม่แน่ใจ (ค่าเท่ากับ 0) และ 3 หมายถึง ไม่สอดคล้อง (มีค่าเท่ากับ -1) ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบคุณภาพข้อคำถามของนักวิชาการนิเทศศาสตร์จำนวน 3 คน โดยคำนวณหาค่าดัชนีความคล่อง (Item Objective Congruence Index (IOC) ของ Rovinelli & Hambleton (1977) ผลการตรวจสอบความตรง พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Alpha) เท่ากับ 8.10 เครื่องมือของการวิจัยมีความถูกต้องตรงประเด็น ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นและข้อคำถามเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลได้

การวิจัยระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 คือ เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสมุทรปราการโดยนำผลวิจัยเชิงคุณภาพมาสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

2.1 ประชากร (Population) ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 24 โรงเรียน ดังนี้

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 โรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน (คน)
1. โรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ	1,184
2. โรงเรียนราชประชาสมาสัย ฝ่ายมัธยมรัชดาภิเษกในพระบรมราชูปถัมภ์	1,296
3. โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์	698
4. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า	1,139
5. โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว	1,790
6. โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม	955
7. โรงเรียนสมุทรปราการ	1,571
8. โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง	1,074
9. โรงเรียนวิสุทธิกษัตริย์ตรี	921
10. โรงเรียนบางแก้วประชาสรรค์	380
11. โรงเรียนบดินทรเดชา(สิงห์เสนี) สมุทรปราการ	834
12. โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง	576
13. โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สวนกุหลาบวิทยาลัย สมุทรปราการ	1,113
14. โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	1,471
15. โรงเรียนเทศบาล (เยี่ยมเกษม)	307

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน (คน)
16. โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	1,186
17. โรงเรียนบางป่อวิทยาคม	1,004
18. โรงเรียนหลวงพ่อกคลองด่าน	341
19. โรงเรียนวัดทรงธรรม	895
20. โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ	707
21. โรงเรียนมัธยมศรีจันทร์ประดิษฐ์	204
22. โรงเรียนภาคอมรลักษณ์วิทยา	368
23. โรงเรียนมัธยมวัดใหม่สมุทรกิจวิทยาคม	61
24. โรงเรียนราชวินิตสุวรรณภูมิ	327
รวม	20,402

ตารางที่ 3.3 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน (คน)
1. โรงเรียนสารสาสน์วิเทศศึกษา	500
2. โรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการ	1,317
3. โรงเรียนเซนต์โยเซฟ ทิววัล	1,237
4. โรงเรียนเซนต์โยเซฟ บางนา	564
5. โรงเรียนสาธิตบางนา	80
6. โรงเรียนประภามนตรี2	123
รวม	3,821

2.2 กลุ่มตัวอย่างและการเลือกตัวอย่าง (Sampling) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามแผนการเรียนของนักเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการจำนวน 24 โรงเรียนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการจำนวน 6 โรงเรียน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6 จากตารางของ Taro Yamane ประชากรจำนวน 24,233 คนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5% ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 13 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 390 คน (ในทางปฏิบัติผู้วิจัยเก็บเพื่อไว้ที่ 400 คน)

2.3 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล (Data Collection Method and Instrument)

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกด้วยตนเอง (Self Administrative Questionnaire) โดยใช้ผลวิจัยเชิงคุณภาพสร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง คือ เพศ อายุ ระดับชั้น แผนการเรียน จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน

ตอนที่ 2 กิจกรรมนักเรียนที่เข้าร่วม

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียน

2.4 ความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือ (Validity and Reliability) การตรวจสอบความตรง (Validity) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยให้นักวิชาการนิเทศศาสตร์ กล่าวคือ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ (ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และ/หรือ รองศาสตราจารย์) ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จำนวน 3 คน ร่วมตรวจสอบคุณภาพข้อคำถามในแบบสอบถาม (ตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 4) คือ ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ร่วมพิจารณาข้อคำถาม และระบุระดับความสอดคล้องใน 3 ระดับ ประกอบด้วย 1 หมายถึง สอดคล้อง (มีค่าเท่ากับ 1) 2 หมายถึง ไม่แน่ใจมี (ค่าเท่ากับ 0) และ 3 หมายถึง ไม่สอดคล้อง (มีค่าเท่ากับ -1)

ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบคุณภาพข้อคำถามของนักวิชาการนิเทศศาสตร์จำนวน 3 คน โดยคำนวณหาค่าดัชนีความคล้อง (Item Objective Congruence Index (IOC) ของ Rovinelli & Hambleton (1977) ผลการตรวจสอบความตรง พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Alpha) เท่ากับ 8.63

การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับบุคคลใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุดเพื่อทดสอบความเที่ยงของข้อคำถามแบบสอบถาม (ตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 4) และความสอดคล้องของข้อคำถาม ผู้วิจัยใช้สูตรทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของ

كرونบาค (Cronbach's Alpha) ผลการทดสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเที่ยง = 0.95 (ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.75) เครื่องมือของการวิจัยมีความเที่ยงในระดับสูง ผู้วิจัยจึงสามารถนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การวัดตัวแปร ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้มาตรวัดในระดับนามบัญญัติ
2. ตัวแปรความคิดเห็น เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้มาตรวัด Rating Scale ของ Likert (1961) คือ การวัดค่าระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 คือ น้อยที่สุด ถึง 5 มากที่สุด กำหนดค่าความหมายของค่าระดับความคิดเห็น (Jupp. 2006) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

2.6 ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล ผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับนักเรียน 30 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ โดยนักเรียนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งนี้ ผู้ช่วยนักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 5 มกราคม ถึงวันที่ 31 มกราคม 2561 รวมระยะเวลา 1 เดือน

2.7 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพรรณนาลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรความคิดเห็น

ระยะที่ 3 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 เพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล (Data Source)

ผู้วิจัยเลือกแหล่งข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัดกิจกรรมนักเรียนจำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key Informants) โดยเลือกใช้แบบเฉพาะเจาะจง คือ ประธานนักเรียน และผู้แทนจากสภานักเรียนโรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

3.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล (Data Collection Method and Instrument)

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำผลวิจัยเชิงคุณภาพระยะที่ 1 และผลวิจัยเชิงปริมาณระยะที่ 2 มาสร้างโจทย์การวิจัยในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินงานและเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2561 รวมระยะเวลา 3 เดือน ดังนี้

3.2.1 การเตรียมความคิด ผู้วิจัยใช้การประเมินศักยภาพและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์บริบทโรงเรียน และการวิเคราะห์ศักยภาพความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารของผู้ให้ข้อมูล

3.2.2 การพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของนักเรียน เช่น การออกแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (การติดตั้งความรู้และทักษะการสื่อสารและการใช้นวัตกรรมสื่อสาร) และการทดลองปฏิบัติการ (กระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรม)

3.2.3 การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล โดยการสังเคราะห์กระบวนการใช้ประโยชน์การทำงานวิจัยด้วยเครื่องมือสื่อสาร (เงื่อนไขการพัฒนา ข้อค้นพบ กลยุทธ์การพัฒนา)

3.2.4 การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสมุทรปราการ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเรื่องของบริบทโรงเรียน ศักยภาพด้านความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารของผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เพื่อกำหนดโจทย์การวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วม/การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) คือ นักเรียนโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และสตรีสมุทรปราการ

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ อ่านข้อมูลอย่างละเอียดและจับประเด็นหลัก จัดกลุ่มข้อมูล แยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่สามารถจัดกลุ่มสาระ (ความหมาย) เชื่อมโยงแนวคิดเพื่อหาแบบแผนความสัมพันธ์แนวเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา ขยายความเชื่อมโยง ขยายขอบข่ายความเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นภาพของเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ระยะที่ 4 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การสร้างการยอมรับผลวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4 คือ เพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการ

จัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษา
กิจกรรม

4.1 แหล่งข้อมูล (Data Source)

ผู้วิจัยเลือกแหล่งข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด
สมุทรปราการที่เป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัดกิจกรรมนักเรียน จำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียน
สมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม
โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
(Key Informants) โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ อาจารย์หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนของ
โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพูลเจริญ
วิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนละ 2 คน รวม
จำนวนทั้งสิ้น 10 คน

4.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล (Data Collection Method and Instrument)

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group
Interview) และใช้ข้อคำถามในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อวิพากษ์รูปแบบนวัตกรรมการ
สื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนซึ่งผู้วิจัยพัฒนาจากผลการวิจัย

4.3 ระยะเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเก็บข้อมูลที่เป็นข้อวิพากษ์ ความ
คิดเห็น และข้อเสนอแนะในเรื่องรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
นักเรียนซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากผลวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวันศุกร์ที่ 7
มิถุนายน 2562 ณ ห้องประชุม คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
สมุทรปราการ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพระยะที่ 4 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยมีขั้นตอน ดังนี้
การอ่านข้อมูลอย่างละเอียดและจับประเด็นหลัก การจัดกลุ่มข้อมูล การแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล รวมทั้ง
เชื่อมโยงข้อมูลที่สามารถจัดกลุ่มสาระ (ความหมาย) เชื่อมโยงแนวคิดเพื่อหาแบบแผนความสัมพันธ์
แนวเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา ขยายความเชื่อมโยง ขยายขอบข่ายความเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นภาพ
ของเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษา

กรอบการดำเนินงานวิจัย

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารที่
เกี่ยวข้องกับการวิจัย คือ ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิด
การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน แนวคิดกิจกรรมพัฒนานักเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสร้าง

กรอบการดำเนินงานวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) แบ่งการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

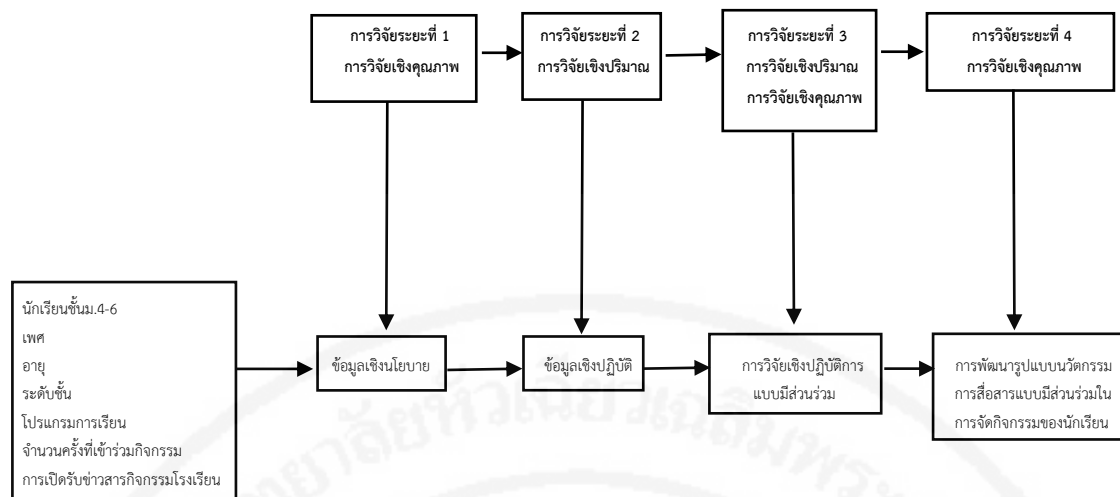
การวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) และใช้ข้อคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับอาจารย์หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนและประธานสภานักเรียนของโรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างจากผลการวิจัยระยะที่ 1 เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการจำนวน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4-6 จังหวัดสมุทรปราการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

การวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กล่าวคือ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้โจทย์การวิจัย (กิจกรรมการมีส่วนร่วมของกระบวนการ) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

การวิจัยระยะที่ 4 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) และใช้ข้อคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับอาจารย์หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนและประธานสภานักเรียนของโรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

ผู้วิจัยสรุปกรอบการดำเนินงานวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ดังแผนภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

บทที่ 4

สถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของสถาบันการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการเป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานซึ่ง ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ

เนื้อหาในบทนี้เป็นการวิจัยระยะที่ 1 คือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สถานภาพการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) โดยใช้ประเด็น และข้อคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) อาจารย์หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียน โรงเรียน ละ 1 คน และ (2) ประธานนักเรียน และ/หรือคณะกรรมการสภานักเรียนจากโรงเรียนที่เป็นตัวแทน โรงเรียน 1 คน คือ โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ รวม จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูล ติความ และสรุปผล

ผลวิจัยในส่วนนี้ สามารถจำแนกและสรุปความ ได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียน

ประเด็นที่ 2 รูปแบบและกระบวนการสื่อสารสำหรับการจัดกิจกรรมนักเรียน

ประเด็นที่ 3 กระบวนการวางแผนกิจกรรม และรูปแบบกิจกรรมนักเรียน

4.1 สถานภาพในการจัดกิจกรรมนักเรียน

สำหรับผลวิจัยในส่วนนี้ สามารถจำแนกข้อมูลเป็น 3 ประเด็นย่อย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการจัดเรียง ข้อมูลและสรุปผลไว้ ดังนี้

4.1.1 รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ภาพรวมโดยทั่วไปในกิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 คือ ส่วนที่เป็นกิจกรรมของภาคส่วนต่างๆ ของโรงเรียน หรือกิจกรรมของ โรงเรียน มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ วางแผน และรับผิดชอบโดยคณาจารย์จาก หน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมวิชาการและทักษะต่างๆ แก่นักเรียน และมีรูปแบบเป็นการ

ดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน ตัวอย่างเช่น กิจกรรมส่งเสริมวิชาการของกลุ่มสาระวิชาภาษาต่างประเทศ (เช่น กิจกรรมวันคริสต์มาส กิจกรรมวันทานาบาตะ กิจกรรมวันชาติฝรั่งเศส) หรือกิจกรรมของกลุ่มสาระสังคม (เช่น กิจกรรมวันเข้าพรรษา) และ ค่ายส่งเสริมวิชาการต่างๆ ที่กลุ่มสาระวิชารับผิดชอบ

ประเภทที่ 2 คือ กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสถานักเรียน ซึ่งวางแผนและกำหนดรูปแบบจากคณะกรรมการสถานักเรียน (คณะนักเรียนที่ได้รับการลงเสียงเลือกตั้งจากนักเรียนในโรงเรียน) รวมไปถึงร่วมมือกับชมรมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยทั่วไปจะแบ่งส่วนงานกิจกรรมเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่

(1) งานด้านวิชาการ โดยมีรูปแบบที่เน้นการส่งเสริมวิชาการให้แก่ักเรียน และตอบรับกับนโยบายของโรงเรียน ในลักษณะกิจกรรมพัฒนาความรู้ (เน้นการพัฒนาด้านปัญญา และความรู้ทางวิชาการ)

(2) งานด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเน้นกิจกรรมเสริมทักษะทางสังคมวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การประกวดนักเรียนตัวอย่าง งานเทศกาลและประเพณีไทยที่สำคัญ งานปัจฉิมนิเทศ หรือกิจกรรมประเพณีส่งเสริมวัฒนธรรมภายในอันดามันของโรงเรียน (ตัวอย่างเช่น กิจกรรม “ลูก พว.กราบปู่ ศิษย์มีครูกราบย่า” ของโรงเรียนพุลเจริญวิทยา ที่เน้นเรื่องการสร้างวัฒนธรรมความกตัญญูกตเวที หรือกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ของโรงเรียนปทุมคงคาสมุทรปราการ ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมเครือข่ายความสัมพันธ์ ตามอัตลักษณ์เรื่อง “รักเพื่อน เคารพพี่ ดูแลน้อง” เป็นต้น

(3) งานด้านกีฬาและนันทนาการ ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมสุขภาวะและทักษะทางสังคมที่เน้นการพัฒนาเชิงทักษะและอารมณ์ความรู้สึก (เน้นการฝึกคิด อภิปราย การเคลื่อนไหว สร้างความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำทหายความสามารถ และฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น) เช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ กิจกรรมที่เน้นการแสดงความสามารถด้านต่างๆ ของนักเรียน

(4) งานด้านบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมและการมีจิตสาธารณะ เช่น การบริจาคโลหิตหรือ การทำความสะอาดโรงเรียนและชุมชนโดยรอบ เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบกิจกรรมทั้ง 2 ประเภทข้างต้น จะพบว่า กิจกรรมทั้งสองส่วนมีรูปแบบการรับผิดชอบที่แบ่งเป็นสัดส่วนโดยชัดเจน ซึ่งเมื่ออธิบายด้วยแนวคิดหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority) จะเห็นว่า กิจกรรมที่เป็นของโรงเรียน (ประเภทที่ 1) หน้าที่และความรับผิดชอบหลักขึ้นอยู่กับคณะครูอาจารย์ และมีลักษณะเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน ส่วนกิจกรรมที่เป็นของสถานักเรียน (ประเภทที่ 2) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบหลักเป็นของสถานักเรียน ซึ่งนักเรียนเป็นผู้มีบทบาทในการวางแผนและกำหนดรูปแบบกิจกรรม (โดยมีอาจารย์เป็นผู้คอยให้คำปรึกษาและ

ผ่านการกลั่นกรอง ในขั้นตอนการประชุมวางแผน) และมีลักษณะในการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก

4.1.2 การตอบรับ และการให้ความร่วมมือในกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กิจกรรมที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี คือ กิจกรรมที่นักเรียนทั้งโรงเรียนได้มีส่วนร่วม โดยมากมักจะเป็นกิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในเชิงมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยมักจะเป็นกิจกรรมที่เน้นความบันเทิง และ/หรือกิจกรรมเชิงวิชาการที่ควบคู่กับความบันเทิง (ในลักษณะสาระบันเทิงแบบ Edutainment ที่เน้นทักษะเชิงวิชาการ ปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และสังคม) ที่เน้นการได้ลงมือปฏิบัติหรือฝึกทักษะต่างๆ เช่น กิจกรรมพีรหส์น้องรหส์ การประกวดวงดนตรี การแข่งขัน Crosswords การแข่งขันกีฬาสามสัมพันธ์ (กิจกรรมกีฬาสี่/กีฬาภายใน) การแข่งขัน E-sport หรือการประกวดทูตประจำโรงเรียน เป็นต้น

ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ในเชิงลึก จะเห็นว่า กลุ่มกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเสริมสร้างทักษะ ซึ่งเน้นการพัฒนาเชิงอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Quotient: E.Q) ผ่านการสร้างความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้หรือการปฏิบัติที่สนุกสนานและเพลิดเพลิน

4.1.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่มยังพบว่า กิจกรรมที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคณะครูอาจารย์และนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ กิจกรรมประเภทการออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน กีฬาสามสัมพันธ์ (ทั้งระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน) กีฬาสี หรือกิจกรรมในลักษณะการเฉลิมฉลองประจำปี โดยกิจกรรมในลักษณะนี้ เป็นกิจกรรมที่เน้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและคณาจารย์ ซึ่งทุกโรงเรียนมีกิจกรรมประเภทนี้สอดแทรกอยู่และค่อนข้างมีความใกล้เคียงกัน

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่ารูปแบบที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมระหว่างนักเรียนและคณาจารย์ คือ กิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันผ่านกิจกรรมเชิงนันทนาการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขัน กิจกรรมด้านความบันเทิง หรือการบำเพ็ญประโยชน์

4.2 นวัตกรรมการสื่อสาร และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียน

สำหรับผลวิจัยในส่วนนี้ สามารถจำแนกข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็นย่อย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการจัดเรียงข้อมูลและสรุปผลไว้ ดังนี้

4.2.1 กระบวนการวางแผนการสื่อสาร

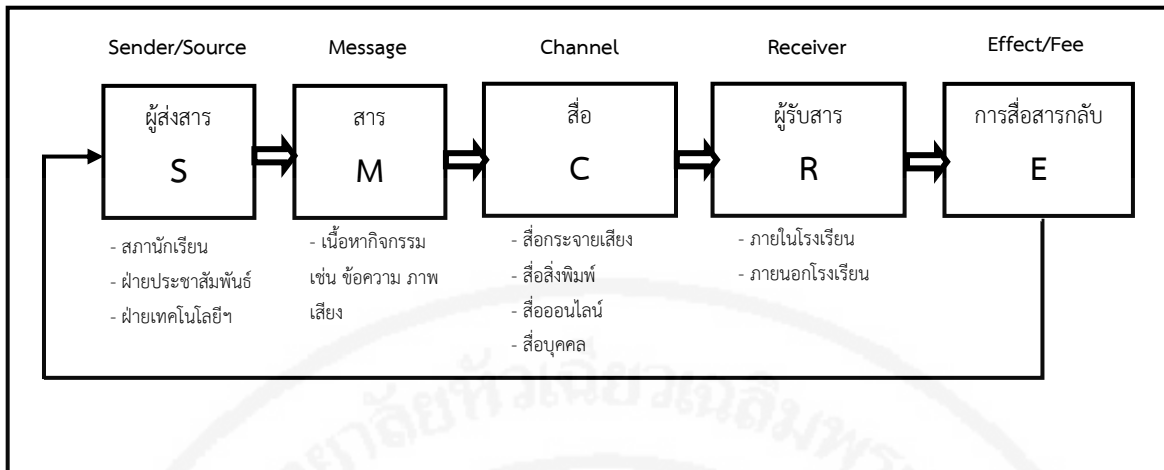
จากการสนทนากลุ่มชี้ให้เห็นว่า ในขั้นตอนการทำงานด้านการประชาสัมพันธ์หรือการสื่อสารกิจกรรมต่างๆ มีผู้ดำเนินงานและรับผิดชอบหลัก คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ (หรือฝ่ายโสตทัศนศึกษา) ของสถานักเรียน และในบางโอกาสมีการขอความร่วมมือจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนร่วมด้วย (ในลักษณะการประสานงานเพื่อให้ประชาสัมพันธ์หลักของทางโรงเรียนช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรม และดูแลในเรื่องของการผลิตสื่อในการประชาสัมพันธ์ของทางโรงเรียน โดยมีคณาจารย์ที่อยู่ในฝ่ายดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบหลัก)

สำหรับขั้นตอนการออกแบบข้อความหรือเนื้อหา ส่วนใหญ่นักเรียนเป็นผู้ทำการออกแบบ จากนั้นจึงนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้พิจารณาอีกครั้ง โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มเป้าหมายหลักอย่างนักเรียน คณะครูอาจารย์ และกลุ่มสาระวิชาต่างๆ (ในฐานะบุคคลภายใน) นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่ข้อมูลไปยังกลุ่มบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน ผู้ปกครอง หรือบุคคลทั่วไปอีกด้วย โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางหลักๆ 2 ช่องทาง คือ

(1) นวัตกรรมการใช้สื่อ หรือช่องทางการสื่อสารแบบออฟไลน์ (Offline media) คือ ช่องทางในการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วย โดยใช้สื่อดั้งเดิม (Traditional media) หรือสื่อแบบเก่าจำพวกสื่อกระจายเสียงและสื่อบุคคล เช่น การประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การแจ้งให้ทราบในชั้นเรียน หรือการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น ป้ายประกาศ โปสเตอร์เชิญชวน วารสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน (รายปักษ์) จดหมายข่าว หรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

(2) นวัตกรรมการใช้สื่อ หรือช่องทางการสื่อสารแบบออนไลน์ (Online media) คือ ช่องทางในการสื่อสารผ่านตัวกลางอย่างอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ หรือสื่อใหม่ ยกตัวอย่างเช่น เว็บเพจ (Facebook) ของโรงเรียน/สถานักเรียน เว็บไซต์ทางการของโรงเรียน แอปพลิเคชัน Line รวมไปถึงแอปพลิเคชันของทางโรงเรียน (เช่น Student Care ของทางโรงเรียนพุลเจริญวิทยา และโรงเรียนปทุมคงคาสมุทรปราการ และ iSchool ของโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ) เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อทำการพิจารณาเชื่อมโยงเข้ากับแบบจำลองการสื่อสารที่เสนอโดย Berlo (1960) (อ้างถึงใน ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ, 2562) สามารถจัดเรียงเป็นกระบวนการได้ตามองค์ประกอบในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 กระบวนการสื่อสารในการจัดกิจกรรมของสถาบันการศึกษา
ที่มา: ประยุกต์จาก Berlo (1960 อ้างถึงใน ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ, 2562)

4.2.2 การมีส่วนร่วมในกระบวนการการออกแบบเนื้อหากิจกรรมนักเรียน

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการในการกำหนดเนื้อหาหลักหรือแนวคิดทางการสื่อสารกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลร่วมกันว่า ที่มาของแนวคิดหลักในการสื่อสารมาจาก 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) การกำหนดแนวคิดมาจากคณาจารย์ ในส่วนนี้เป็นการมอบหมายแนวทางเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษา ในลักษณะของแนวคิดเบื้องต้นกว้างๆ จากนั้นคณะนักเรียนจะเป็นผู้ออกแบบและใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน เพื่อคิดเนื้อหา ข้อความ และวางแผนกำหนดรูปแบบทางการสื่อสารตามที่ได้รับมาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ดังตัวอย่างความเห็น ต่อไปนี้

“...ส่วนมากเรา (อาจารย์) จะให้เป็นหัวข้อไป จากนั้นก็จะให้นักเรียนได้ลองคิด ลองออกแบบ เนื้อหาและข้อความที่จะใช้ในการสื่อสารต่างๆ จากนั้นก็มาผ่านเรา (อาจารย์) อีกที”

“...โดยปกติแล้วก็จะจะเป็นลักษณะคล้ายๆ กัน ที่ครูกำหนดเป็นเหมือนโจทย์ มา จากนั้นทางนักเรียนก็จะคิดข้อความและรูปแบบต่างๆ แล้วคุณครูก็จะมาตรวจหรือตักเตือนถึงความเหมาะสมอีกครั้ง”

(2) การกำหนดแนวคิดที่มาจากนักเรียน รูปแบบนี้เป็นการทำงานที่คณะนักเรียนเป็นผู้ออกแบบด้วยตัวเองอย่างอิสระ จากนั้นเมื่อได้เนื้อหาหรือข้อความเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้กลั่นกรองและพิจารณาอีกครั้ง ดังข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“...จริงๆ เรา (อาจารย์) อยากให้นักเรียนได้มีบทบาทในการดำเนินงาน จึงเปิดโอกาสให้เขาได้ดีไซน์ (ออกแบบ) เนื้อหาหรือข้อความออกมาก่อน โดยเปิดโอกาสให้เขามองในมุมมองของเด็กด้วยกันก่อน ว่าเขาอยากได้อะไร ต้องการอะไร เพราะถ้ามองในแบบของครูแล้ว อาจจะได้ข้อความทางการสื่อสารหรือรูปแบบเนื้อหาอีกอย่างหนึ่ง เพียงแต่เรามีหน้าที่แค่เข้าไปดูว่าข้อความแบบไหนที่ไม่เหมาะสมเท่านั้นเอง แล้วก็ให้เขาฟรีเซนต์ (นำเสนอ) แล้วเราค่อยพูดคุยกันว่าตรงไหนที่ใช้ได้ ใช้ไม่ได้ แล้วจึงค่อยทำการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการโพสต์หรือผลิตสื่อออกไป”

4.2.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนานวัตกรรมสื่อสาร (ช่องทางในการสื่อสาร)

จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า ผู้เข้าร่วมการสนทนามีความเห็นต่อการพัฒนา รูปแบบและช่องทางการสื่อสาร ใน 2 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

(1) การใช้งานช่องทางการสื่อสารออนไลน์ สำหรับการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ผู้เข้าร่วมการสนทนามีความเห็นพ้องร่วมกันว่า ช่องทางออนไลน์มีประสิทธิภาพสูงในการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีการเปิดรับข้อมูลจากช่องทางนี้มากที่สุด จึงมักจะใช้ช่องทางนี้เป็นหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

อย่างไรก็ดี ในส่วนของการแพร่กระจายข่าวสารของกิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์ในบางครั้ง ก็ยังคงประสบปัญหาในการเผยแพร่อยู่บ้าง โดยเฉพาะเมื่อมีการเผยแพร่ไปแล้ว แต่ผู้รับสารไม่ได้ให้ความสนใจ หรือไม่มีการตอบสนองใดๆ ทั้งนี้ ในที่ประชุมกลุ่มสนทนาเห็นว่า การออกแบบเนื้อหาของสาร ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข้อความ และรูปภาพที่น่าสนใจ จะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายสนใจและทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อ (การแชร์ข้อความ หรือการส่งเนื้อหาต่อ) ซึ่งหากผู้รับสารทำการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อความออกไปจำนวนมาก ก็จะมีส่วนช่วยให้เกิดการตอบสนองต่อการจัดกิจกรรมได้อย่างเป็นวงกว้างในที่สุด รวมไปถึงในบางครั้ง เมื่อพบว่า การสื่อสารในช่องทางออนไลน์ไม่ประสบผลเท่าที่ควร ก็จะมีการใช้การสื่อสารผ่านช่องทางออฟไลน์ร่วมด้วย เพื่อให้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ เผยแพร่ไปยังผู้รับสารได้ในที่สุด

(2) แนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อสาร สำหรับทิศทางการพัฒนาและการใช้งานสื่อเพื่อการสื่อสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมนั้น ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความเห็นตรงกันว่า สื่อออนไลน์ และสื่อสังคมออนไลน์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพล และมีบทบาทมากที่สุดในการสื่อสารปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นร่วมกันว่า การพิจารณากลุ่มผู้รับสารแต่ละกลุ่มก็มีความสำคัญในการวางแผนการ

สื่อสาร เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายค่อนข้างมาก ใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายจึงมีความสำคัญ โดยตัวอย่างความเห็นมีดังนี้

“...มองว่ากลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายมาก และมีการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกันพอสมควร การใช้ช่องทางที่หลากหลายจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น กลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มเลือกที่จะเปิดรับข้อมูลจากการฟังหน้าเสาสง บางคนก็ให้ความสนใจในสื่อออนไลน์ หรือบางกลุ่มก็ถึงขั้นไม่เปิดรับเลยก็มี ดังนั้น วิธีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะการเปิดรับที่แตกต่างกันด้วยวิธีการอันหลากหลายจึงมีความจำเป็น”

จากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารสำหรับกิจกรรมในสถานศึกษานั้น อาจจะต้องพิจารณาใน 3 องค์ประกอบเป็นหลัก ในส่วนแรกคือ ส่วนของเนื้อหา (Content) ที่ปรากฏในสาร (Message) ซึ่งจำเป็นต้องออกแบบให้จูงใจและเหมาะสมกับการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยเมื่อเทียบกับแนวคิดการแพร่กระจายนวัตกรรม (กิจกรรมนักเรียน) ซึ่งหากใช้แนวคิดดังกล่าวเข้ามาเชื่อมโยงจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในส่วนที่สอง คือ ส่วนของผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยเห็นถึงความเชื่อมโยงกับกระบวนการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Receiver Analysis) อันเป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการวางแผนในการสื่อสารมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้รับสาร

ในส่วนที่สาม คือ การใช้ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ควรใช้ช่องทางที่เป็นสื่อทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์และสื่อออฟไลน์ควบคู่กัน (ในลักษณะ Hybridization) โดยอาจมุ่งเน้นไปที่สื่อออนไลน์เป็นหลัก และใช้สื่อออฟไลน์ที่เป็นสื่อดั้งเดิมสลับไปมาในบางกรณี เพื่อให้การสื่อสารครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 กระบวนการวางแผนกิจกรรมและรูปแบบกิจกรรมนักเรียน

ผู้วิจัยได้ทำการจัดเรียงข้อมูล และสรุปผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยเป็นประเด็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.3.1 การวางแผนและการออกแบบกิจกรรม

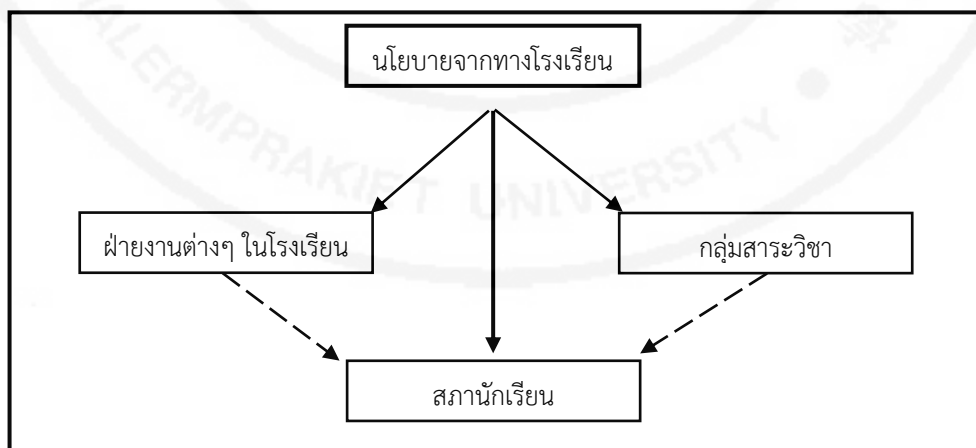
จากการสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบในการวางแผนกิจกรรมมีด้วยกันอยู่ 2 รูปแบบ คือ

(1) แผนกิจกรรมประเภทที่ทำต่อเนื่องมาแต่เดิม (แผนกิจกรรมเก่า) คือ กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นแผนประจำ หรือเป็นโครงการและงานกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะทำการเปลี่ยนสถานักเรียนเป็นชุดใด ก็จะต้องทำหน้าที่วางแผนและดำเนินกิจกรรมประเภทนี้อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยส่วนมากมักจะเป็นงานประจำปีที่ถูกบรรจุเอาไว้แล้ว และสามารถอ้างอิงการทำงานตามแผนเดิม

ที่มีมา โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเล็กน้อย ตัวอย่างเช่น กิจกรรมพิธีท่อน้องรหัส งานสืบสวน ประเพณีและค่านิยมอันดีงามของโรงเรียน งานกีฬาสี หรืองานปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น

“...ส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้ แต่ก็จะมีบางกิจกรรม ที่นักเรียนสามารถยื่นเรื่องขอทำกิจกรรมไปได้ ถ้าจะเป็นกิจกรรมของทางโรงเรียน ก็จะมีการแบ่งและมอบหมายงานมาให้เลย โดยแบ่งงานมาให้เลยตามกลุ่มสาระวิชา หรือหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะผ่านทางสภานักเรียน ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ หรือกลุ่มชมรมต่างๆ แล้วก็จะมีการแบ่งงานมาตามลำดับเรื่อยๆ จนถึงนักเรียน”

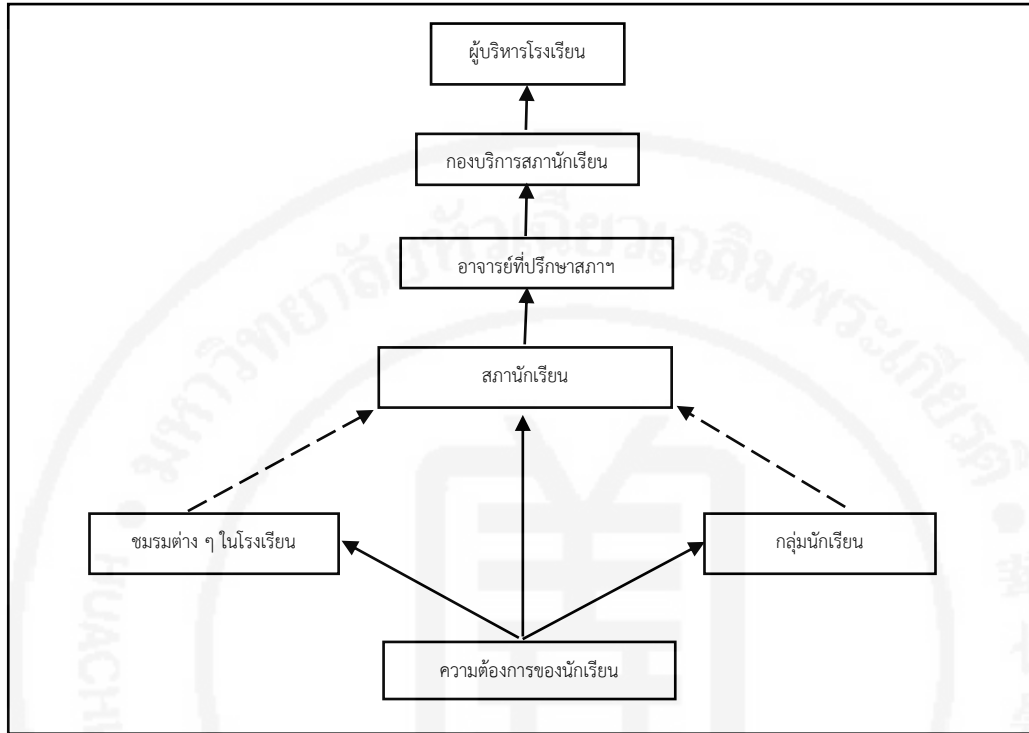
นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึง แผนกิจกรรมที่ทางโรงเรียนเป็นผู้ส่งมอบและกำหนดให้ทางสภานักเรียนเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ (แผนกิจกรรมที่ถูกมอบหมาย) โดยมีการมอบหมายให้ออกแบบกิจกรรมตามกรอบ แผน หรือนโยบายด้านกิจกรรมที่ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้ อาจเป็นกิจกรรมที่ถูกแบ่งออกมาจากหน่วยงานอื่นๆ ของทางโรงเรียน ซึ่งเมื่อนำหลักการทางด้านการบริหารจัดการมาพิจารณาแล้วนั้น จะเห็นว่า กิจกรรมประเภทนี้เป็นกิจกรรมที่ได้รับการมอบหมายงาน ในลักษณะการวางแผนและสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down approach) ซึ่งสภานักเรียนและนักเรียนที่รับผิดชอบนั้น มีหน้าที่ดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

ภาพที่ 4.2 ลักษณะแผนกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย (แบบบนลงล่าง)

(3) แผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ คือ แผนกิจกรรมที่ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากสภานักเรียน ชมรม หรือกลุ่มนักเรียนต่างๆ ในแต่ละปี โดยการวางแผนกิจกรรมประเภทนี้ จะต้องเริ่มจากการผ่านวาระการประชุมหารือร่วมกันระหว่างสภานักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และกลุ่มนักเรียนที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้รูปแบบและแผนกิจกรรมเป็นโครงการแล้ว ก็จะทำเรื่องเสนอต่อผู้บริหารเพื่ออนุมัติ

และบรรจุเป็นกิจกรรมต่อไป แล้วจึงมาดำเนินงานตามแผนที่ได้รับการอนุมัติใหม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาด้วยหลักการบริหารและจัดการวางแผนโครงการแล้วนั้น จะเห็นว่ารูปแบบนี้สอดคล้องกับกระบวนการวางแผนและสื่อสารแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up approach) ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 ลักษณะแผนกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นใหม่ (แบบล่างขึ้นบน)

4.3.2 ลักษณะการออกแบบและเป้าประสงค์ของกิจกรรมนักเรียน

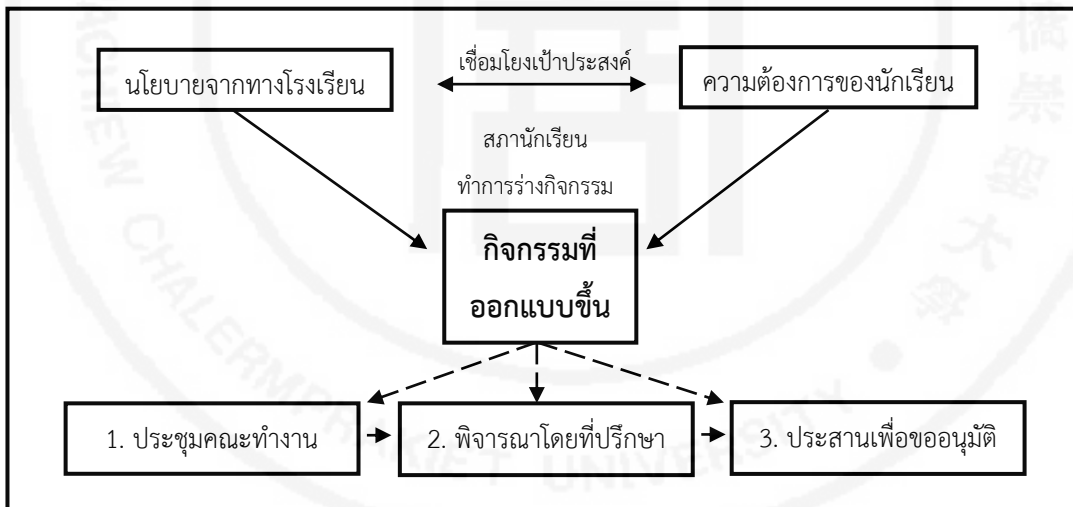
จากการแสดงความเห็นในการประชุมกลุ่มย่อยชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการออกแบบกิจกรรมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมปลาย โดยทุกโรงเรียนมีลักษณะกิจกรรมที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญใน 2 ประเด็นเป็นหลัก คือ กิจกรรมที่มุ่งเน้นตอบสนองต่อนโยบายของทางโรงเรียน และกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ทั้งนี้ ในการออกแบบกิจกรรมทุกประเภท ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมที่ได้รับมอบมาจากผู้บริหารโรงเรียน หรือกิจกรรมที่สภานักเรียน ชมรม หรือกลุ่มนักเรียน เป็นผู้คิด จะต้องสอดคล้องและตอบสนองต่อความต้องการทั้งสองด้านข้างต้น โดยเฉพาะการออกแบบที่มาจากความคิดของนักเรียน แม้ว่าจะจะเป็นรูปแบบที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักเรียนเป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติ ต้องไม่ขัดต่อนโยบายหรือแนวทางของโรงเรียน

“...เวลาเรา (สภานักเรียน) ทำการออกแบบกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่คิดขึ้นมา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนนั้น จำเป็นต้องนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเสมอ เพื่อให้ช่วยให้ครูช่วยดูว่าเบื้องต้นกิจกรรมนี้ผ่านตามแนวทางของโรงเรียน

ใหม่ เพราะหากไม่สอดคล้องกับนโยบายของทางโรงเรียน กิจกรรมที่คิดมาก็จะไม่สามารถทำได้”

“...เมื่อนักเรียนเขาเอาโครงการกิจกรรมมาปรึกษา หรือเวลาที่เราประชุมกัน ครูก็จะทำหน้าที่ดูอยู่ 2-3 อย่าง อย่างแรกเลยเราจะดูว่ากิจกรรมที่ออกแบบมานั้นสอดคล้องกับแนวทางของทางโรงเรียนไหม ดูว่านักเรียนที่เข้าร่วมจะได้อะไร และมีแนวโน้มขัดต่อแนวทางปฏิบัติของโรงเรียนไหม ถัดมาก็จะดูว่าที่มาที่ไปของกิจกรรมนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ที่มาที่ไปเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นมาจากอะไร สุดท้ายก็จะพิจารณาว่ากิจกรรมนั้นจัดอยู่ในหมวดหมู่ใด (วิชาการ ศิลปะวัฒนธรรม กีฬานันทนาการ บำเพ็ญประโยชน์) เมื่อทำการพิจารณาพูดคุย ปรับแก้ หรือเห็นว่าผ่านแล้ว จึงค่อยทำเรื่องประสานให้ผู้บริหารได้อนุมัติต่อไป”

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลในการสนทนากลุ่มย่อย สามารถร่างสรุปเป็นแผนภาพของลักษณะเป้าประสงค์ของกิจกรรม และขั้นตอนในการเสนอกิจกรรมได้ ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 ลักษณะการออกแบบกิจกรรม และขั้นตอนการขออนุมัติกิจกรรม

4.3.3 การปฏิบัติการและการมอบหมายหน้าที่ผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า ในการปฏิบัติงานและวางแผนกิจกรรมของนักเรียนนั้น ใช้วิธีการระดมความคิด (Brainstorming) ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน ด้วยวิธีการ 2 ลักษณะ คือ (1) การประชุมแบบทางการ และ (2) การประชุมแบบไม่เป็นทางการ โดยในส่วนแรกเป็นการบริหารจัดการที่เป็นวาระและเป็นระบบ กล่าวคือ มีการกำหนดวาระการประชุม มีการลงมติ มีการแจกแจงความรับผิดชอบหรือผู้รับผิดชอบหลัก เพื่อสร้างข้อตกลงและวางแผนร่วมกันก่อนที่จะนำเสนอเพื่อขออนุมัติต่อผู้บริหารโรงเรียน ส่วนการประชุมแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสอบถามความเห็นโดยทั่วไปหรือการพูดคุยกันเบื้องต้น โดยการระดมความคิดทั้งสองลักษณะข้างต้นเปิดโอกาสให้นักเรียนที่

เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ หรือในบางครั้ง อาจารย์ที่ปรึกษาให้อิสระแก่นักเรียนในการระดมความคิดเพื่อวางแผนกิจกรรมเบื้องต้น เพื่อสร้างเป็น โครงร่างกิจกรรมเพื่อนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาก่อน

“...อย่างโรงเรียนปทุมคงคาฯ ก็จะมีการเข้าประชุมกันทุกวันพฤหัสบดี ซึ่งจะเป็นคาบที่สภานักเรียนต้องเข้าประชุมพร้อมกับคุณครู ซึ่งจะเป็นลักษณะแบบ ทางการและจริงจัง และก็จะมีการออกแบบไม่เป็นทางการด้วย เช่น หลังเลิกเรียนก็ จะไปประชุมไปหาหรือกันเอง”

“...ในส่วนของการประชุมแบบเป็นทางการก็จะมีลักษณะคล้ายๆ กับการ ประชุมแบบของคณะครูอาจารย์ คือมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีวาระการประชุม และ มีการนำเสนอโครงการต่างๆ อย่างสภานักเรียนเวลาประชุมวางแผน เราก็จะมาดูว่าปี นี้เราจะทำโครงการอะไรบ้าง และก็จะทำการคัดเลือกหัวหน้าโครงการหรือมีการลง มติต่างๆ”

“เวลาเรา (นักเรียน) ได้รับงานอะไรมา ทางสภานักเรียนจะต้องมีการประชุม กันก่อน คือประชุมแบบไม่เป็นทางการโดยไม่มีคุณครูเข้า คือทุกคนจะประชุมหารือ กัน ชี้แจง และคุยเรื่องการแบ่งงานกันเบื้องต้น พอสรุปและแบ่งงานกันได้แล้วจากนั้น จึงค่อยกำหนดเป็นวาระที่ชัดเจน และทำการประชุมแบบทางการโดยเชิญครูที่ปรึกษา มาเข้าร่วม”

4.3.4 กระบวนการคัดเลือกผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน

ในส่วนการขึ้นเลือกผู้รับผิดชอบโครงการนั้น จากการสนทนากลุ่ม พบว่า สามารถ จำแนกเป็น 3 รูปแบบหลักๆ ได้แก่ (1) การคัดเลือกจากอาจารย์ที่ปรึกษา (2) การคัดเลือกจากมติของ สภานักเรียน และการอาสา และ (3) การคัดเลือกจากสภานักเรียนร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

“...ในมุมมองก็จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกคือผู้ที่เขาสมัครใจทำ ส่วนนี้จะเป็นผู้ที่สนใจจะทำงานและขออาสาเป็นผู้รับผิดชอบ กับส่วนที่สองคือผู้ที่ครู ที่ปรึกษามองแล้วว่าสามารถรับผิดชอบงานส่วนนั้นๆ ได้ โดยตรงนี้ครูก็จะมึบทบาท ในการพิจารณาว่าคนไหนมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะทำงาน เรา (อาจารย์) ก็จะมอบงาน ให้เขาไป ซึ่งเมื่อแบ่งหน้าที่แล้ว เรา (อาจารย์) ก็จะคอยสังเกตดูว่าเขาทำงานได้ตามที่ เราตั้งเป้าหมายไว้ได้หรือไม่”

“...ผู้ที่ได้รับผิดชอบงานได้จากการประชุม กรรมการบริหารสถานักเรียนพร้อมครูที่ปรึกษาจะทำการประชุมร่วมกัน ใครจะได้รับงานอย่างแรกเลยต้องดูที่โครงสร้างว่าตรงตามบทบาทหน้าที่ของเขาหรือไม่ โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นตำแหน่งๆ ไป ส่วนที่สองก็คือ ในกรณีที่เขาคนที่เหมาะสมไม่ได้จริงๆ เราจะใช้มติในที่ประชุม โดยเพื่อนๆ นักเรียนจะพูดคุยกันเอง ว่าใครไหนควรที่จะรับผิดชอบเป็นแม่ งานโครงการนั้นๆ แต่เราก็จะพยายามกระจายงานให้ครอบคลุมกับทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสในการเป็นผู้นำ”

โดยคุณลักษณะของผู้ที่เข้ามารับผิดชอบโครงการและกิจกรรมต่างๆ นั้น จะใช้วิธีการพิจารณาจากความเหมาะสม ความถนัด และความสมัครใจ โดยกำหนดเป็นผู้รับผิดชอบหลักในโครงการต่างๆ ในลักษณะของการเป็นหัวหน้าโครงการ แต่ทั้งนี้ทุกๆ คนต้องสามารถสลับบทบาทและให้ความร่วมมือกันได้ ดังตัวอย่างความเห็นจากการสนทนา

“...เนื่องจากในสถานักเรียนเราก็จะมีหน้าที่ประจำของเราอยู่แล้ว แต่ว่าทุกคนต้องสามารถทำได้ทุกๆ อย่าง ไม่ใช่เลือกทำแค่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง คือต้องสามารถสลับหน้าที่เพื่อช่วยเหลือกันได้ แต่อย่างไรก็ดี สุดท้ายแล้วคุณครูจะเป็นผู้ช่วยดูความเหมาะสมในการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนอีกครั้ง”

“...พอเราประชุมกันก็จะแบ่งตามความถนัด โดยกำหนดให้ตามความเหมาะสมว่าใครต้องทำอะไร แต่สุดท้ายทุกคนต้องมาทำงานร่วมกันและต้องสามารถสลับแทนที่กันได้เมื่อจำเป็น”

4.3.5 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า อุปสรรคส่วนใหญ่ที่มีคล้ายคลึงกันทั้งหมดมี 2 ประเด็น คือ (1) เรื่องของการประสานงานและการสื่อสาร และ (2) เรื่องความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน

โดยในส่วนของอุปสรรคจากการประสานงาน เป็นลักษณะที่บางครั้งทางสถานักเรียนมีการกำหนดวันที่จะจัดกิจกรรมแล้ว จากนั้นจึงได้ทำการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ออกไป อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี เมื่อผู้บริหารของทางโรงเรียนมีการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมเพื่ออนุมัติอีกครั้ง เป็นเหตุให้ให้มีการเปลี่ยนแปลงวันเวลาจากที่ทางสถานักเรียนกำหนดไว้ หรือในบางครั้งการประสานงานของทางสถานักเรียนมีความติดขัดกันเอง เป็นเหตุให้กิจกรรมหรือโครงการมีการหยุดชะงัก ดังต่อไปนี้

“...ส่วนใหญ่ไม่ถึงกับเป็นปัญหาหรือเป็นเรื่องวุ่นวาย แต่มีลักษณะเป็นอุปสรรคจากการประสานงานมากกว่า ตัวอย่างเช่น เราทำบันทึกข้อความขอวันที่จัดกิจกรรมเป็นวันนี้ แต่เมื่อทางผู้บริหารพิจารณาแล้วเห็นควรให้เป็นอีกวัน ก็จำเป็น

จะต้องเลื่อนออกไปอีก ส่งผลให้บางครั้งเมื่อทำการประสานขอความร่วมมือกับนักเรียนในชั้นปีต่างๆ หรือทางชมรมต่างๆ ว่างล่วงหน้า หรือบางครั้งทำการสื่อสารกับกลุ่มนักเรียนเอาไว้แล้ว นักเรียนทั่วไปก็จะไม่เข้าใจว่าทำไมต้องเลื่อน ก็จะเกิดเป็นการต่อว่าหรือท้วงติงกลับมา ทางสถานักเรียนจึงต้องทำการชี้แจงให้เข้าใจ และทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมเพื่อให้กิจกรรมลุล่วงไปได้”

สำหรับปัญหาด้านการสื่อสาร พบว่า มักเป็นปัญหาเรื่องการสื่อสารไปแล้วคณะทำงานเกิดความไม่เข้าใจ หรือเข้าใจกันคลาดเคลื่อน เป็นเหตุให้เมื่อต้องปฏิบัติงานเกิดเป็นการทำงานที่ทับซ้อนหรือเกิดการกระทบกระทั่งกันเล็กน้อย โดยวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือ กระบวนการปรับความเข้าใจผ่านการสื่อสารอย่างมีปฏิสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า และการชี้แจงข้อมูลด้วยการอธิบาย โดยมีคนกลางในลักษณะของสื่อบุคคลเป็นผู้ช่วยประสานความสัมพันธ์และไกล่เกลี่ยปัญหา

“...ส่วนมากก็จะเป็นปัญหาที่คุยกันหรือสื่อสารกันไม่เข้าใจ โดยเราจะแก้ไขปัญหาค ด้วยการใช้ตัวกลางที่เป็นบุคคลมาช่วยในการปรับความเข้าใจ โดยเรียกทุกคนมาพูดคุยกัน และก็มาอธิบายให้ฟัง เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของแต่ละคน”

“...บางครั้งเรามอบหมายงานไปแล้ว แต่เพื่อนบางคนไม่เข้าใจแต่กลับไม่ถามพอไปทำงานจริงๆ เลยทำให้งานไม่ราบรื่น เราก็จะทำการพูดคุยหรือกันอีกทีแบบซึ่งหน้า โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน คือคุยกันจริงๆ แบบเพื่อนเลยที่ไม่เข้าใจอะไร มีปัญหาอะไร”

นอกจากนี้ ก็จะมีปัญหาในเรื่องความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาของทุกโรงเรียนคือการให้ลงเสียงมติ (Vote)

“...ส่วนใหญ่เรา (นักเรียน) ก็จะมีปัญหาเรื่องคิดไม่ตรงกัน ก็จะใช้วิธีการโหวต โดยทำข้อตกลงเบื้องต้นกันว่าต้องเคารพในผลการลงคะแนน แต่ทั้งนี้ก็จะให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นออกมาก่อนว่าคิดเห็นอย่างไร แล้วก็มาทำการโหวตกันอีกทีหนึ่ง”

จากปัญหาทั้ง 2 ส่วนข้างต้น จะเห็นว่ามึรูปแบบการแก้ไขปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือการใช้การสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ ด้วยวิธีการชี้แจง อธิบาย ผ่านการพบปะกันหรือการใช้สื่อที่ผู้ส่งและผู้รับสามารถตอบโต้กันได้อย่างเป็นระบบ และโดยมากมักจะใช้รูปแบบการสื่อสารแบบพบปะกันซึ่งหน้า (Face-to-face communication) โดยอาศัยคนกลาง (Mediator) มาเป็นผู้ช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาและอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีแทนการใช้สื่ออื่นๆ เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดจากการใช้ตัวกลาง (Mediated media) ทางการสื่อสารอย่างสื่อต่าง ๆ

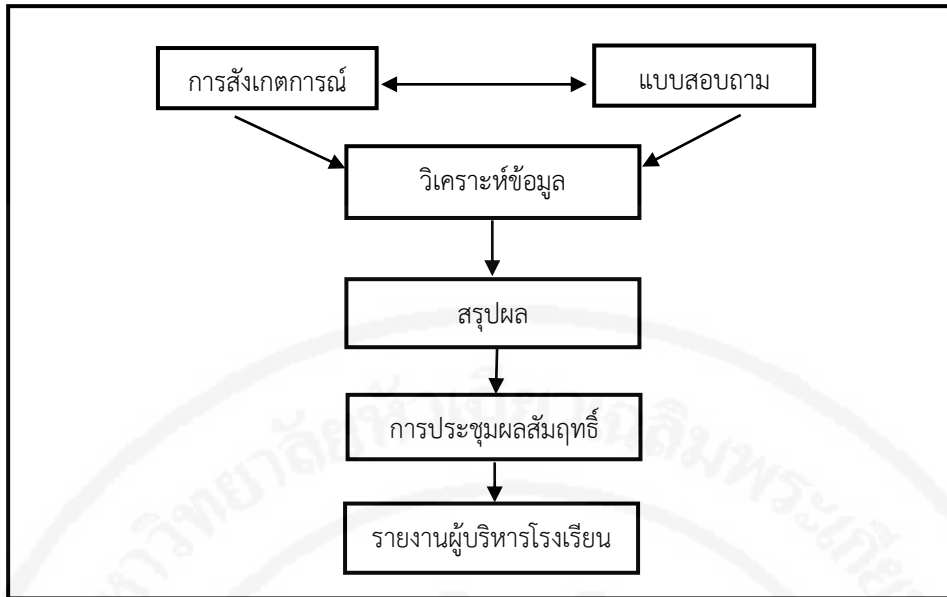
4.3.6 การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน

จากการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า โรงเรียนทุกแห่งใช้ลักษณะการประเมินผลกิจกรรม และโครงการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีการใช้แบบสอบถามในการประเมินผล (Questionnaire) และใช้รูปแบบการสังเกตการณ์ (Observation) โดยกำหนดให้มีฝ่ายที่รับผิดชอบในการวัดผลกิจกรรม และเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วก็จะมีการทำสรุปและรายงานผลในที่ประชุม เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและปรับแก้ไขในกิจกรรมอื่น ๆ

“...เราก็จะมีการตั้งฝ่ายติดตามและประเมินผลขึ้นมา โดยทำหน้าที่ในการรับผิดชอบ การประเมินผล การออกแบบแบบสอบถาม และทำการสรุปการประเมินผลในทุกๆ โครงการ”

“...เราจะใช้การประเมินผลด้วยกันอยู่ 2 วิธีการ อย่างแรกเลยคือการสังเกตการณ์ โดยดูภาพรวมเวลาจัดกิจกรรมว่าคนที่มาเข้าร่วมโอเคหรือไม่ มีผลตอบรับเป็นยังไง ส่วนแบบที่สองก็จะเป็นการให้ทำแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลทางสถิติ ซึ่งข้อมูลจากทั้ง 2 วิธี จะถูกนำมาสรุปและนำเข้าเป็นวาระประชุม จากนั้นก็จะจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลโครงการ เพื่อรายงานต่อผู้บริหารโรงเรียนทุกๆ โครงการ”

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า การประเมินผลโครงการของโรงเรียนทุกแห่งมีการจัดการอย่างเป็นระบบ และมีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นกระบวนการ ซึ่งเมื่อทำการสรุปเป็นขั้นตอนแล้วนั้น สามารถร่างเป็นแผนภาพกระบวนการ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5 ขั้นตอนและกระบวนการในการประเมินผลกิจกรรม

บทที่ 5

การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน

การวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานซึ่ง ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ

เนื้อหาในบทนี้เป็นการวิจัยระยะที่ 2 คือ การวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สถานภาพการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งใช้แบบสอบถามซึ่งสร้างจากผลวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับกลุ่ม ตัวอย่าง คือ นักเรียน 30 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 400 คน แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง คือ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน แผนการเรียน จำนวนครั้งที่ เข้าร่วมกิจกรรม และการเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียน

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียน

ตอนที่ 3 กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียน

ผู้วิจัยนำเสนอผลวิจัยเชิงปริมาณในรูปของตารางและอธิบายผลในเชิงพรรณนา ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 5.1 แสดงเพศ อายุ ศาสนา ระดับชั้น แผนการเรียน จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	88	22.0
หญิง	312	78.0
รวม	400	100.0
อายุ		
16	100	25.0
17	121	30.2
18	160	40.0
19	17	4.3
20	2	.5
รวม	400	100.0
ระดับชั้น		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	90	22.5
มัธยมศึกษาปีที่ 5	110	27.5
มัธยมศึกษาปีที่ 6	200	50.0
รวม	400	100.0
แผนการเรียน		
วิทย์-คณิต	252	63.0
ศิลป์-คำนวณ	89	22.3
ศิลป์-ภาษา	41	10.3
ศิลป์-สังคม	18	4.5
รวม	400	100.0
จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน		
1-3 ครั้ง	75	18.7
4-6 ครั้ง	119	29.8
มากกว่า 6 ครั้ง	206	51.5
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 5.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.0 อายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 เรียนสายวิทย์-คณิต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.0 เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมากกว่า 6 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.4

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียน

ตารางที่ 5.2 แสดงการเปิดรับข่าวสารกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

สื่อที่เปิดรับ	ระดับการเปิดรับ						ค่าเฉลี่ย (ความหมาย)
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม	
กลุ่มเพื่อนในไลน์	126 (31.5)	154 (38.5)	96 (24.0)	21 (5.3)	3 (.8)	400 (100.0)	3.94 (มาก)
เฟซบุ๊กโรงเรียน	117 (29.3)	166 (41.5)	93 (23.3)	18 (4.5)	6 (1.5)	400 (100.0)	3.92 (มาก)
เว็บไซต์โรงเรียน	115 (28.8)	168 (42.0)	90 (22.5)	21 (5.3)	6 (1.5)	400 (100.0)	3.91 (มาก)
สื่อบุคคล (เพื่อน และ/หรือ อาจารย์ที่ปรึกษา)	119 (29.8)	150 (37.5)	109 (27.3)	15 (3.8)	7 (1.8)	400 (100.0)	3.89 (มาก)
สื่อประชาสัมพันธ์ (ในโรงเรียน)	93 (23.3)	162 (40.5)	119 (29.8)	20 (5.0)	6 (1.5)	400 (100.0)	3.79 (มาก)
เสียงตามสาย (ในโรงเรียน)	49 (12.3)	143 (35.8)	165 (41.3)	27 (6.8)	16 (4.0)	400 (100.0)	3.45 (มาก)

จากตารางที่ 5.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารกิจกรรมของโรงเรียนผ่านสื่อต่าง ๆ ในระดับ “มาก” กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างเปิดรับผ่านสื่อไลน์ (3.94) รองลงมา ผ่านเฟซบุ๊กโรงเรียน (3.92) และเว็บไซต์โรงเรียน (3.91) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม

ตารางที่ 5.3 แสดงการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

กิจกรรมโรงเรียน	ระดับการเข้าร่วม						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม	ค่าเฉลี่ย (ความหมาย)
กิจกรรมที่โรงเรียน กำหนดจัด	126 (31.5)	172 (43.0)	90 (22.5)	10 (2.5)	2 (.5)	400 (100.0)	4.02 (มาก)
กิจกรรมโฮมรูม	127 (31.8)	144 (36.0)	101 (25.3)	24 (6.0)	4 (1.0)	400 (100.0)	3.91 (มาก)
กิจกรรมโฮมรูม	127 (31.8)	144 (36.0)	101 (25.3)	24 (6.0)	4 (1.0)	400 (100.0)	3.91 (มาก)
กิจกรรมที่สภานักเรียนจัด	74 (18.5)	136 (34.0)	139 (34.8)	46 (11.5)	5 (1.3)	400 (100.0)	3.57 (มาก)

จากตารางที่ 5.3 กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมในระดับ “มาก” กล่าวคือ เข้ากิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดจัด (4.02) เข้าร่วมกิจกรรมโฮมรูม (ของอาจารย์ประจำชั้น) (3.91) และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร (ของอาจารย์ประจำวิชา) (3.89) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม

ตารางที่ 5.4 แสดงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม	ค่าเฉลี่ย (ความหมาย)
1.ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ	43 (10.8)	109 (27.3)	144 (36.0)	53 (13.3)	51 (12.8)	400 (100.0)	3.10 (ปานกลาง)
เป็นเลขานุการ	27 (6.8)	82 (20.5)	138 (34.5)	82 (20.5)	71 (17.8)	400 (100.0)	2.78 (ปานกลาง)
เป็นประธานโครงการ	31 (7.8)	64 (16.0)	143 (35.8)	84 (21.0)	78 (19.5)	400 (100.0)	2.71 (ปานกลาง)
เป็นรองประธานโครงการ	25 (6.3)	72 (18.0)	137 (34.3)	91 (22.8)	75 (18.8)	400 (100.0)	2.70 (ปานกลาง)
1. ท่าน มี ส่วน ร่วม ใน ระดับ ปฏิบัติการ							
ผู้ประสานงาน	53 (13.3)	103 (25.8)	174 (43.5)	53 (13.3)	17 (4.3)	400 (100.0)	3.30 (ปานกลาง)
จัดสถานที่	48 (12.0)	106 (26.5)	130 (32.5)	76 (19.0)	40 (10.0)	400 (100.0)	3.12 (ปานกลาง)
สรุป/ประเมินผลโครงการ	46 (11.5)	90 (22.5)	157 (39.3)	73 (18.3)	34 (8.5)	400 (100.0)	3.10 (ปานกลาง)
ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์	34 (8.5)	90 (22.5)	168 (42.0)	74 (18.5)	34 (8.5)	400 (100.0)	3.04 (ปานกลาง)
เขียนโครงการ	42 (10.5)	85 (21.3)	150 (37.5)	78 (19.5)	45 (11.3)	400 (100.0)	3.00 (ปานกลาง)
นักแสดง	49 (12.3)	86 (21.5)	133 (33.3)	74 (18.5)	58 (14.5)	400 (100.0)	2.98 (ปานกลาง)
พิธีกร	47 (11.8)	78 (19.5)	126 (31.5)	86 (21.5)	63 (15.8)	400 (100.0)	2.90 (ปานกลาง)
ออกแบบเครื่องแต่งกาย	34 (8.5)	89 (22.3)	122 (30.5)	89 (22.3)	66 (16.5)	400 (100.0)	2.84 (ปานกลาง)
ออกแบบฉาก	38 (9.5)	89 (22.3)	120 (30.0)	72 (18.0)	81 (20.3)	400 (100.0)	2.82 (ปานกลาง)
ช่างแต่งหน้า/ทำผม	34 (8.5)	90 (22.5)	107 (26.8)	90 (22.5)	79 (19.8)	400 (100.0)	2.77 (ปานกลาง)
เขียนบท	29 (7.3)	79 (19.8)	127 (31.8)	90 (22.5)	75 (18.8)	400 (100.0)	2.74 (ปานกลาง)
ถ่าย Clip VDO	36 (9.0)	77 (19.3)	105 (26.3)	82 (20.5)	100 (25.0)	400 (100.0)	2.66 (ปานกลาง)
กำกับการแสดง	34 (8.5)	67 (16.8)	111 (21.8)	99 (24.8)	89 (22.3)	400 (100.0)	2.64 (ปานกลาง)

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม	ค่าเฉลี่ย (ความหมาย)
เทคนิคพิเศษ (แสง สี เสียง)	36 (9.0)	59 (14.8)	98 (24.5)	93 (23.3)	114 (28.5)	400 (100.0)	2.59 (ปานกลาง)
ตัดต่อ Clip VDO	36 (9.0)	59 (14.8)	98 (24.5)	93 (23.3)	114 (28.5)	400 (100.0)	2.52 (ปานกลาง)
ท่านมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม	151 (31.8)	122 (30.5)	110 (27.5)	14 (3.5)	3 (.8)	400 (100.0)	4.01 (มาก)
เป็นผู้ดู ผู้ชม	145 (36.3)	134 (33.5)	101 (25.3)	17 (4.3)	3 (.8)	400 (100.0)	4.00 (มาก)
เป็นผู้ประเมินผล (ตอบแบบสอบถาม)	77 (19.3)	111 (27.8)	147 (36.8)	47 (11.8)	18 (4.5)	400 (100.0)	3.45 (ปานกลาง)

จากตารางที่ 5.4 กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรมในระดับ “ปานกลาง” เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (3.10) เป็นเลขานุการ (2.78) เป็นประธานโครงการ (2.71) และเป็นรองประธานโครงการ (2.70) ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ เป็นผู้ประสานงาน (3.30) เป็นผู้จัดสถานที่ (3.12) และเป็นผู้สรุป/ประเมินผลโครงการ (3.10) ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารในระดับ “มาก” กล่าวคือ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม (4.01) เป็นผู้ดู ผู้ชม (4.00) และเป็นผู้ประเมินผล (ตอบแบบสอบถาม) ในระดับ “ปานกลาง” (3.45)

บทที่ 6

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

เนื้อหาในบทนี้เป็นการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กล่าวคือ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้วัตกรรมการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยเลือกแหล่งข้อมูล (Data Source) แบบเฉพาะเจาะจง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัดกิจกรรมนักเรียน จำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ ประธานนักเรียน และผู้แทนจากสถานักเรียนโรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน มีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความคิด

ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา(สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการ โดยมีเป้าหมาย 2 ประการ โดยประการแรก คือ การสำรวจสภาพพื้นที่จริงผ่านการจัดกิจกรรมการประชุมร่วมกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์โรงเรียนใน 3 ประเด็น คือ การวิเคราะห์บริบทโรงเรียน การวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 โรงเรียน การวิเคราะห์ศักยภาพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 5 โรงเรียน ประการที่สอง คือ การสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งโจทย์การวิจัยและกระบวนการวิจัย และการสร้างความเข้าใจเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยในขั้นตอนการเตรียมความคิดมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

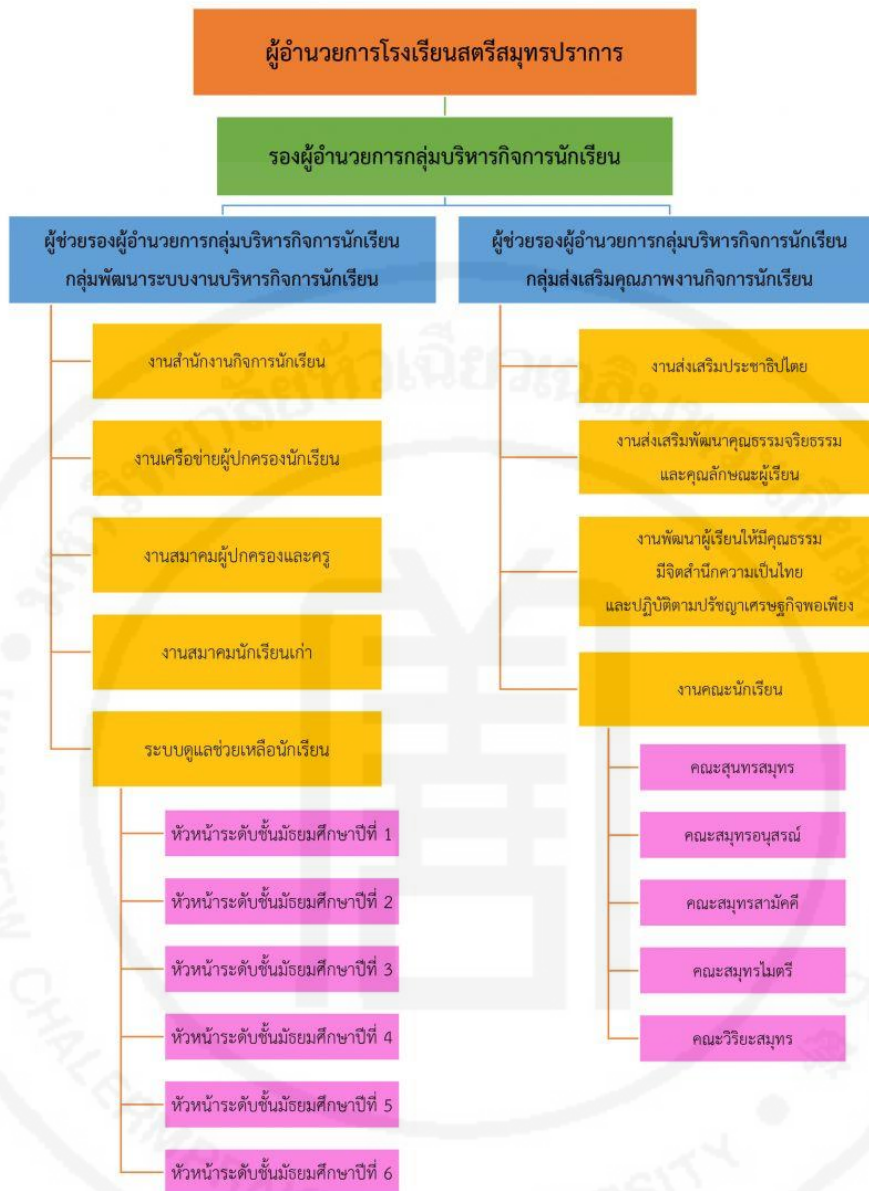
1.1 การวิเคราะห์ตัวบทโรงเรียน

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ เป็นโรงเรียนรัฐบาลประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนมีพันธกิจการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบบริหารคุณภาพโดยใช้รูปแบบ SSP Model (Streesmutprakan School) (SSP) พัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารจัดการตามแนวทางโรงเรียนมาตรฐานสากล สนองนโยบายการศึกษาแห่งชาติ มุ่งพัฒนา คุณภาพการศึกษาตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ครูและนักเรียนมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทันทต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันในเวทีโลก การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนางานทุกระบบ มีแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย และปลูกจิตสำนึกในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ การส่งเสริมความมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงาม ปลูกฝังให้เห็นคุณค่า และมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ สืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีไทย การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขับเคลื่อนสถานศึกษา และการส่งเสริมภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียนประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารกิจการนักเรียน ผู้ช่วยรองผู้อำนวยการ ดังแผนภาพที่ 6.1

แผนภาพที่ 6.1 โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จัดตั้งขึ้นเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในรัชกาลที่ 9

โรงเรียนแบ่งโครงสร้างการบริหารงานครอบคลุมกลไกการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้านตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป

โรงเรียนพัฒนาสถาบันเป็นบ้านแห่งการเรียนรู้ พัฒนาครูให้เป็นแบบอย่างที่ดีมีประสิทธิภาพ ภายใต้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดการศึกษาให้นักเรียนมีคุณธรรม และคุณภาพทางวิชาการ เสริมสร้างทักษะทางภาษา เทคโนโลยี และประสบการณ์วิชาชีพ

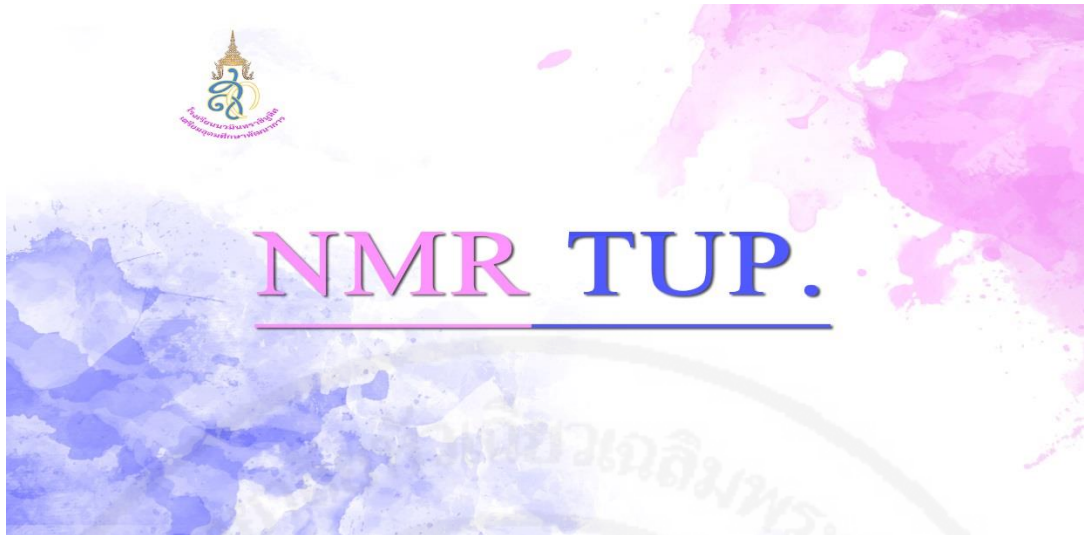
โรงเรียนมีพันธกิจหลัก คือ ผลิตนักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีความเป็นเลิศทางวิชาการ และแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีมาตรฐาน สามารถจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพเอื้อต่อการพัฒนาอย่างรอบด้านของนักเรียน เสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 21 ด้วยระบบคุณภาพบนหลัก ธรรมภิบาล พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

นโยบายโรงเรียน 4 ร คือ “เรียนร้อย รอบรู้ ริเริ่ม ร่าเริง” เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน กล่าวคือ

1. เรียนร้อย เสริมสร้างความคิดจิตใจให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อยมีคุณธรรม เช่น มีวินัย มีความรับผิดชอบ กตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และพึ่งตนเองได้
2. รอบรู้ มุ่งปลูกฝังความเป็นเลิศทางวิชาการให้นักเรียน มีความสนใจใฝ่หาความรู้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและตลอดเวลา มุ่งปลูกฝังให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
3. ริเริ่ม นักเรียนมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาของชุมชน และนำทรัพยากรในชุมชนเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียน สามารถทำงานเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ
4. ร่าเริง มุ่งสร้างโรงเรียนให้มีชีวิตชีวา สดชื่น สงบ แจ่มใส วัสดุ อาคารสถานที่ได้รับการดูแล มีความ เป็นปัจจุบัน พร้อมแก่การใช้ประโยชน์ตลอดเวลา สามารถให้บริการแก่ชุมชนร่วมใช้ประโยชน์ได้ด้วย มุ่งส่งเสริมการดนตรี กีฬา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาชาวบ้าน

โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียนประกอบด้วย ครูพัฒนากิจกรรมนักเรียนและสถานนักเรียน (ในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ยังไม่มีการจัดโครงสร้างการบริหาร)

แผนภาพที่ 6.2 สถานักเรียนของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ
(เผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก)

โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม เดิมสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ก้าวทันเทคโนโลยี ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนมีพันธกิจในเรื่องการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณภาพด้านวิชาการ เป็นเลิศวิชาการ สื่อสารหลายภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อพลโลก พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ ด้านพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม พัฒนาเทคโนโลยี อาคารสถานที่บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาบุคลากร ให้มีคุณธรรมจริยธรรม และรู้เท่าทันโลก

นโยบายการพัฒนานักเรียนของโรงเรียน ประกอบด้วย ส่งเสริมพัฒนาระดับคุณภาพ นักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้านภาษาอย่างหลากหลาย ทักษะการคิดคำนวณและเทคโนโลยี ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้านสุนทรียภาพ ดนตรี กีฬา ศิลปะ และความเป็นไทย ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพนักเรียน ด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่งเสริมพัฒนากิจกรรมนักเรียนและความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน

โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียนประกอบด้วย คณะกรรมการและครูที่ปรึกษากิจกรรม นักเรียนและสภานักเรียน กล่าวคือ โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนานักเรียนตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม ซึ่งโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน โรงเรียนจึงมีบทบาทหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมนักเรียนให้เป็น ผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม การสร้างนิสัยให้นักเรียนรู้จักระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกาตลอดจนรู้จัก รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนพึงมีต่อหมู่คณะ ชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม ทางโรงเรียนจึง เห็นสมควรที่จะนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตยให้ดีขึ้น และรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

โรงเรียนกำหนดจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและ ชุมชน โดยการนำแผนงานโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนบรรจุลงในแผนปฏิบัติการ ประจำปี มีการจัดทำระเบียบการดำเนินงานกิจกรรมสภานักเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและครู ที่ปรึกษากิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการวางแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการ มี สถานที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน มีการจัดอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาคณะกรรมการนักเรียน โดยการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ทั้งจากรุ่นพี่และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จากนั้นทำการประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมประชาธิปไตยให้ดียิ่งขึ้นไป

แผนภาพที่ 6.3 สถานักเรียนของโรงเรียนพุทธเจริญวิทยาคม (เผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก)

โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนมุ่งมั่นพัฒนานักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม นำสู่มาตรฐานสากลบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาล

โรงเรียนมีพันธกิจในเรื่องการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ ความสนใจและความสามารถของนักเรียน เสริมสร้างทักษะชีวิต เน้นคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย ทั้งด้านดนตรี กีฬา วัฒนธรรมประเพณี สุขภาพ อนามัย และสังคม อัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ การสร้างรูปแบบสุขภาพบุรุษ สุขภาพสตรีปทุมคงคา สมุทรปราการ และเอกลักษณ์ของโรงเรียน คือ กีฬาดี มีมารยาทงาม

โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียนประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารกิจการนักเรียน หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียนและคณะกรรมการนักเรียนในรูปของสภานักเรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ ประสภานักเรียน รองประธานฝ่ายวิชาการ รองประธานฝ่ายกิจกรรม เลขานุการ หัวหน้างานฝ่ายอาคาร-สถานที่ หัวหน้าฝ่ายกีฬา หัวหน้าฝ่ายการเงิน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้าฝ่ายปฎิคม หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และหัวหน้าฝ่ายสาธารณสุข

1.2 การวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบกิจกรรม การวางแผนกิจกรรมนักเรียน

ในส่วนของคุณลักษณะของกิจกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 5 โรงเรียน ภาพรวมโดยทั่วไปในกิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 คือ กิจกรรมของภาคส่วนต่างๆ ของโรงเรียน หรือกิจกรรมของโรงเรียน มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ วางแผน และรับผิดชอบโดยคณาจารย์จากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมวิชาการและทักษะต่างๆ แก่นักเรียน และมีรูปแบบเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน

ประเภทที่ 2 คือ กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสภานักเรียน ซึ่งวางแผนและกำหนดรูปแบบจากคณะกรรมการสภานักเรียน รวมไปถึงร่วมมือกับชมรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยทั่วไปจะแบ่งส่วนงานกิจกรรมเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่

(1) งานด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมส่งเสริมวิชาการให้นักเรียน และตอบรับกับนโยบายของโรงเรียน ในลักษณะกิจกรรมพัฒนาความรู้ (เน้นการพัฒนาด้านปัญญา และความรู้ทางวิชาการ)

(2) งานด้านศิลปะวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมเสริมทักษะทางสังคมวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การประกวดนักเรียนตัวอย่าง งานเทศกาลและประเพณีไทยที่สำคัญ งานปัจฉิมนิเทศ หรือกิจกรรมประเภทส่งเสริมวัฒนธรรมภายในอันดามันของโรงเรียน

(3) งานด้านกีฬาและนันทนาการ เป็นกิจกรรมเสริมสุขภาพและทักษะทางสังคม ที่เน้นการพัฒนาเชิงทักษะและอารมณ์ความรู้สึก (เน้นการฝึกคิด อภิปราย การเคลื่อนไหว สร้างความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำลายความสามารถ และฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น) เช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ กิจกรรมที่เน้นการแสดงความสามารถด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

(4) งานด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมและการมีจิตสาธารณะ เช่น การบริจาคโลหิต การทำความสะอาดโรงเรียนและชุมชนโดยรอบ

ในส่วนรูปแบบในการวางแผนกิจกรรมมี 2 รูปแบบ คือ 1) แผนกิจกรรมประเภทที่ทำต่อเนื่องมาแต่เดิม (แผนกิจกรรมเก่า) คือ กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นแผนประจำ หรือเป็นโครงการและงานกิจกรรมที่ทำต่อเนื่อง ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภานักเรียนเป็นชุดใด ก็จะต้องทำหน้าที่วางแผนและดำเนินกิจกรรมประเภทนี้อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยส่วนมากมักจะเป็นงานประจำปีที่ถูกกำหนดไว้แล้ว

และสามารถอ้างอิงการทำงานตามแผนเดิมที่มีมา โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเล็กน้อย แผนกิจกรรมที่ทางโรงเรียนเป็นผู้ส่งมอบและกำหนดให้ทางสถานักเรียนเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ (แผนกิจกรรมที่ถูกมอบหมาย) โดยมีการมอบหมายให้ออกแบบกิจกรรมตามกรอบ แผน หรือนโยบายด้านกิจกรรมที่ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนด 2) แผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ คือ แผนกิจกรรมที่ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากสถานักเรียน ชมรม หรือกลุ่มนักเรียนต่าง ๆ ในแต่ละปีการศึกษา โดยการวางแผนกิจกรรมประเภทนี้ จะต้องเริ่มจากการผ่านวาระการประชุมหารือร่วมกันระหว่างสถานักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และกลุ่มนักเรียนที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้รูปแบบและแผนกิจกรรมเป็นโครงการแล้ว ก็จะทำเรื่องเสนอต่อผู้บริหารเพื่ออนุมัติและบรรจุเป็นกิจกรรมต่อไป

ภาพที่ 6.4 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

1.3 การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้ให้ข้อมูล คือ การติดตั้งความรู้และทักษะเรื่องการสื่อสารด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ของผู้ให้ข้อมูล ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนที่ 2 หรือขั้นปฏิบัติการ ผู้วิจัยวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ให้ข้อมูลเพื่อทดสอบความสามารถทางการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ ความสามารถในการถ่ายภาพ ความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง และความสามารถในการวางโครงเรื่อง ดังตารางที่ 6.1 ถึง 6.6

ตารางที่ 6.1 แสดงความสามารถการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถทางการสื่อสาร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียน	3.33	.84418	ปานกลาง
ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยภาพ	3.30	.59596	ปานกลาง
ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการพูด	3.23	.77385	ปานกลาง
ท่านสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์	3.20	.76112	ปานกลาง
ท่านสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟิก	2.40	.81368	ปานกลาง

จากตารางที่ 6.1 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการใช้วัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียน (3.33) สามารถเล่าเรื่องด้วยภาพ (3.30) สามารถเล่าเรื่องด้วยการพูด (3.23) สามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์ (3.20) และสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟิก (2.40) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.2 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
ภาพ รูปภาพ ภาพประกอบใช้เล่าเรื่องได้	30 (100.0)	-	30 (100.0)
การถ่ายทอดเรื่องราวแบบเคลื่อนไหวใช้การเล่าเรื่องได้	30 (100.0)	-	30 (100.0)
การเล่าเรื่องเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้ และประสบการณ์	30 (100.0)	-	30 (100.0)
Story Telling คือ การเล่าเรื่อง	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสาร	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
การเล่าเรื่องเป็นช่องทางการสื่อสาร	28 (93.3)	2 (6.7)	30 (100.0)
การพูดเป็นวิธีการเล่าเรื่อง	25 (83.3)	5 (16.7)	30 (100.0)
อินโฟกราฟฟิคใช้เล่าเรื่องได้	24 (80.0)	6 (20.0)	30 (100.0)
การเขียนเป็นวิธีการเล่าเรื่อง	22 (73.3)	8 (26.7)	30 (100.0)
การเล่าเรื่อง คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง	17 (56.7)	13 (43.3)	30 (100.0)

จากตารางที่ 6.2 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง กล่าวคือ Story Telling คือ รูปภาพ ภาพประกอบใช้เล่าเรื่องได้ การถ่ายทอดเรื่องราวแบบเคลื่อนไหวใช้การเล่าเรื่องได้ และการเล่าเรื่องเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้และประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100.0 การเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 96.7 การเล่าเรื่องเป็นช่องทางการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 93.3 การพูดเป็นวิธีการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 83.3 การเขียนเป็นวิธีการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 73.3 ภาพ อินโฟกราฟฟิคใช้เล่าเรื่องได้ คิดเป็นร้อยละ 80.0 และการเล่าเรื่อง คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง คิดเป็นร้อยละ 56.7

ตารางที่ 6.3 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
ภาพถ่ายใช้สื่อความหมาย บอกเล่าเรื่องราว	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ภาพบุคคลเป็นภาพที่มุ่งเน้น “ใคร” เป็นสำคัญ	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ภาพหนึ่งภาพมีค่ามากกว่าคำพูดนับพันคำ	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
ภาพถ่ายของวัตถุ สิ่งของ สามารถถ่ายเพื่อให้ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่โดยอาศัยมุมมองที่ให้ผลในลักษณะ 3 มิติ	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
ภาพถ่ายใช้เป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้	28 (93.3)	2 (6.7)	30 (100.0)
ภาพทิวทัศน์ ถนน ควรถ่ายให้เห็นความโค้งของเส้นทางระยะใกล้เพื่อให้ภาพมีความลึก มีมิติมากขึ้น	27 (90.0)	3 (10.0)	30 (100.0)
ภาพถ่ายควรมีขนาด 4x6 หรือ 5x7 นิ้ว	20 (66.7)	10 (33.3)	30 (100.0)
คำบรรยายภาพควรเขียนไว้ด้านล่างของภาพ	17 (56.7)	13 (43.3)	30 (100.0)
การเขียนคำบรรยายภาพต้องเขียนให้ครบ 5W+1H	15 (50.0)	15 (50.0)	30 (100.0)
ภาพที่ดีควรเป็นภาพขาวดำ	2 (6.7)	28 (93.3)	30 (100.0)

จากตารางที่ 6.3 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ กล่าวคือ ภาพถ่ายใช้สื่อความหมาย บอกเล่าเรื่องราว ภาพบุคคลเป็นภาพที่มุ่งเน้น “ใคร” เป็นสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 100.0 ภาพหนึ่งภาพมีค่ามากกว่าคำพูดนับพันคำ และภาพถ่ายของวัตถุ สิ่งของ สามารถถ่ายเพื่อให้ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่โดยอาศัยมุมมองที่ให้ผลในลักษณะ 3 มิติ คิดเป็นร้อยละ 96.7 ภาพถ่ายใช้เป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ คิดเป็นร้อยละ 93.3 ภาพทิวทัศน์ ถนน ควรถ่ายให้เห็นความโค้งของเส้นทางระยะใกล้เพื่อให้ภาพมีความลึก มีมิติมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 90.0 ภาพที่ดีควรเป็นภาพขาวดำ คิดเป็นร้อยละ 6.7 คำบรรยายภาพควรเขียนไว้ด้านล่างของภาพ คิดเป็นร้อยละ 56.7 ภาพถ่ายควรมีขนาด 4x6 หรือ 5x7 นิ้ว คิดเป็นร้อยละ 66.7 การเขียนคำบรรยายภาพต้องเขียนให้ครบ 5W+1H คิดเป็นร้อยละ 50.0

ตารางที่ 6.4 แสดงความสามารถในการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถในการถ่ายภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพอัตโนมัติเป็น	3.16	1.34	ปานกลาง
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพบุคคลเป็น	3.03	1.29	ปานกลาง
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพทิวทัศน์เป็น	2.90	1.24	ปานกลาง
ท่านใช้ความยาวโฟกัสของกล้องถ่ายรูปเป็น	2.90	1.39	ปานกลาง
ท่านใช้รูรับแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น	2.86	1.30	ปานกลาง
ท่านใช้ความเร็วชัตเตอร์ของกล้องถ่ายรูปเป็น	2.83	1.34	ปานกลาง
ท่านจัดองค์ประกอบภาพเป็น	2.80	1.09	ปานกลาง
ท่านใช้ความไวแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น	2.63	1.24	ปานกลาง
ท่านตั้งค่าสมดุลแสงสีขาวของกล้องถ่ายรูปเป็น	2.56	1.10	ปานกลาง
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพกลางคืนเป็น	2.53	1.10	ปานกลาง

จากตารางที่ 6.4 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการถ่ายภาพในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลใช้โหมดถ่ายภาพอัตโนมัติเป็น (3.16) ใช้โหมดถ่ายภาพบุคคลเป็น (3.03) ใช้ความยาวโฟกัสของกล้องถ่ายรูปและใช้โหมดถ่ายภาพทิวทัศน์เป็น (2.90) ใช้รูรับแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น (2.86) จัดองค์ประกอบภาพเป็น (2.80) ใช้ความเร็วชัตเตอร์ของกล้องถ่ายรูปเป็น (2.63) ใช้ความไวแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น (2.63) ตั้งค่าสมดุลแสงสีขาวของกล้องถ่ายรูปเป็น (2.56) และใช้โหมดถ่ายภาพกลางคืนเป็น (2.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.5 แสดงความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการวางโครงเรื่อง	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
สตอรี่บอร์ด คือ การเขียนกรอบการเล่าเรื่อง	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ด คือ การสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนของการเล่าเรื่อง	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ด คือ การแสดงรายละเอียดของฉากของการเล่าเรื่อง	26 (86.7)	4 (13.3)	30 (100.0)
แก่นเรื่อง คือ ข้อคิด/สิ่งที่ต้องการจะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	25 (83.3)	5 (16.7)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดช่วยให้การเล่าเรื่องสั้นไหล	24 (80.0)	6 (20.0)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ด คือ การรูปแบบการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง	24 (80.0)	6 (20.0)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดจะมีตัวละคร ฉาก มุมกล้อง เสียงพูด	22 (73.3)	8 (26.7)	30 (100.0)
ข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดเป็นองค์ประกอบของสตอรี่บอร์ด	20 (66.7)	10 (33.3)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดประกอบด้วย ส่วนที่เป็นภาพและเสียง	20 (66.7)	10 (33.3)	30 (100.0)
ในสตอรี่บอร์ดควรมีเสียงสนทนา เสียงบรรเลงและเสียงประกอบ	14 (46.7)	16 (53.3)	30 (100.0)

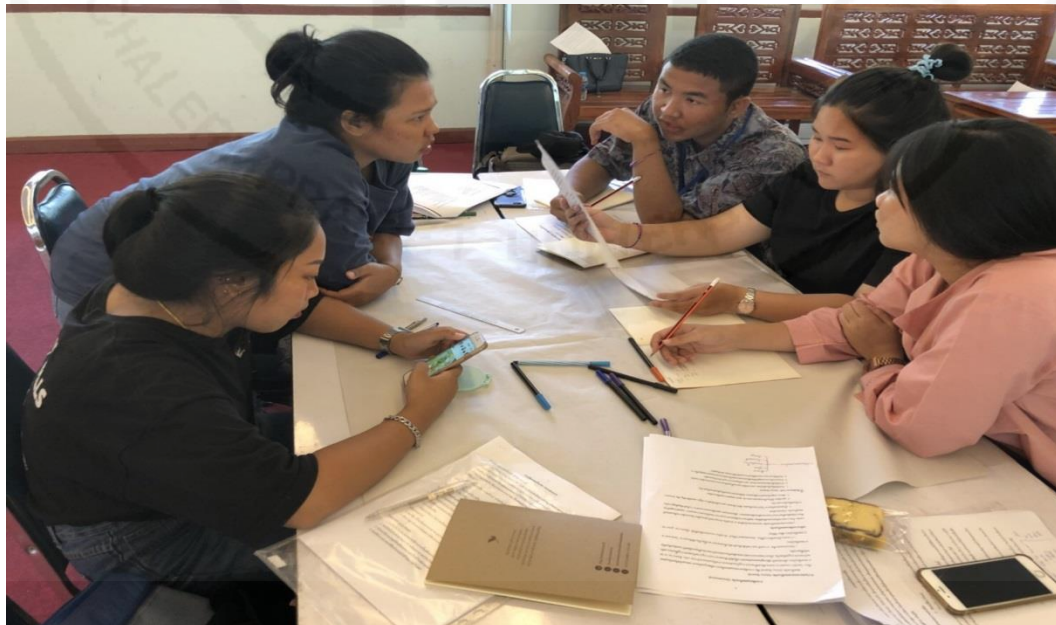
จากตารางที่ 6.5 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง ดังนี้ สตอรี่บอร์ด คือ การเขียนกรอบการเล่าเรื่อง และสตอรี่บอร์ด คือ การสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนของการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 96.7 สตอรี่บอร์ด คือ การแสดงรายละเอียดของฉากของการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 86.7 แก่นเรื่อง คือ ข้อคิด/สิ่งที่ต้องการจะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด คิดเป็นร้อยละ 83.3 สตอรี่บอร์ดช่วยให้การเล่าเรื่องสั้นไหลและสตอรี่บอร์ด คือ การรูปแบบการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 80.0 สตอรี่บอร์ดจะมีตัวละคร ฉาก มุมกล้อง เสียงพูด คิดเป็นร้อยละ 73.3 ข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดเป็นองค์ประกอบของสตอรี่บอร์ดและสตอรี่บอร์ดประกอบด้วย ส่วนที่เป็นภาพและเสียง คิดเป็นร้อยละ 66.7 ในสตอรี่บอร์ดควรมีเสียงสนทนา เสียงบรรเลงและเสียงประกอบ คิดเป็นร้อยละ 46.7

ตารางที่ 6.6 แสดงระดับความสามารถในการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถในการวางโครงเรื่อง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ท่านสามารถเขียนกรอบการเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	3.50	.82001	มาก
ท่านสามารถสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนในสตอรี่บอร์ด	3.50	1.00858	มาก
ท่านสามารถสร้างแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่จะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	3.40	.96847	ปานกลาง
ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนสตอรี่บอร์ด	3.10	.95953	ปานกลาง
ท่านสามารถเลือกใช้ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดในสตอรี่บอร์ด	3.20	.80516	ปานกลาง

จากตารางที่ 6.6 พบว่า ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการวางโครงเรื่อง กล่าวคือ สามารถเขียนกรอบการเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ดและสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนในสตอรี่บอร์ดในระดับ “มาก” (3.50) สามารถสร้างแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่จะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ดในระดับ “ปานกลาง” (3.40) สามารถเลือกใช้ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดในสตอรี่บอร์ดในระดับ “ปานกลาง” (3.20) และสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนสตอรี่บอร์ดในระดับ “ปานกลาง” (3.10) ตามลำดับ

1.4 การตั้งโจทย์การวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล หลังจากวิเคราะห์ตัวบพของโรงเรียน วิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมโรงเรียน และวิเคราะห์ศักยภาพของ ผู้วิจัย กำหนดจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลกับอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมทั้ง 5 โรงเรียนร่วมระดมสมองและหาประเด็น หรือเรื่องราวที่น่าสนใจภายในโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูลเพื่อตั้งโจทย์การวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งเพื่อพัฒนาความสามารถใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ตลอดจนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วม และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษา

ภาพที่ 6.5 ผู้ให้ข้อมูลระดมสมองและหาประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจในโรงเรียน

ผลการระดมสมองและหาประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจภายในโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ประเด็น และเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ

กลุ่มตัวอย่าง	ประเด็น	เนื้อหา
โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	ความสำคัญของโรงเรียน/ นักเรียน/อาจารย์	อัตลักษณ์โรงเรียน โรงเรียน/อาจารย์/ นักเรียน
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน	อัตลักษณ์ชุมชน (พายเรือยาว)
โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม	จุดเด่นของโรงเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน การเรียน/กีฬา/ ภาษาต่างประเทศ
โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ)	จุดเด่นของโรงเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (กีฬาฟุตบอล)
โรงเรียนสมุทรปราการ	ความสำคัญของสถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (สถานักเรียน)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลร่วมกำหนดแผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กรอบแนวคิด Plan-Do-Check-Action (PDCA) กล่าวคือ

ขั้นเตรียมงาน (PLAN)

1. แต่งตั้งประธานโครงการ คณะกรรมการดำเนินงานจากที่ประชุมสถานักเรียนทั้ง 5 โรงเรียน
2. เสนอโครงการแก่ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อขออนุมัติดำเนินโครงการ

ขั้นการดำเนินการ (DO)

1. ประธานโครงการและคณะกรรมการระดมสมองเพื่อหาประเด็น ณ ห้องประชุมสถานักเรียน
2. คณะกรรมการรวบรวมข้อมูลที่จะใช้ในการเล่าเรื่อง
3. คณะกรรมการร่วมการพิจารณาการเลือกใช้นวัตกรรมสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) เช่น วางเค้าโครงเรื่อง การเขียนบท การเล่าเรื่อง และการวางโครงเรื่อง
4. คณะกรรมการร่วมการผลิตนวัตกรรมสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) (เช่น ถ่ายภาพตัดต่อ ลงเสียง ใส่ effect)

ขั้นการประเมินผล (CHECK)

1. ประเมินผลโครงการโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
2. ประเมินผลโครงการโดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นนำผลประเมินมาปรับปรุง (ACTION)

รายงานสรุปการดำเนินโครงการเพื่อนำผลมาปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ

เป็นขั้นตอนการพัฒนาความสามารถการใช้วัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ของผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 5 โรงเรียนโดยอาศัยแนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ ความสามารถในการถ่ายภาพ ความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง และความสามารถในการวางโครงเรื่องเป็นกรอบแนวคิดสำคัญ ขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การออกแบบกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมจึงต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 โรงเรียน

ทั้งนี้ การออกแบบกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 โรงเรียน เป็นแผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นใหม่ คือ แผนกิจกรรมที่ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากสถานศึกษา โดยแผนกิจกรรมนี้จะต้องเริ่มจากการผ่านวาระการประชุมหารือร่วมกันระหว่างสถานศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และกลุ่มนักเรียนที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้รูปแบบและแผนกิจกรรมเป็นโครงการแล้ว ก็จะเสนอโครงการต่อผู้บริหารเพื่ออนุมัติ และบรรจุเป็นกิจกรรมต่อไป แล้วจึงดำเนินงานตามแผนที่ได้รับการอนุมัติใหม่

กระบวนการออกแบบกิจกรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากขั้นตอนที่ 1 (ข้อ 1.4) คือ การตั้งโจทย์การวิจัย และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 โรงเรียนระดมสมองและหาประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจภายในโรงเรียนโดยใช้การเล่าเรื่องผ่านการใช้วัตกรรมการสื่อสาร คือ สื่อคลิปปวีดีโอ มืองค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสารและเป้าหมาย กล่าวคือ

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

การสื่อสาร	ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
การสื่อสารภายใน	คณะกรรมการ	อัตลักษณ์โรงเรียน	เว็บไซต์โรงเรียน	อาจารย์	เข้าใจอัตลักษณ์
การสื่อสารภายนอก	สถานศึกษา		เฟซบุ๊กโรงเรียน	นักเรียน ผู้ปกครอง	สร้างการมีส่วนร่วม

โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

การสื่อสาร	ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
การสื่อสารภายใน	คณะกรรมการ	อัตลักษณ์ชุมชน	เว็บไซต์โรงเรียน	อาจารย์	สืบทอดวัฒนธรรม
การสื่อสารภายนอก	สถานศึกษา	(พายเรือยาว)	เฟซบุ๊กโรงเรียน	นักเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน	ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วม

โรงเรียนพลเจริญวิทยาาคม

การสื่อสาร	ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
การสื่อสารภายใน การสื่อสารภายนอก	คณะกรรมการ สถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (การเรียน กีฬา ภาษาต่างประเทศ)	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง	เข้าใจอัตลักษณ์ สร้างการมีส่วนร่วม

โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ

การสื่อสาร	ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
การสื่อสารภายใน การสื่อสารภายนอก	คณะกรรมการ สถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (กีฬาฟุตบอล)	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง	เข้าใจอัตลักษณ์ สร้างการมีส่วนร่วม

โรงเรียนสมุทรปราการ

การสื่อสาร	ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
การสื่อสารภายใน	คณะกรรมการ สถานักเรียน	บทบาท หน้าที่ และความสำคัญ ของสถานักเรียน	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน	เข้าใจบทบาท หน้าที่ ของสถานักเรียน สร้างการมีส่วนร่วม

2.2 กิจกรรมปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมให้ผู้ให้ข้อมูลได้ฝึกปฏิบัติ ตัวกิจกรรมแบ่งออกเป็น “ตัวเนื้อหา” และ “รูปแบบกระบวนการ” กล่าวคือ

ส่วนที่เป็น “ตัวเนื้อหา” ผู้วิจัยใช้หลัก 3H คือ ให้ความรู้ (Head) ให้ทักษะ (Hand) และให้ความรู้สึก (Heart) กับผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ 1) ให้ความรู้ (Head) เรื่องการเล่าเรื่อง และการถ่ายภาพ เพื่อเสริมสร้างสติปัญญา ตัดตั้งอาวุธทางปัญญาให้กับกลุ่มตัวอย่าง 2) พัฒนาทักษะ (Hand) ผู้ให้ข้อมูล ทดลองปฏิบัติการเล่าเรื่อง การถ่ายภาพและฝึกการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฝึกวิธีคิด อภิปราย แลกเปลี่ยนความเห็น และ 3) พัฒนาความรู้สึก (Heart) เป็นการสร้างความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำลายความสามารถ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับฟังความคิดเห็นผ่านกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบสาระบันเทิง (Edutainment) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย ผ่างไปด้วยความสนุกสนาน การประยุกต์ใช้ประเด็น เรื่องราวและบริบทภายในโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูล

ทั้งนี้ ผู้วิจัยติดตั้งความรู้และทักษะให้กับผู้ให้ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาความสามารถใช้นวัตกรรมสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ประกอบด้วย การเล่าเรื่อง การถ่ายภาพ การวางโครงเรื่อง (Story Board) การตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 โรงเรียนเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

กิจกรรมฝึกอบรม	วัน-เวลา-สถานที่	ผู้เข้าอบรม	วิทยากร
การเล่าเรื่อง	วันเสาร์ที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 9.00-12.00 น. โรงเรียนพุลเจรีญวิทยาคม (เจ้าภาพ)	ประธานและ คณะกรรมการฯ (5 โรงเรียน)	รศ.ดร.อภิชาต พุกสวัสดิ์ อ.ดร.ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ และผู้ช่วยนักวิจัย
การถ่ายภาพ	วันเสาร์ที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 13.00-16.30 น. โรงเรียนพุลเจรีญวิทยาคม (เจ้าภาพ)	ประธานและ คณะกรรมการฯ (5 โรงเรียน)	รศ.ดร.อภิชาต พุกสวัสดิ์ อ.ดร.ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ และผู้ช่วยนักวิจัย
การวางแผนโครงการเล่าเรื่อง (Story Board)	วันเสาร์ที่ 1 กันยายน 2561 เวลา 9.00-16.00 น. โรงเรียนพุลเจรีญวิทยาคม (เจ้าภาพ)	ประธานและ คณะกรรมการฯ (5 โรงเรียน)	รศ.ดร.อภิชาต พุกสวัสดิ์ อ.ดร.ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ และผู้ช่วยนักวิจัย
การตัดต่อด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์ (1)	วันพฤหัสบดีที่ 4 ตุลาคม 2561 เวลา 9.00-16.00 น. ห้องปฏิบัติการมัลติมีเดีย คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระ เกียรติ	ประธานและ คณะกรรมการฯ (5 โรงเรียน)	รศ.ดร.อภิชาต พุกสวัสดิ์ และผู้ช่วยนักวิจัย
การตัดต่อด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์ (2)	วันพฤหัสบดีที่ 11 ตุลาคม 2561 เวลา 9.00-16.00 น. ห้องปฏิบัติการมัลติมีเดีย คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระ เกียรติ	ประธานและ คณะกรรมการฯ (5 โรงเรียน)	รศ.ดร.อภิชาต พุกสวัสดิ์ และผู้ช่วยนักวิจัย

ภาพที่ 6.6 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเล่าเรื่อง

ภาพที่ 6.7 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเล่าเรื่อง

ภาพที่ 6.8 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการถ่ายภาพให้กับผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 6.9 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกปฏิบัติการถ่ายภาพให้กับผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 6.10 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพ (1)

ภาพที่ 6.11 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพ (2)

ภาพที่ 6.12 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวางโครงเรื่อง

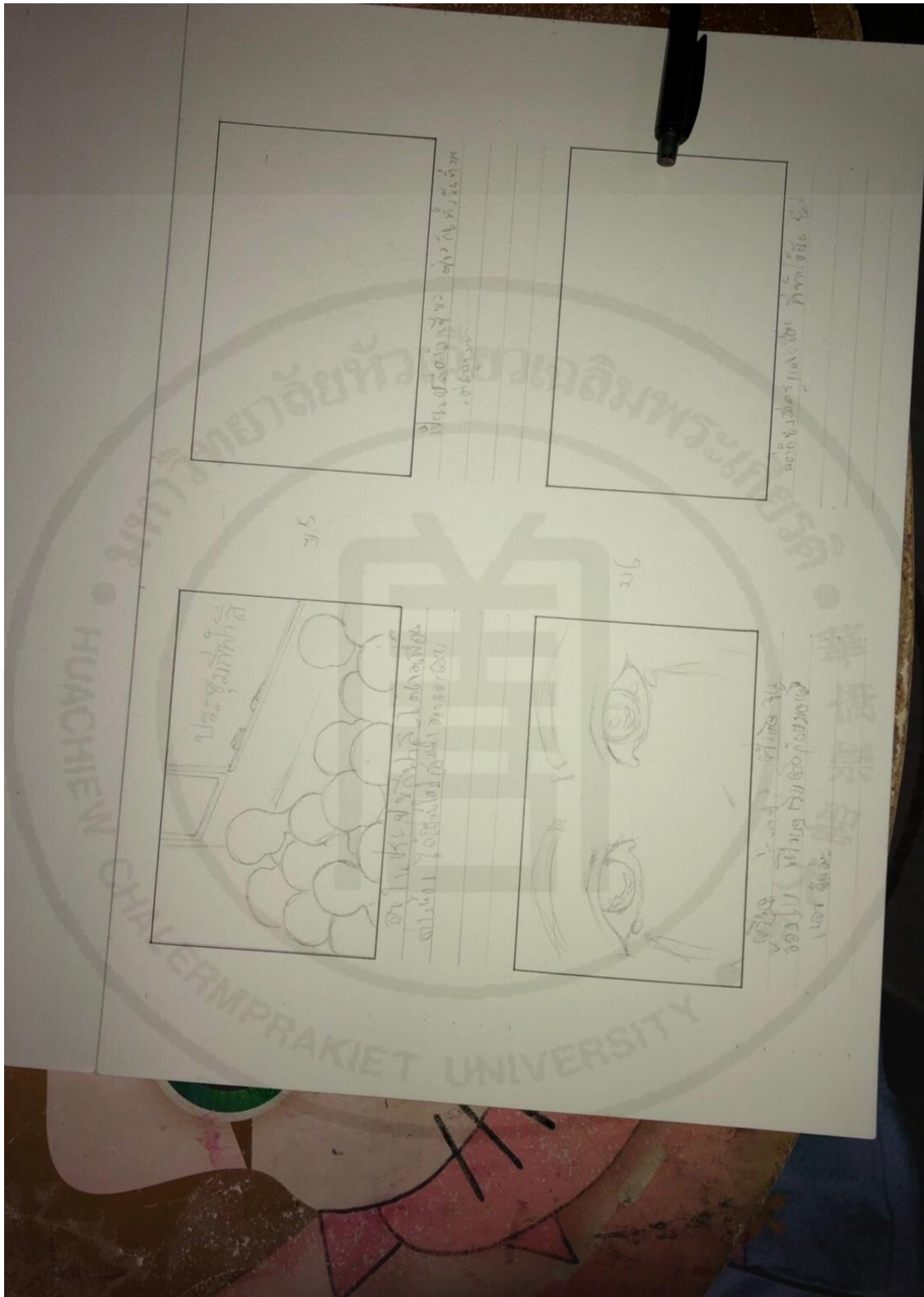
ภาพที่ 6.13 ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวางโครงเรื่อง

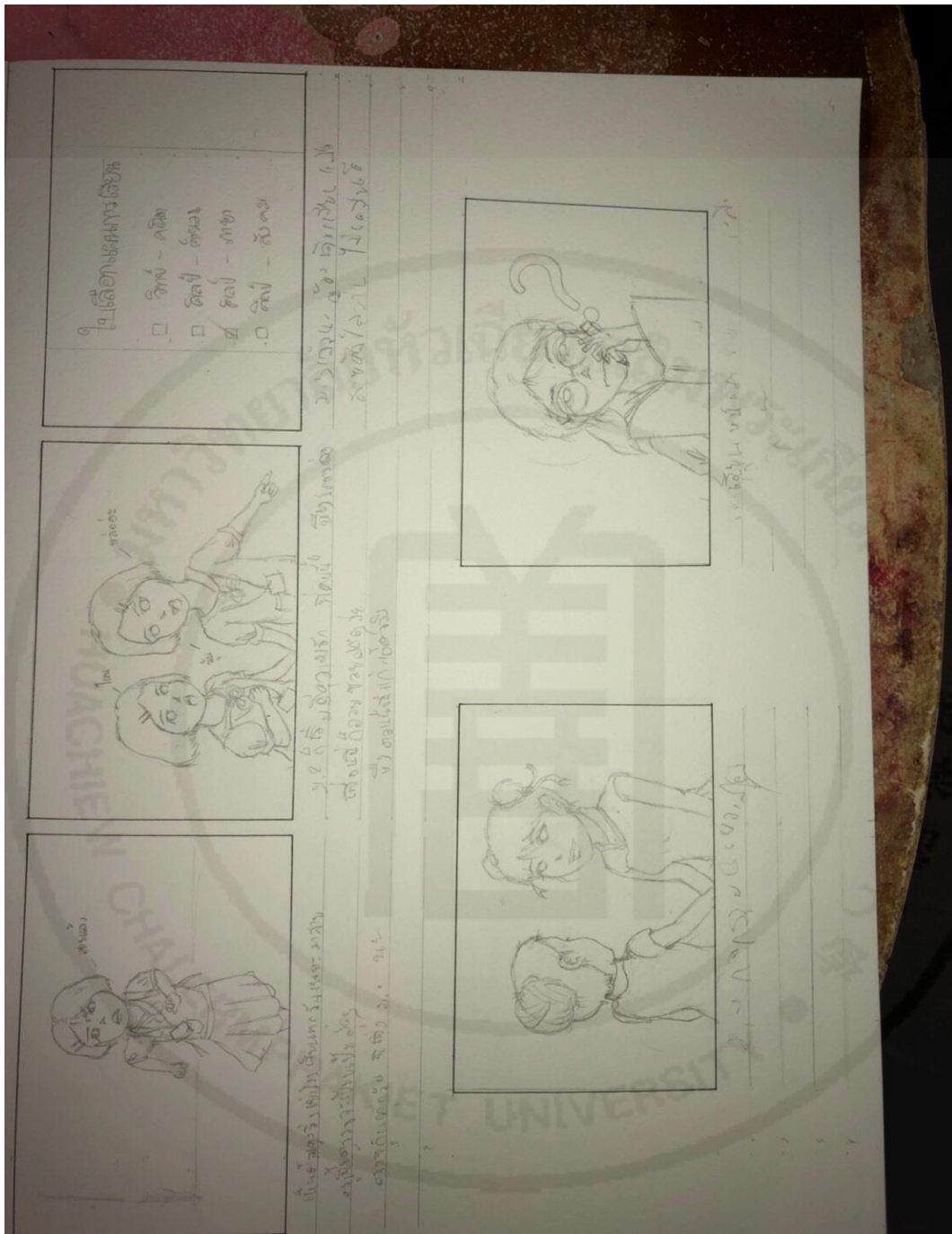
ภาพที่ 6.14 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (1)

ภาพที่ 6.15 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (2)

ภาพที่ 6.16 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (3)

ภาพที่ 6.17 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการวางโครงเรื่อง (4)

ภาพที่ 6.18 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการใช้โปรแกรมการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (1)

ภาพที่ 6.19 ผู้ช่วยนักวิจัยฝึกอบรมการใช้โปรแกรมการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (2)

ภาพที่ 6.20 ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ในส่วนของ “รูปแบบกระบวนการ” ผู้วิจัยใช้กระบวนการแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ ที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วม กล่าวแสดงความเห็น ฝึกใช้เหตุผล ยอมรับความเห็นของคนอื่น และรู้จักการพัฒนาปรับปรุงการทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลในทุกขั้นตอนซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) กล่าวคือ

ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารภายใต้ข้อกำหนดของผู้วิจัย เช่น การเลือกประเด็น/เนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ และการเลือกใช้นวัตกรรมสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมนักเรียน)

ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ 1) ขั้นตอนการผลิต (Pre-Production) ได้แก่ การเตรียมการผลิต การเลือกหัวข้อ การเก็บรวบรวมข้อมูล/ข้อเท็จจริง การเขียนบท การคัดเลือกฉาก สถานที่ นักแสดง 2) ขั้นตอนการผลิต (Production) ได้แก่ การลงมือผลิต การถ่ายทำ การบันทึกเทป และ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post Production) ได้แก่ การตัดต่อ การใช้เสียงประกอบ และการใส่เทคนิค

ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ระบบการตัดสินใจ กำหนดเนื้อหา รูปแบบ กำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน การบริหารงบประมาณ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงาน

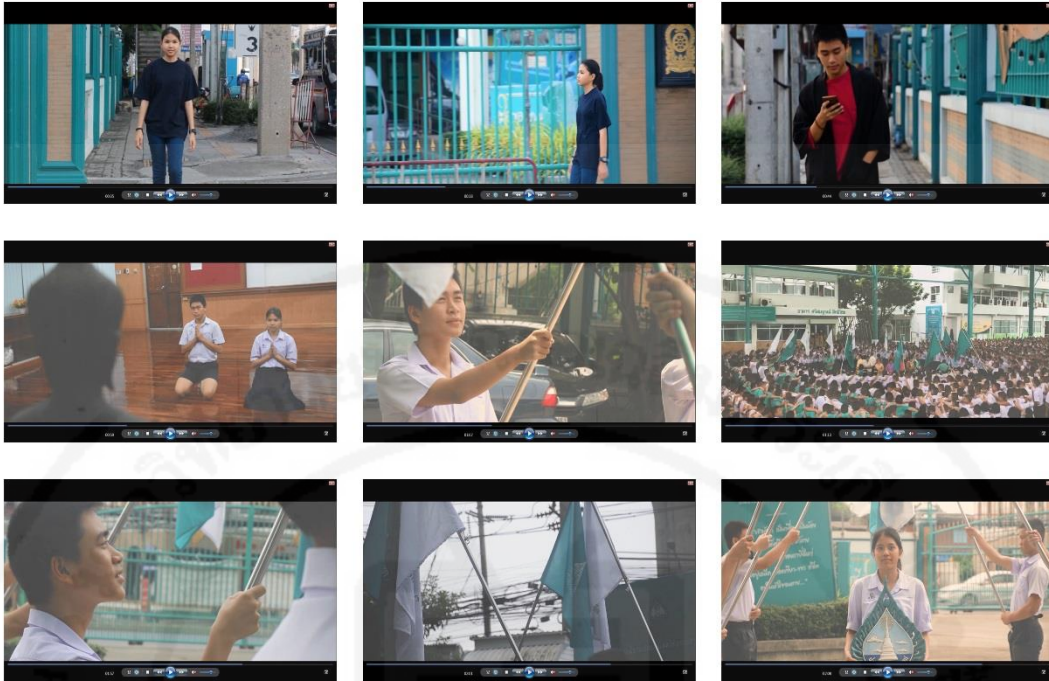
ภาพที่ 6.21 กระบวนการใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล (1)

ภาพที่ 6.22 กระบวนการใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล (2)

ทั้งนี้ กิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลได้ฝึกปฏิบัติทั้งในส่วนที่เป็น “ตัวเนื้อหา” และ “รูปแบบกระบวนการ” มีผลลัพธ์เป็นผลงานของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคลิปวิดีโอการเล่าเรื่อง ดังภาพที่ 5.20 ถึง 5.25

ภาพที่ 6.23 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

จากคลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูล มีองค์ประกอบและเป้าหมายทางการสื่อสาร ดังนี้

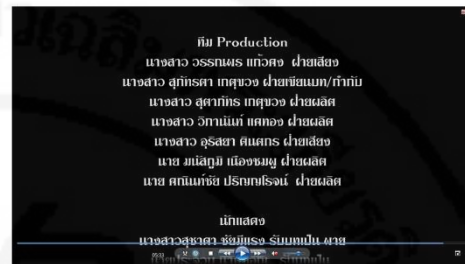
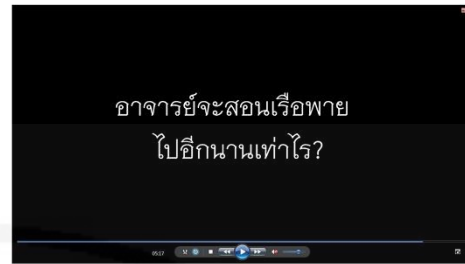
ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
คณะกรรมการ สถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง	เข้าใจอัตลักษณ์ สร้างการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 6.24 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

ภาพที่ 6.24 (ต่อ)

ภาพที่ 6.24 (ต่อ)

จากคลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูล มีองค์ประกอบและเป้าหมายทางการสื่อสาร ดังนี้

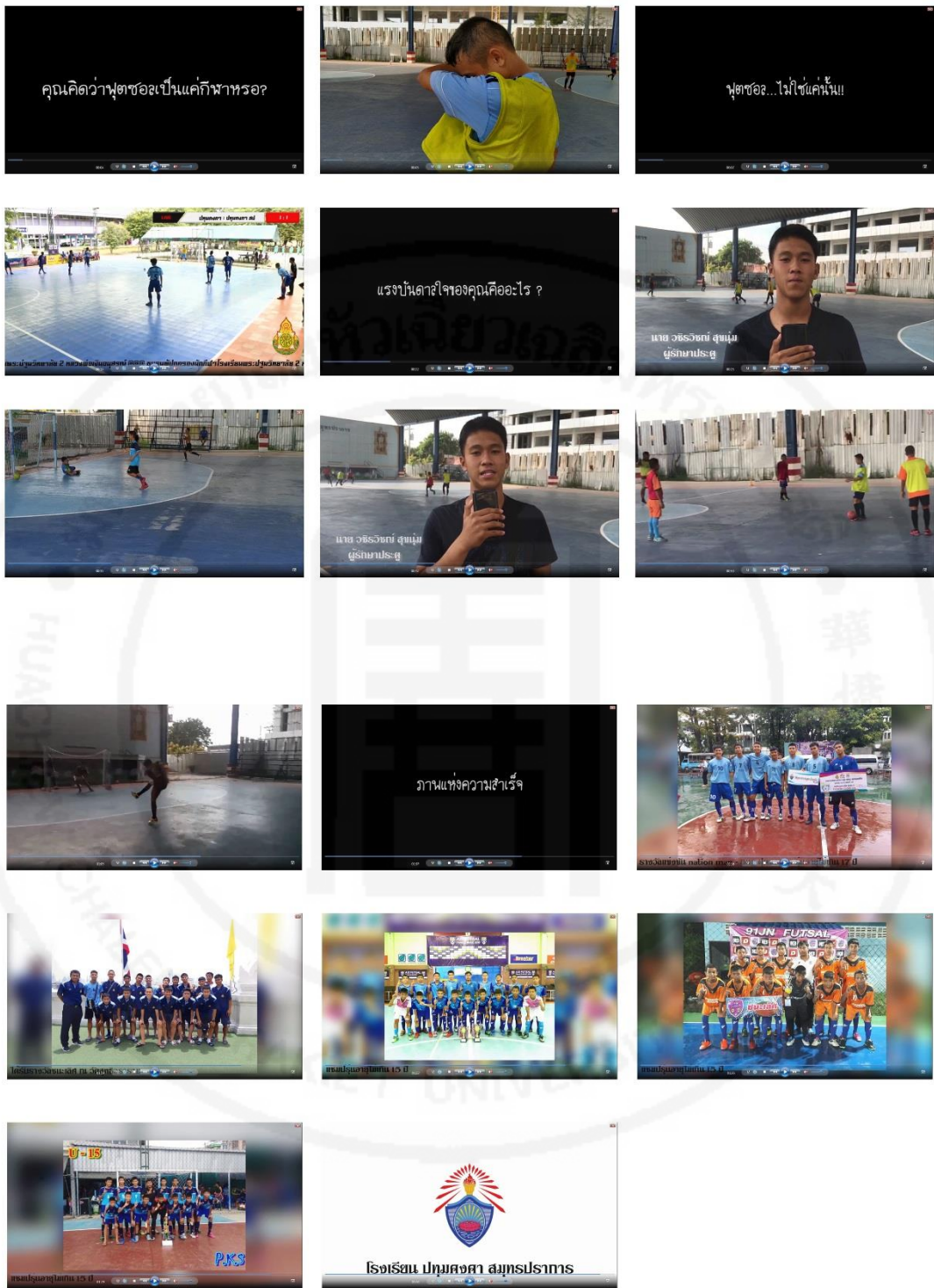
ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
คณะกรรมการ สภานักเรียน	อัตลักษณ์ชุมชน (พายเรือยาว)	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน คนในชุมชน	สืบทอดวัฒนธรรมชุมชน สร้างการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 6.25 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม

จากคลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูล มีองค์ประกอบและเป้าหมายทางการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
คณะกรรมการ สถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (การเรียนรู้ กีฬาและ ภาษาต่างประเทศ)	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง	เข้าใจอัตลักษณ์ สร้างการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 6.26 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ

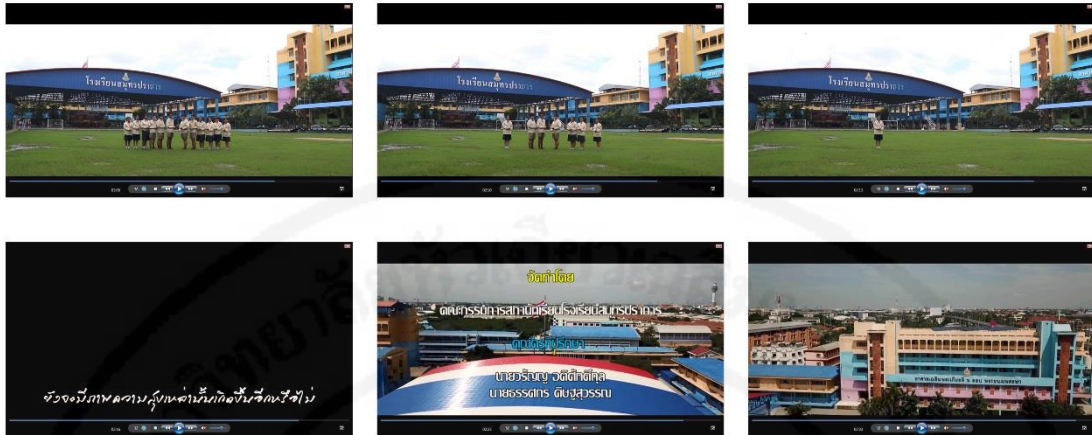
จากคลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูล มีองค์ประกอบและเป้าหมายทางการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
คณะกรรมการ สถานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (กีฬาฟุตบอล)	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง	เข้าใจอัตลักษณ์ สร้างการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 6.27 คลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของโรงเรียนสมุทรปราการ

ภาพที่ 6.27 (ต่อ)

จากคลิปวิดีโอการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูล มีองค์ประกอบและเป้าหมายทางการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องทางการสื่อสาร	ผู้รับสาร	เป้าหมาย
คณะกรรมการ สถานักเรียน	บทบาท หน้าที่และ ความสำคัญ ของ สถานักเรียน	เว็บไซต์โรงเรียน เฟซบุ๊กโรงเรียน	อาจารย์ นักเรียน	เข้าใจบทบาท/หน้าที่ ของสถานักเรียน สร้างการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนบทเรียน ในขั้นตอนของการถอดบทเรียน ผู้วิจัยออกแบบการดำเนินงาน 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 คือ ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ของผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 คือ ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนของโรงเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ

ส่วนที่ 1 การประเมินความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ทางการสื่อสารผู้ให้ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลใน ขั้นตอนที่ 1 และ 2 โดยผลการประเมินความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ของผู้ให้ข้อมูลดังตารางที่ 6.7 ถึง 6.13

ตารางที่ 6.7 แสดงความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถทางการสื่อสาร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
1. ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการพูด	3.90	.84486	มาก
2. ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียน	3.80	.84690	มาก
3. ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยภาพ	3.76	.77385	มาก
4. ท่านสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์	3.70	.74971	มาก
5. ท่านสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟฟิก	3.16	.94989	ปานกลาง

จากตารางที่ 6.7 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูล มีความสามารถทางการสื่อสาร กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องด้วยการพูดในระดับ “มาก” (3.90) สามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนในระดับ “มาก” (3.80) สามารถเล่าเรื่องด้วยภาพในระดับ “มาก” (3.76) สามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์ในระดับ “มาก” (3.70) และสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟฟิกในระดับ “ปานกลาง” (3.16) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.8 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสาร	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ภาพ รูปภาพ ภาพประกอบใช้เล่าเรื่องได้	30 (100.0)		30 (100.0)
การถ่ายทอดเรื่องราวแบบเคลื่อนไหวใช้การเล่าเรื่องได้	30 (100.0)	-	30 (100.0)
การเล่าเรื่องเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้และประสบการณ์	30 (100.0)	-	30 (100.0)
การเล่าเรื่องเป็นช่องทางการสื่อสาร	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
การพูดเป็นวิธีการเล่าเรื่อง	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
Story Telling คือ การเล่าเรื่อง	28 (93.3)	2 (6.7)	30 (100.0)
การเขียนเป็นวิธีการเล่าเรื่อง	27 (90.0)	3 (10.0)	30 (100.0)
อินโฟกราฟฟิกใช้เล่าเรื่องได้	26 (86.7)	4 (13.3)	30 (100.0)
การเล่าเรื่อง คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง	23 (76.7)	7 (23.3)	30 (100.0)

จากตารางที่ 6.8 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจการเล่าเรื่องเป็นการสื่อสาร ภาพรูปภาพ ภาพประกอบใช้เล่าเรื่องได้ การถ่ายทอดเรื่องราวแบบเคลื่อนไหวใช้การเล่าเรื่องได้และการเล่าเรื่องเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้และประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100.0 การพูดเป็นวิธีการเล่าเรื่องและการเล่าเรื่องเป็นช่องทางการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 96.7 Story Telling คือ การเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 93.3 การเขียนเป็นวิธีการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 90.0 อินโฟกราฟฟิกใช้เล่าเรื่องได้ คิดเป็นร้อยละ 86.7 และการเล่าเรื่อง คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง คิดเป็นร้อยละ 76.7

ตารางที่ 6.9 แสดงความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
ภาพถ่ายใช้สื่อความหมาย บอกเล่าเรื่องราว	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ภาพบุคคลเป็นภาพที่เน้น “ใคร” เป็นสำคัญ	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ภาพหนึ่งภาพมีค่ายิ่งกว่าคำพูดนับพันคำ	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
ภาพทิวทัศน์ ถนน ควรถ่ายให้เห็นความโค้งงอของเส้นทางระยะใกล้เพื่อให้ภาพมีความลึก มีมิติมากขึ้น	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
ภาพถ่ายของวัตถุ สิ่งของ สามารถถ่ายเพื่อให้ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่โดยอาศัยมุมมองที่ให้ผลในลักษณะ 3 มิติ	28 (93.3)	2 (6.7)	30 (100.0)
ภาพถ่ายใช้เป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้	26 (86.7)	4 (13.3)	30 (100.0)
ภาพถ่ายควรมีขนาด 4x6 หรือ 5x7 นิ้ว	21 (70.0)	9 (30.3)	30 (100.0)
การเขียนคำบรรยายภาพต้องเขียนให้ครบ 5W+1H	19 (63.3)	11 (36.7)	30 (100.0)
คำบรรยายภาพควรเขียนไว้ด้านล่างของภาพ	17 (56.7)	13 (43.3)	30 (100.0)
ภาพที่ดีควรเป็นภาพขาวดำ	3 (10.0)	27 (90.0)	30 (100.0)

จากตารางที่ 6.9 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจ ภาพถ่ายใช้สื่อความหมาย บอกเล่าเรื่องราวและภาพบุคคลเป็นภาพที่เน้น “ใคร” เป็นสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 100.0 ภาพหนึ่งภาพมีค่ายิ่งกว่าคำพูดนับพันคำและภาพทิวทัศน์ ถนน ควรถ่ายให้เห็นความโค้งงอของเส้นทางระยะใกล้เพื่อให้ภาพมีความลึก มีมิติมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 96.7 ภาพถ่ายของวัตถุ สิ่งของ สามารถถ่ายเพื่อให้ความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่โดยอาศัยมุมมองที่ให้ผลในลักษณะ 3 มิติ คิดเป็นร้อยละ 93.3 ภาพถ่ายใช้เป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ คิดเป็นร้อยละ 86.7 ภาพถ่ายควรมีขนาด 4x6 หรือ 5x7 นิ้ว คิดเป็นร้อยละ 70.0 การเขียนคำบรรยายภาพต้องเขียนให้ครบ 5W+1H คิดเป็นร้อยละ 63.3 และคำบรรยายภาพควรเขียนไว้ด้านล่างของภาพ คิดเป็นร้อยละ 56.7 และภาพที่ดีควรเป็นภาพขาวดำ คิดเป็นร้อยละ 10.0

ตารางที่ 6.10 แสดงความสามารถในการถ่ายภาพของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถในการถ่ายภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพอัตโนมัติเป็น	4.26	.73968	มาก
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพบุคคลเป็น	4.26	.73968	มาก
ท่านจัดองค์ประกอบภาพเป็น	4.16	.74664	มาก
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพทิวทัศน์เป็น	4.10	.80301	มาก
ท่านใช้รูรับแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น	4.06	.78492	มาก
ท่านใช้ความเร็วชัตเตอร์ของกล้องถ่ายรูปเป็น	4.00	.87099	มาก
ท่านใช้ความยาวโฟกัสของกล้องถ่ายรูปเป็น	3.96	.92786	มาก
ท่านใช้ความไวแสงของกล้องถ่ายรูปเป็น	3.93	.94443	มาก
ท่านตั้งค่าสมดุลแสงสีขาวของกล้องถ่ายรูปเป็น	3.76	.93526	มาก
ท่านใช้โหมดถ่ายภาพกลางคืนเป็น	3.70	.98786	มาก

จากตารางที่ 6.10 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถในการถ่ายภาพในระดับ “มาก” กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถใช้โหมดถ่ายภาพอัตโนมัติและใช้โหมดถ่ายภาพบุคคลได้ (4.26) จัดองค์ประกอบภาพได้ (4.16) ใช้โหมดถ่ายภาพทิวทัศน์ได้ (4.10) ใช้รูรับแสงของกล้องถ่ายรูปได้ (4.06) ใช้ความเร็วชัตเตอร์ของกล้องถ่ายรูป (4.00) ใช้ความยาวโฟกัสของกล้องถ่ายรูป (3.96) ใช้ความไวแสงของกล้องถ่ายรูป (3.93) ตั้งค่าสมดุลแสงสีขาวของกล้องถ่ายรูปได้ (3.76) และใช้โหมดถ่ายภาพกลางคืนได้ (3.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.11 แสดงความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการวางโครงเรื่อง	มีความรู้/ ความเข้าใจ	ไม่มีความรู้/ ความเข้าใจ	รวม
สตอรี่บอร์ด คือ การเขียนกรอบการเล่าเรื่อง	30 (100.0)	-	30 (100.0)
ข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดเป็นองค์ประกอบของสตอรี่บอร์ด	30 (100.0)	-	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ด คือ การสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนของการเล่าเรื่อง	30 (100.0)	-	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดประกอบด้วย ส่วนที่เป็นภาพและเสียง	30 (100.0)	-	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดช่วยให้การเล่าเรื่องสั้นไหล	30 (100.0)	-	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ดจะมีตัวละคร ฉาก มุมกล้อง เสียงพูด	30 (100.0)	-	30 (100.0)
แก่นเรื่อง คือ ข้อคิด/สิ่งที่ต้องการจะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
ในสตอรี่บอร์ดควรมีเสียงสนทนา เสียงบรรเลงและเสียงประกอบ	29 (96.7)	1 (3.3)	30 (100.0)
สตอรี่บอร์ด คือ การรูปแบบการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง	28 (93.3)	2 (6.7)	30 (100.0)

จากตารางที่ 6.11 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง ดังนี้ สตอรี่บอร์ด คือ การเขียนกรอบการเล่าเรื่อง ข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดเป็นองค์ประกอบของสตอรี่บอร์ด สตอรี่บอร์ด คือ การสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนของการเล่าเรื่อง สตอรี่บอร์ดประกอบด้วย ส่วนที่เป็นภาพและเสียง สตอรี่บอร์ดช่วยให้การเล่าเรื่องสั้นไหล และสตอรี่บอร์ดจะมีตัวละคร ฉาก มุมกล้อง เสียงพูด คิดเป็นร้อยละ 100.0 สตอรี่บอร์ด คือ การแสดงรายละเอียดของฉากของการเล่าเรื่อง แก่นเรื่อง คือ ข้อคิด/สิ่งที่ต้องการจะเล่าเรื่องและในสตอรี่บอร์ดควรมีเสียงสนทนา เสียงบรรเลงและเสียงประกอบ คิดเป็นร้อยละ 96.7 และสตอรี่บอร์ด คือ การรูปแบบการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 93.3

ตารางที่ 6.12 แสดงระดับความสามารถในการวางโครงเรื่อง (Story Board) ของผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความสามารถในการวางโครงเรื่อง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ท่านสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนสตอรี่บอร์ด	4.33	.60648	มาก
ท่านสามารถสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนในสตอรี่บอร์ด	4.23	.62606	มาก
ท่านสามารถเลือกใช้ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดในสตอรี่บอร์ด	4.23	.72793	มาก
ท่านสามารถสร้างแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่จะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	4.23	.72793	มาก
ท่านสามารถเขียนกรอบการเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ด	4.13	.68145	มาก

จากตารางที่ 6.12 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลความสามารถในการวางโครงเรื่องในระดับ “มาก” กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนสตอรี่บอร์ดได้ (4.33) สามารถสร้างภาพให้เป็นขั้นตอนในสตอรี่บอร์ด เลือกใช้ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เสียงพูดในสตอรี่บอร์ดและสร้างแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่จะเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ดได้ (4.23) และสามารถเขียนกรอบการเล่าเรื่องในสตอรี่บอร์ดได้ (4.13) ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนของโรงเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 แล้ว อาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล ใน 3 ประเด็น คือ 1) ความรับผิดชอบต่อน้ำที่กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่องาน กิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย การปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น การปรับปรุงคุณภาพของกิจกรรมที่ปฏิบัติ ความสามารถในการสร้างสรรค์กิจกรรมและรายงานผลการปฏิบัติงานกิจกรรม 2) ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานกิจกรรม ความสามารถในการวางแผนการจัดกิจกรรมและความสามารถจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม และ 3) คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้นวัตกรรมสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการสื่อสาร) ความสามารถคิด วิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมั่นใจ กล้าคิด กล้าถาม แสดงความเห็นและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำเสนอ ดังตารางที่ 6.13

ตารางที่ 6.13 แสดงผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

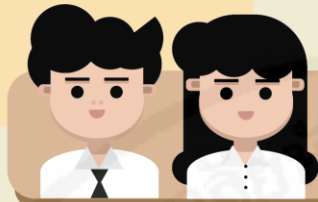
เกณฑ์ในการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
1. ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่กิจกรรมนักเรียน			
1.1 ความรับผิดชอบต่องานกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	4.60	.54772	มากที่สุด
1.2 ปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น	4.40	.89443	มาก
1.3 ความสามารถในการสร้างสรรค์กิจกรรม	4.40	.54772	มาก
1.4 รายงานผลการปฏิบัติงานกิจกรรม	4.20	.44721	มาก
1.5 ปรับปรุงคุณภาพของกิจกรรมที่ปฏิบัติ	3.80	.44721	มาก
2. ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรม			
2.1 ใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่	4.80	.44721	มากที่สุด
2.2 ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้	4.40	.89443	มาก
2.3 ความสามารถในการวางแผนการจัดกิจกรรม	4.40	.54772	มาก
2.4 ความสามารถจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม	4.40	.54772	มาก
2.5 ความชำนาญในการปฏิบัติงานกิจกรรม	4.20	.83666	มาก
3. คุณลักษณะส่วนบุคคล			
3.1 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.80	.44721	มากที่สุด
3.2 ความมั่นใจ กล้าคิด กล้าถาม แสดงความเห็น	4.80	.44721	มากที่สุด
3.3 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสาร	4.60	.54772	มากที่สุด
3.4 ความสามารถทางการสื่อสาร	4.20	.47721	มาก
3.5 ความสามารถคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหา	4.00	.00000	มาก

จากตารางที่ 6.13 พบว่า หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรับผิดชอบต่องานกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับ “มากที่สุด” มีความสามารถในการสร้างสรรค์กิจกรรม ปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น สามารถวางแผนการจัดกิจกรรมและมีความชำนาญในการปฏิบัติงานกิจกรรมอยู่ในระดับ “มาก” ตามลำดับ

หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ วางแผนการจัดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมและมีความชำนาญในการปฏิบัติงานกิจกรรม อยู่ในระดับ “มาก” ตามลำดับ

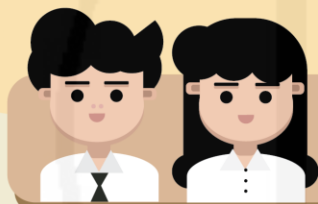
หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าถาม แสดงความเห็น มีความสามารถในการใช้นวัตกรรมการสื่อสารอยู่ในระดับ “มากที่สุด” และมีความสามารถทางการสื่อสารและการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหายุ่งอยู่ในระดับ “มาก” ตามลำดับ

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความคิด

- การวิเคราะห์บริบทโรงเรียน
- การวิเคราะห์ศักยภาพและความสามารถทางการสื่อสาร
- การสร้างความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ
- การกำหนดแผนการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด PDCA

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ

- การออกแบบกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม
- กิจกรรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- การเสริมสร้างศักยภาพความสามารถทางการสื่อสาร

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน

- การประเมินความสามารถทางการสื่อสาร
- การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน
- การคืนผลวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

ภาพที่ 6.28 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 7

การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน

นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอยู่ภายใต้กระบวนการทัศน์กระแสทางเลือกมาตั้งแต่ปี 1980 ซึ่งให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา ชุมชน และผู้คน กระบวนทัศน์นี้เชื่อว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรมาจากความต้องการและการมีส่วนร่วม และมองว่าชุมชนและผู้คนมิได้ว่างเปล่า กล่าวคือ มีต้นทุนในชุมชน เช่น ด้านการสื่อสาร มีเนื้อหา/สาร/ความรู้/ภูมิปัญญา/ มีสื่อ/ช่องทางการสื่อสาร เพียงแต่ต้นทุนเหล่านี้ถูกมองข้ามไปในอดีต จึงต้องกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเสริมพลังเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเชิงนโยบายการจัดกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) และใช้ข้อคำถามเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ของการวิจัย คือ อาจารย์หัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ รวมทั้งประธานนักเรียนโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา สมุทรปราการ และสตรีสมุทรปราการ รวมจำนวน 10 คน พบว่า สถานภาพการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ประเด็นสำคัญ กล่าวคือ

1. รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมโรงเรียน กิจกรรมโรงเรียนมี 2 ประเภท คือ 1) กิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ วางแผน และรับผิดชอบโดยคณาจารย์ 2) กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสถานักเรียน ซึ่งวางแผนและกำหนดรูปแบบจากคณะกรรมการสถานักเรียน งานกิจกรรมออกเป็น 4 ส่วนหลัก คือ กิจกรรมวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการและกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่เน้นความบันเทิง และ/หรือกิจกรรมเชิงวิชาการที่ควบคู่กับความบันเทิง (Edutainment)

2. รูปแบบและกระบวนการสื่อสาร นวัตกรรมการสื่อสารสำหรับการจัดกิจกรรม การวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนผ่านสื่อ/ช่องทางการสื่อสารของฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ (หรือฝ่ายโสตทัศนศึกษา) ของสถานักเรียน และขอความร่วมมือกับฝ่ายประชาสัมพันธ์ของทางโรงเรียน

3. การออกแบบข้อความหรือเนื้อหากิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้กำหนดแนวคิดร่วมกับคณะนักเรียนร่วมออกแบบและใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านนวัตกรรมการสื่อสาร (ช่องทางการสื่อสาร) คือ สื่อออนไลน์ (เว็บไซต์และเฟซบุ๊กโรงเรียน) และสื่อออฟไลน์ (สื่อประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน) ในบริบทของโรงเรียน

4. กระบวนการวางแผนกิจกรรมและรูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ กล่าวคือ (1) กิจกรรมที่มุ่งเน้นตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน เช่น กิจกรรมประเภทที่ทำต่อเนื่องมาแต่เดิม

(กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นแผนประจำ) (2) กิจกรรมที่ทางโรงเรียนเป็นผู้ส่งมอบและกำหนดให้ทางสถานักเรียนเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ (แผนกิจกรรมที่ถูกมอบหมาย) และ (3) กิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน เช่น แผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ที่เสนอจากสถานักเรียน ชมรม หรือกลุ่มนักเรียนต่างๆ ในแต่ละปีการศึกษา

5. การปฏิบัติและการมอบหมายหน้าที่ ประกอบด้วย คณะทำงาน (อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสถานักเรียน) ใช้การประชุมแบบทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านการคัดเลือกผู้รับผิดชอบโครงการจากอาจารย์ที่ปรึกษา จากมติของสถานักเรียนและการอาสาและคัดเลือกจากสถานักเรียน ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

6. การประเมินผลกิจกรรม ประกอบด้วย ใช้แบบสอบถามและใช้การสังเกตการณ์โดยกำหนดให้มีฝ่ายที่รับผิดชอบในการประเมินผล

การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเชิงปฏิบัติด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจำนวน 400 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย 6 ประเด็นสำคัญ กล่าวคือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายวิทย์-คณิต และเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่า 6 ครั้ง ต่อปีการศึกษา

2. กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข่าวสารกิจกรรมของโรงเรียนผ่านสื่อออนไลน์ในระดับ “มาก” คือ สื่อกลุ่มไลน์ (ค่าเฉลี่ย = 3.94) รองลงมา เฟซบุ๊กโรงเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.92) และเว็บไซต์โรงเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.91)

3. กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมในระดับ “มาก” กล่าวคือ กิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดจัด (ค่าเฉลี่ย = 4.02) กิจกรรมโฮมรูม (ของอาจารย์ประจำชั้น) (ค่าเฉลี่ย = 3.91) และกิจกรรมเสริมหลักสูตร (ของอาจารย์ประจำวิชา) (ค่าเฉลี่ย = 3.89)

4. กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรมในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 3.10) เป็นเลขานุการ (ค่าเฉลี่ย = 2.78) เป็นประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.71) และเป็นรองประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.70)

5. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ เป็นผู้ประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.30) เป็นผู้จัดสถานที่ (ค่าเฉลี่ย = 3.12) และเป็นผู้สรุป/ประเมินผลโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 3.10)

6. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารในระดับ “มาก” กล่าวคือ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.01) เป็นผู้ดู ผู้ชม (ค่าเฉลี่ย = 4.00) และเป็นผู้ประเมินผล (ตอบแบบสอบถาม) ในระดับ “ปานกลาง” (ค่าเฉลี่ย = 3.45)

การวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาด้านกิจกรรมและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 ถึง ม.6) ซึ่งมีหน้าที่

รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียนและดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในสถานักเรียน โรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ตัวบทโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนโรงเรียนต้นแบบด้านการจัดการกิจกรรมนักเรียน มีการบริหารจัดการสนองนโยบายการศึกษาแห่งชาติ เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 21

2. ลักษณะของกิจกรรมและรูปแบบการวางแผนกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ วางแผน และรับผิดชอบโดยคณาจารย์ ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมวิชาการและทักษะต่าง ที่ตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสถานักเรียน ซึ่งวางแผนและกำหนดรูปแบบจากคณะกรรมการสถานักเรียน

3. ศักยภาพและความสามารถทางการสื่อสารและการใช้นวัตกรรมสื่อสาร ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถทางการสื่อสารในระดับ “ปานกลาง”

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลร่วมกำหนดแผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กรอบแนวคิด Plan-Do-Check-Action (PDCA)

5. การพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารและการใช้นวัตกรรมสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลผ่านการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารภายใต้แนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่อง การถ่ายภาพ การวางโครงเรื่อง และการตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

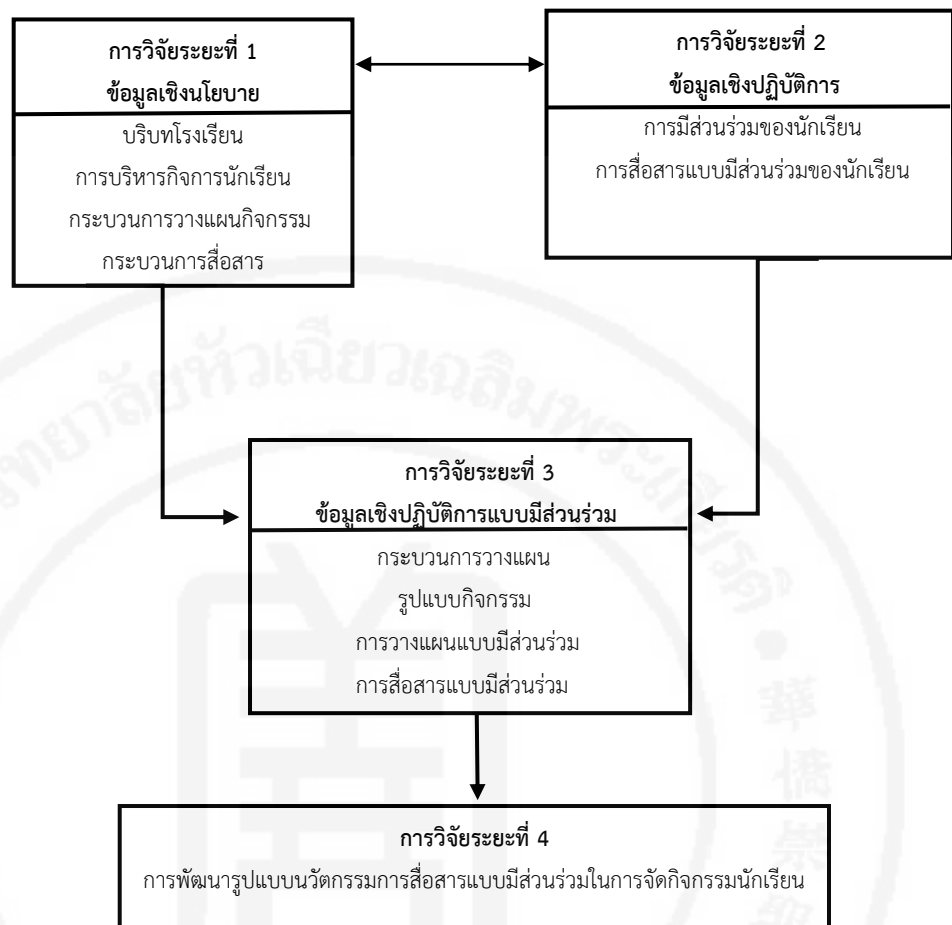
6. การออกแบบกิจกรรม เป็นแผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นใหม่ คือ แผนกิจกรรมที่ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากสถานักเรียน โดยเริ่มจากการผ่านวาระการประชุมหารือร่วมกันระหว่างสถานักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และกลุ่มนักเรียนที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน

7. กิจกรรมปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลฝึกปฏิบัติ “ตัวเนื้อหา” ผ่านกลไกหลัก 3H ให้ความรู้ (Head) ให้ทักษะ (Hand) และให้ความรู้สึก (Heart) และ “รูปแบบกระบวนการ” ใช้กลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลในทุกขั้นตอนซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง

8. การถอดบทเรียน หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารในระดับ “มาก”

9. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล ความรับผิดชอบหน้าที่กิจกรรมนักเรียน ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรม และคุณลักษณะส่วนบุคคล

ความสัมพันธ์ของผลการศึกษาของการวิจัยทั้ง 3 ระยะ สรุปเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ ดังแผนภาพที่ 6.1

ภาพที่ 7.1 แสดงความสัมพันธ์ของผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

จากความสัมพันธ์ของผลการศึกษาระดับคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำตัวแปรสำคัญที่ได้จากผลการวิจัยมาใช้พัฒนารูปแบบนวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมนักเรียน กล่าวคือ

1. บริบท คือ การกำหนดจัดกิจกรรมนักเรียนในบริบทของโรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร วิทยาลัยฯ พันธกิจ และนโยบาย

2. การบริหารกิจการนักเรียน ประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน คณะกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษาและสถานนักเรียน รูปแบบและลักษณะกิจกรรม โดยรูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมสถานนักเรียน ลักษณะกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ และงานบำเพ็ญประโยชน์

3. กระบวนการวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย แผนกิจกรรมประเภทที่ทำต่อเนื่อง (แผนกิจกรรมเก่า) หรือแผนประจำ (หรือแผนกิจกรรมที่ทำต่อเนื่อง) และแผนกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นใหม่ เป็นแผนกิจกรรมที่เสนอจากสถานนักเรียน ชมรม หรือกลุ่มนักเรียน

4. กระบวนการสื่อสาร การใช้วัตกรรมการสื่อสาร (สื่อ/ช่องทางการเผยแพร่) เพื่อเผยแพร่กิจกรรมนักเรียนผ่านสื่อออฟไลน์และสื่อออนไลน์ในบริบทของโรงเรียน

5. การวางแผนกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นประธานโครงการ รองประธานโครงการ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และเลขานุการ มีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ เช่น เขียนโครงการ สรุปรายโครงการ ประเมินผลโครงการ

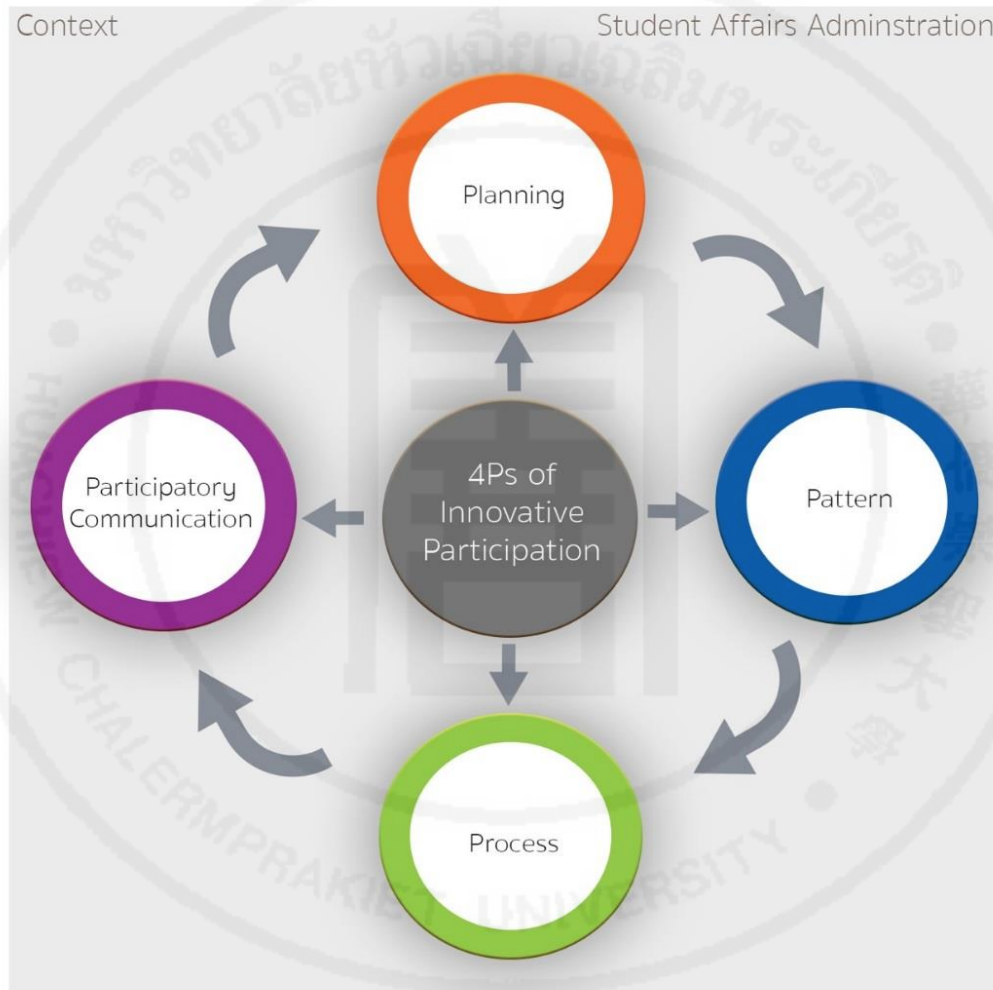
6. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 7 รูปแบบ 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร และ 2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารภายใต้ข้อกำหนดของผู้วิจัย เช่น การเลือกประเด็น/เนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ การเลือกสื่อ/ช่องทางการเผยแพร่ข่าวสาร 3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ 4) การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ 4.1) ขั้นตอนการผลิต (Pre-Production) ได้แก่ เตรียมการผลิต เลือกหัวข้อ เก็บรวบรวมข้อมูล/ข้อเท็จจริง การเขียนบท คัดเลือกฉาก สถานที่ นักแสดง 4.2) ขั้นตอนการผลิต (Production) ได้แก่ การลงมือผลิต ถ่ายทำ บันทึกเทป และ 4.3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post Production) ได้แก่ การตัดต่อ ใช้เสียงประกอบและใส่เทคนิค 5) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย 6) การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ระบบการตัดสินใจ กำหนดเนื้อหา รูปแบบ กำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน การบริหารงบประมาณ และ 7) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงาน

ทั้งนี้ องค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสำคัญภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนในกระบวนการมีส่วนร่วม	กิจกรรมสำคัญของกระบวนการ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in Planning)	กระบวนการวางแผน (Planning) (กระบวนการวางแผนกิจกรรม) รูปแบบกิจกรรม (Pattern) (ลักษณะกิจกรรม)
การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit-Sharing)	การวางแผนกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Participatory Student Affairs Planning) (มีส่วนร่วมในระดับการวางแผน) (มีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ)
ขั้นตอนในกระบวนการสื่อสาร	กิจกรรมสำคัญของกระบวนการ
กระบวนการสื่อสาร (Communication Process)	การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) (มีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ) (มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร)

ที่มา: ประยุกต์จาก สถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545

ผู้วิจัยนำตัวแปรที่เป็นสำคัญ กล่าวคือ กระบวนการวางแผน (Planning) การวางแผนกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Participatory Student Affairs Planning) รูปแบบกิจกรรม (Pattern) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) (4Ps of Innovative Participation) ดังภาพที่ 7.2 มาใช้พัฒนาเป็นรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียน

ภาพที่ 7.2 รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม (4Ps of Innovative Participation)

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพโดยสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) กับอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้จำนวน 10 คนเพื่อร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็น และสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรม 4Ps ที่พัฒนาจากผลวิจัยสร้างจากผลวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลเห็นพ้องว่า บริบทโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร วิทยากร พันธกิจ นโยบาย มีความสำคัญและมีผลต่อการบริหารกิจการนักเรียนทั้งในเรื่องการกำหนดโครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน คณะกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษา และสถานักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นงานระดับนโยบายหรือเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการชี้แนะ ริเริ่ม ส่งเสริม สนับสนุน เข้าไปมีส่วนร่วมการบริหารกิจการนักเรียนทั้งในส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาและสถานักเรียนในทิศทางที่ฝ่ายบริหารต้องการทั้งในระดับองค์กร ระดับหน่วยงาน และระดับการปฏิบัติงาน

รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียนดังกล่าว สะท้อนพันธกิจ 3 ด้านของโรงเรียน กล่าวคือ

1. *การบริหารกิจการนักเรียน* บทบาท ภารกิจหลักและการบริหารกิจการนักเรียนอยู่ภายใต้ บริบทของวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายของผู้บริหาร การบริหารจัดการกิจการนักเรียนที่ตอบสนอง นโยบายการศึกษาแห่งชาติและการบริหารจัดการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างอาจารย์และ นักเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนประสบการณ์และร่วมพัฒนาโรงเรียนผ่านกลไกกิจกรรม โรงเรียนและกิจกรรมสถานักเรียน

2. *นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสื่อสาร* นวัตกรรมการสื่อสารมีบทบาทต่อการพัฒนาวิธีการ กำหนดจัดกิจกรรมโรงเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมและใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการ ทำกิจกรรม การประยุกต์ใช้ความรู้ทางการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสื่อ ใหม่ในการพัฒนากิจกรรมนักเรียน เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหาร จัดการการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยระบบคุณภาพบนหลักธรรมาภิบาล พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งสร้างจิตสำนึกการ ใช้สื่อออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนเรียนรู้การใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ใช้สื่อออนไลน์ ของโรงเรียน (เว็บไซต์โรงเรียนและเฟซบุ๊กโรงเรียน) เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม (นักเรียน) กลุ่มเป้าหมายภายใน (ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่) และภายนอกโรงเรียน (ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อนต่างสถาบัน)

3. *สังคมและชุมชน* โรงเรียนเป็นบ้านแห่งการเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่ในการเตรียมความพร้อม นักเรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม สร้างนิสัย รู้จักระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกา รู้จักรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ที่ตนพึงมีต่อหมู่คณะ ชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสมผ่านกลไกกิจกรรมนักเรียนเพื่อเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง มีส่วนร่วมในการริเริ่ม พัฒนา ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา สามารถทำงานเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ พัฒนาให้เป็นนักเรียนของโรงเรียนในชุมชน ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นที่ รู้จัก รวมถึงการยอมรับและการสนับสนุนจากสังคมและชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลเห็นพ้องว่า รูปแบบนวัตกรรมเป็นภาพกว้างจากบริบท (Context) และการบริหารกิจการนักเรียน รูปแบบนวัตกรรมสร้างจากกรอบแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม รูปแบบนวัตกรรมที่ผู้เขียนสร้างเหมาะสมแล้วที่เป็นโมเดลวงกลม (ดังภาพที่ 7.2 หน้า104) วงกลมทุกวงเป็นหัวใจของงานวิจัย คือ ขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมสำคัญของกระบวนการ และควรใช้คำสำคัญของกิจกรรมสำคัญของกระบวนการเพื่อตั้งชื่อรูปแบบนวัตกรรมเป็นภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า รูปแบบนวัตกรรมการที่สร้างและพัฒนาจากผลวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปปรับใช้ได้แน่นอน อาจแตกต่างตรงที่บริบทโรงเรียนและโครงสร้างการบริหารจัดการกิจการนักเรียน

อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาที่เริ่มนำสื่อออนไลน์มาใช้ในการกำหนดกิจกรรมนักเรียน ควรนำรูปแบบนวัตกรรมที่สร้างจากผลวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน และควรวิจัยและ/หรือพัฒนา ปรับปรุง และ/หรือ ต่อยอดรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโรงเรียน

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ” (The Development of Innovative Participatory Communication in School Activities of 30 Upper Secondary Schools in Samutprakarn Province) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาสถานภาพการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งเพื่อสร้างรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนเพื่อสร้างการยอมรับรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการจากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ 1) ใช้การวิจัยคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเชิงนโยบาย 2) ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติ 3) ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบความสามารถทางการสื่อสาร และการใช้นวัตกรรมสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และใช้การวิจัยคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 4) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างการยอมรับผลวิจัย

สำหรับเนื้อหาในบทนี้ เป็นการสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

สถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนในสถานศึกษา

1. สถานภาพการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) รูปแบบและลักษณะของกิจกรรม 2) การตอบรับ และการให้ความร่วมมือในกิจกรรม และ 3) กิจกรรมในลักษณะที่นักเรียนและคณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมกันอย่างไรเท่าเทียม กล่าวคือ

รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) กิจกรรมของภาคส่วนต่างๆ ของโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ วางแผน และรับผิดชอบโดยคณาจารย์เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของโรงเรียน และ 2) กิจกรรมที่ดำเนินงานโดยสภานักเรียน ซึ่งวางแผนและกำหนดรูปแบบจากคณะกรรมการสภานักเรียนเพื่อตอบสนองความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการและบำเพ็ญประโยชน์

ด้านการตอบรับและการให้ความร่วมมือในกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี คือ กิจกรรมที่นักเรียนทั้งโรงเรียนได้มีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

กันมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เน้นความบันเทิง และ/หรือกิจกรรมเชิงวิชาการที่ควบคู่กับความบันเทิง (Edutainment) ที่เน้นทักษะเชิงวิชาการ ปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และสังคม

กิจกรรมในลักษณะที่นักเรียนและคณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมกันอย่างเท่าเทียม เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคณะครูอาจารย์และนักเรียน เช่น กิจกรรมประเภทการออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน กีฬาสานสัมพันธ์ กีฬาสี หรือกิจกรรมในลักษณะการเฉลิมฉลองประจำปี

2. รูปแบบและกระบวนการสื่อสารสำหรับการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) กระบวนการในการวางแผนการสื่อสาร และ 2) กระบวนการในการออกแบบเนื้อหาและข้อความ กล่าวคือ

ด้านกระบวนการในการวางแผนการสื่อสาร มีผู้รับผิดชอบหลัก คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ (หรือฝ่ายโสตทัศนศึกษา) ของสถานศึกษา โดยสามารถขอความร่วมมือกับฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

ด้านกระบวนการในการออกแบบเนื้อหาและข้อความ แนวคิดหลักในการสื่อสารเริ่มต้นจากคณาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม และนักเรียนเป็นผู้ออกแบบและใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันเพื่อคิดเนื้อหา ข้อความ และวางแผนกำหนดรูปแบบทางการสื่อสาร และแนวคิดที่เริ่มมาจากนักเรียน นักเรียนเป็นผู้ออกแบบด้วยตนเอง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้กลั่นกรองและพิจารณา

3. กระบวนการวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การวางแผนและการออกแบบกิจกรรม 2) การปฏิบัติและการมอบหมายหน้าที่ 3) การคัดเลือกผู้รับผิดชอบ และ 4) การประเมินผล กล่าวคือ

แผนกิจกรรมมี 2 รูปแบบ คือ แผนกิจกรรมเก่า เป็นแผนประจำ และ/หรือ เป็นโครงการและกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาทุกปีการศึกษาเพื่อตอบสนองนโยบายของโรงเรียน และแผนกิจกรรมประเภทที่ออกแบบขึ้นมาใหม่ คือ แผนกิจกรรมที่ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากสถานศึกษา ชมรม หรือกลุ่มนักเรียน ในแต่ละปีการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียน

การปฏิบัติงานและวางแผนกำหนดจัดกิจกรรมใช้วิธีการระดมความคิด (Brainstorming) ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน โดยใช้การประชุมทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ

ด้านการคัดเลือกผู้รับผิดชอบกำหนดจัดกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้คัดเลือกผู้รับผิดชอบ สถานศึกษาคัดเลือกผู้รับผิดชอบ และอาจารย์ที่ปรึกษาและสถานศึกษา ร่วมกันคัดเลือกผู้รับผิดชอบ

การประเมินผลกิจกรรม ใช้การประเมินผลทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น แบบสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.0 อายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 เรียนสายวิทย์-คณิต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.0 เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่า 6 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.4

กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารกิจกรรมของโรงเรียนผ่านสื่อต่าง ๆ ในระดับ “มาก” กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างเปิดรับผ่านสื่อไลน์ (ค่าเฉลี่ย = 3.94) รองลงมา ผ่านเฟซบุ๊กโรงเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.92) และเว็บไซต์โรงเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.91)

กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมในระดับ “มาก” กล่าวคือ เข้ากิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดจัด (ค่าเฉลี่ย = 4.02) เข้าร่วมกิจกรรมโฮมรูม (ของอาจารย์ประจำชั้น) (ค่าเฉลี่ย = 3.91) และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร (ของอาจารย์ประจำวิชา) (ค่าเฉลี่ย = 3.89)

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรมในระดับ “ปานกลาง” เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 3.10) เป็นเลขานุการ (ค่าเฉลี่ย = 2.78) เป็นประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.71) และเป็นรองประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.70)

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการในระดับ “ปานกลาง” เป็นผู้ประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.30) เป็นผู้จัดสถานที่ (ค่าเฉลี่ย = 3.12) และเป็นผู้สรุป/ประเมินผลโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 3.10)

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารในระดับ “มาก” กล่าวคือ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.01) เป็นผู้ดู ผู้ชม (ค่าเฉลี่ย = 4.00) และเป็นผู้ประเมินผล (ตอบแบบสอบถาม) ในระดับ “ปานกลาง” (ค่าเฉลี่ย = 3.45)

การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความคิด ประกอบด้วย 2) ขั้นปฏิบัติการ และ 3) ขั้นถอดบทเรียน กล่าวคือ

การเตรียมความคิด การสำรวจสภาพพื้นที่จริงผ่านการจัดกิจกรรมการประชุมร่วมกับกลุ่มอย่างเพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทโรงเรียน 2) วิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมของโรงเรียน 3) วิเคราะห์ศักยภาพของผู้ให้ข้อมูลเพื่อทดสอบความสามารถทางการสื่อสาร และ 4) ตั้งโจทย์การวิจัย และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า

บริบทโรงเรียน โรงเรียนให้ความสำคัญในการพัฒนานักเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพุทธศักราช 2542 มีโครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน มีคณะกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม มีสถานักเรียน

รูปแบบและลักษณะของกิจกรรมของโรงเรียน มี 2 ประเภท คือ กิจกรรมโรงเรียนและ กิจกรรมของสถานักเรียน (กิจกรรมวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ และบำเพ็ญประโยชน์)

ด้านความสามารถทางการสื่อสารและการใช้นวัตกรรมสื่อสาร ก่อนเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความสามารถทางการสื่อสารในระดับ “ปานกลาง” สามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียน (ค่าเฉลี่ย = 3.33) สามารถเล่าเรื่องด้วยภาพ (ค่าเฉลี่ย = 3.30) สามารถเล่าเรื่อง

ด้วยการพูด (ค่าเฉลี่ย = 3.23) สามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย = 3.20) และสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟิก (ค่าเฉลี่ย = 2.40)

ด้านการตั้งโจทย์การวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การระดมสมองและหาประเด็น หรือเรื่องราวที่น่าสนใจภายในโรงเรียน ผลการระดมสมองและหาประเด็นหรือเรื่องราวที่น่าสนใจภายในโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็น	เนื้อหา
โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	ความสำคัญของโรงเรียน/ นักเรียน/อาจารย์	อัตลักษณ์โรงเรียน /อาจารย์/นักเรียน
โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน	อัตลักษณ์ชุมชน (พายเรือยาว)
โรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม	จุดเด่นโรงเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน การเรียน/กีฬา/ ภาษาต่างประเทศ
โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ)	จุดเด่นโรงเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (กีฬาฟุตบอล)
โรงเรียนสมุทรปราการ	ความสำคัญของสภานักเรียน	อัตลักษณ์โรงเรียน (สภานักเรียน)

ขั้นปฏิบัติการ การพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูล โดยอาศัยแนวคิดความสามารถทางการสื่อสาร ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเล่าเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพ ความสามารถในการถ่ายภาพ ความรู้ ความเข้าใจการวางโครงเรื่อง และความสามารถในการวางโครงเรื่องผ่านกิจกรรมที่เป็น “ตัวเนื้อหา” และ “รูปแบบกระบวนการ”

กิจกรรมที่เป็น “ตัวเนื้อหา” ใช้วิธีการแบบสาระบันเทิง (Edutainment) ในส่วนของ “รูปแบบกระบวนการ” ใช้กระบวนการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ผ่านกลไกการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

การถอดบทเรียน การประเมินความสามารถทางการสื่อสารและการใช้นวัตกรรมการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูล หลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องด้วยการพูดในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย = 3.90) สามารถเล่าเรื่องด้วยการเขียนในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย = 3.80) สามารถเล่าเรื่องด้วยภาพในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย = 3.76) สามารถเล่าเรื่องผ่านสื่อออนไลน์ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย = 3.70) และสามารถเล่าเรื่องผ่านสื่ออินโฟกราฟิกในระดับ “ปานกลาง” (ค่าเฉลี่ย = 3.16)

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลหลังเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลมีความรับผิดชอบต่องานกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.60) ผู้ให้ข้อมูลใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.80) ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าถาม แสดงความเห็น มีความสามารถในการใช้วัตกรรมการสื่อสารอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.60)

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

1. ในภาพรวมของสถานภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นอยู่กับบริบทโรงเรียน ผู้บริหาร วิทยุทัศน์ พันธกิจ นโยบาย โครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียน คณะกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษา และสถานนักเรียน สืบเนื่องจากนักเรียนเป็นทรัพยากรสำคัญของสังคม การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นยุทธศาสตร์อย่างต่อเนื่องในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถานภาพการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ในเรื่องการเตรียมความพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรทุกช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีพ

2. รูปแบบและลักษณะกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมโรงเรียนและ กิจกรรมสถานนักเรียน ลักษณะกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและ นันทนาการ งานบำเพ็ญประโยชน์ การกำหนดจัดรูปแบบและลักษณะกิจกรรมดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และกิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) ที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ มีทักษะความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

3. กระบวนการวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผนและการออกแบบกิจกรรม การปฏิบัติและการมอบหมายหน้าที่ การคัดเลือกผู้รับผิดชอบ และการประเมินผล กระบวนการวางแผนกิจกรรมดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของ Mercado (1999) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน การปฏิบัติงาน และการประเมินผล กล่าวคือ

การวางแผน นักพัฒนาควรสร้างแนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา การใช้ศักยภาพของนักเรียนในการพัฒนาร่วมกัน วิเคราะห์เพื่อสะท้อนภาพที่แท้จริง

การปฏิบัติงาน ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การสื่อสารเพื่อสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมทั้งในรูปแบบที่เป็นและไม่เป็นทางการ

การประเมินผล การตรวจสอบและประเมินผลร่วมกันทำให้ได้เรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวร่วมกันเพื่อใช้เป็นข้อมูลในโครงการพัฒนากิจกรรมในครั้งต่อไป

การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่างมีเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนกำหนดจัด (ค่าเฉลี่ย = 4.02) เข้าร่วมกิจกรรมโฮมรูม (ของอาจารย์ประจำชั้น) (ค่าเฉลี่ย = 3.91) และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร (ของอาจารย์ประจำวิชา) (ค่าเฉลี่ย = 3.89) ในระดับมาก กิจกรรมดังกล่าวเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะเกิดผลดีแก่นักเรียนภายใต้แนวคิดการเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) เป็นกิจกรรมอยู่ในขอบเขตของที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาเยาวชนในสถาบันการศึกษา 3 รูปแบบ คือ 1) กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนกำหนดจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมนักเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนวิชาต่าง ๆ 2) กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมที่กำหนดจัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติหรือนอกเหนือจากตารางสอนเพื่อตอบสนองความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียน และ 3) กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเกี่ยวกับการแนะแนวหรือการปกครองนักเรียนซึ่งโดยปกติครูจะมีบทบาทในการดำเนินงาน (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2529)

2. กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรมในระดับ “ปานกลาง” เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 3.10) เป็นเลขานุการ (ค่าเฉลี่ย = 2.78) เป็นประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.71) และเป็นรองประธานโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 2.70) ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการในระดับ “ปานกลาง” กล่าวคือ เป็นผู้ประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.30) เป็นผู้จัดสถานที่ (ค่าเฉลี่ย = 3.12) และเป็นผู้สรุป/ประเมินผลโครงการ (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ตามลำดับ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นใน 2 มิติ กล่าวคือ

มิติที่ 1 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนยังคงมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้กำหนดและควบคุมทิศทางการสื่อสารทั้งในขั้นตอนของการวางแผนกิจกรรม และในระดับปฏิบัติการซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2548) อธิบายแนวทางการสื่อสารในลักษณะดังกล่าวผ่านแบบจำลองการสื่อสารเชิงถ่ายทอด (Transmission Model) เป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีบทบาทตายตัวในกระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการสื่อสาร ผู้รับสารทำหน้าที่เป็นผู้รองรับข่าวสารจากผู้ส่งสาร

มิติที่ 2 กระบวนการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผ่านกลไกการสื่อสารเพื่อเป็นหนทางหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่การมีส่วนร่วม และมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมใน

กระบวนการสื่อสารในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/User) ตามกรอบแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2543) และพวงชมพู ไชยอาลา (2556) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด กล่าวคือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารภายใต้ข้อกำหนดของผู้ส่งสาร เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เป็นเลขานุการ เป็นประธานโครงการ และเป็นรองประธานโครงการ เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้จัดสถานที่ และเป็นผู้สรุป/ประเมินผลโครงการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลังจากผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ขั้นตอน 1) ขั้นเตรียมความคิด (วิเคราะห์ด้วยบทโรงเรียน วิเคราะห์ลักษณะของกิจกรรมและรูปแบบการวางแผนกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ศักยภาพของผู้ให้ข้อมูล 2) ขั้นปฏิบัติการ (การออกแบบกิจกรรม กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ) และ 3) การถอดบทเรียน (ประเมินความสามารถทางการสื่อสารและผลที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล) หากวิเคราะห์ด้วยกระบวนการสื่อสารการพัฒนา ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ มีความสำคัญใน 3 มิติ กล่าวคือ

มิติที่ 1 ความสำคัญในฐานะของกิจกรรมที่เปลี่ยนฐานคิดทางการสื่อสาร หรือการเปลี่ยนจุดยืนของผู้ให้ข้อมูลที่จากผู้รับสารให้เป็นผู้ส่งสาร กล่าวคือ ด้วยศักยภาพที่เข้มแข็งของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และมีบทบาทมากกว่าการเป็นเพียง “ผู้รับสาร” แต่มาอยู่ในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/User) ส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ (Sender/Producer) มีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Planner/ Policy Maker)

มิติที่ 2 กระบวนการการออกแบบกิจกรรมและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการที่ต้องการให้ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมผ่านกลไกการสื่อสารเพื่อเป็นหนทางหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม กล่าวคือ 1) มีส่วนร่วมในการวางแผน เช่น เป็นประธานโครงการ รองประธาน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ เป็นเลขานุการ

2) มีส่วนร่วมใน ระดับปฏิบัติการ เช่น เขียนโครงการ สรุป/ประเมินผลโครงการ นักแสดง เขียนบท พิธีกร กำกับการแสดง ถ่าย Clip VDO ตัดต่อ Clip VDO เทคนิคพิเศษ (แสง สี เสียง) ออกแบบฉาก ออกแบบเครื่องแต่งกาย แต่งหน้า/ทำผม จัดสถานที่ ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ผู้ประสานงาน 3) มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร เช่น ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ดู ผู้ชม และผู้ประเมินผล (ตอบแบบสอบถาม)

นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวเป็นเสมือนการจำลองกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการจัดกิจกรรมแบบ “รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง” ผ่านการสืบทอดในรูปแบบของการกำหนดกิจกรรมของสถานักเรียนของโรงเรียน

มิติที่ 3 กระบวนการการออกแบบกิจกรรมและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการวิจัยครั้งนี้ คือ การทดลองให้ผู้ให้ข้อมูลสร้างสรรค์การเล่าเรื่องผ่านคลิปวิดีโอซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่สอดคล้องกับรูปแบบการ

ดำเนินชีวิตของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น การใช้คลิปปิดิโอเป็นช่องทางในการเผยแพร่ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้ให้ข้อมูล หากสามารถขยายผลไปสู่การสร้างความสำเร็จในระดับโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 มิติ เงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูลต้องมีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

1. ทัศนคติที่มีต่อผู้ให้ข้อมูลซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขที่มีความสำคัญ ทั้งนี้ โรงเรียนสมุทรปราการ โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ) และสตรีสมุทรปราการเป็นโรงเรียนต้นแบบของการจัดกิจกรรมนักเรียน มีสถานักเรียนที่เข้มแข็ง โดยโรงเรียนมีทัศนคติในเชิงบวกต่อศักยภาพของนักเรียน การจัดกิจกรรมจึงเห็นภาพการสนับสนุน และการให้ความร่วมมือในกิจกรรมของนักเรียน

2. การออกแบบกิจกรรมของการวิจัยครั้งนี้ที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน ลักษณะของกิจกรรมและรูปแบบการวางแผนกิจกรรมโรงเรียนและศักยภาพของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ 2.1) เป็นโรงเรียนที่มีต้นทุนเรื่องการพัฒนากิจกรรมนักเรียน 2.2) การวิจัยที่ต้องใช้เวลา และความต่อเนื่อง กระบวนการออกแบบกิจกรรมจึงออกแบบให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เช่น การเก็บข้อมูล การถ่ายภาพ การเล่าเรื่อง 2.3) การวิจัยครั้งนี้เป็นการติดตั้งความรู้ทางการสื่อสารให้กับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจจะมีพื้นฐานความรู้แล้วในระดับหนึ่ง จึงจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประสบการณ์ และความสามารถทางการสื่อสารของผู้ให้ข้อมูล

3. กลยุทธ์การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการกำหนดจัดกิจกรรมโรงเรียน เน้นการมีส่วนร่วมทั้งในระดับของการร่วมคิดร่วมทำและการสร้างสำนึกการมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของโครงการ/กิจกรรม การติดตั้งกระบวนการพัฒนากลุ่มตัวอย่างจากโครงการ/กิจกรรมหนึ่ง ๆ ไปใช้ในโครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสารไม่เพียงแต่พัฒนาผู้ให้ข้อมูลให้เป็น Smart User ยังต้องการพัฒนาแกนนำนักเรียนที่เป็นกรรมการในสถานักเรียนของโรงเรียนให้เป็น Smart User ในการพัฒนานักเรียนรุ่นต่อไปที่จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นแกนนำการจัดกิจกรรมของสถานักเรียนในแต่ละปีการศึกษา

ข้อเสนอแนะและการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาจากผลวิจัยครั้งนี้ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานกิจกรรมของสถาบันการศึกษาผ่านกลไกการมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหารกิจการนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา สถานักเรียนและนักเรียน

2. รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาจากผลวิจัยครั้งนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ควรได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนกิจกรรมในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานเชิงรุกและต้องทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดช่วงจะทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนในสถาบันการศึกษา

3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารที่สร้างจากผลวิจัยไปทดสอบเพื่อการพัฒนา ปรับปรุง และ/หรือ ต่อยอดรูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมภายใต้โรงเรียนบริบทโรงเรียนและโครงสร้างการบริหารจัดการกิจการนักเรียน

4. ผลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำไปใช้ประโยชน์โดยกำหนดจัดบริการวิชาการเรื่องการพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมนักเรียนด้วยเครื่องมือการสื่อสารให้กับคณะกรรมการสถานักเรียน 30 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ วงศ์ลักษณะพันธ์. (2542). กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาจิตเวชศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง. (2542). การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาจิตเวชศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2561). *กรมกิจการเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (เมษายน-มิถุนายน 2543). การสื่อสารกับชุมชน: แนวคิดหลักเพื่อการพัฒนา. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 18 (2) 61-77.
- _____. (2546). อีกครั้งกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการประชุมเรื่องการพัฒนาหอกระจายข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของชุมชน. จังหวัดชุมพร 15-16 มีนาคม.
- _____. (2548). *ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- _____. (2551). *การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่องสื่อสารชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- _____. (2559). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์.
- กำจร หลุยยะพงศ์. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร: แนวคิดและบทสังเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ หจก.หยินหยาง.
- กุลนารี เสือโรจน์. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยรูปแบบสื่อการสอนที่มีการใช้หลักเสียงบรรยายภาพของครูโรงเรียนสอนคนตาบอด*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 26 (50) 169-186.
- เจริญเนตร แสดงดวงแข และ สินี กิตติชนม์วรกุล. (2560). *การสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นในการเผยแพร่แผนชุมชนเพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลหัวเขา จังหวัดสงขลา*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ชลดา กิจธีรณมย์สุข. (2549). *การศึกษาสถานะขององค์ความรู้ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์สาขาจิตเวชศาสตร์พัฒนาการของไทย*. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 24 (3) 32-45.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จิตกานต์ ธนาโอฬาร. (2537). การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัย: ศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ วิทยสรณะ. (2540). การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับความรู้ ทักษะคิดและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐมน บัวพรรมมี. (2560). การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเพื่อการสื่อสารภูมิปัญญาและสร้างอัตลักษณ์อาหารท้องถิ่น: กรณีศึกษาบ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ณิลวรรณ วรานิชสกุล (2536). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานีวิทยุจส.เอฟ.เอ็ม. 100 เมกกะเฮิร์ต. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงจันทร์ สุทธาโรจน์. (2539). การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิวาพร แสนเมืองชิน. (2543). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์พฐุ กฤษสุนทร. (2560). บทบาทหน้าที่การดำรงรักษาและการขยายผลการดำเนินงานเครือข่ายสุขภาพเพื่อสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีชุมชนบ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ธัญพร พงษ์โสภณ. (2539). บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลุกจิตสำนึกประชาชนเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิษฐา หุ่นเกษม. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาโฮมสเตย์บ้านจำรุง จังหวัดระยอง. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- บุญชริกา เจียงเพ็ชร. (2543). พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่ออินเทอร์เน็ตและทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีต่อความรู้ ทักษะคิด และกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งระบบใหม่ของกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใน

บรรณานุกรม (ต่อ)

- กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุษยากร ตีระพลดีกุลชัย สัญชัย เรื่องโรจน์ และพนมเทียน. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย การเกษตรไร้สารเคมีขยายผลผ่านกระบวนการสื่อสาร: กรณีศึกษาการขยายผลกับกลุ่มเกษตรกรผู้สนใจการเกษตรไร้สารเคมีบ้านหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ปัทมา จันทภาโส. (2539). *ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสตรีในสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานรัฐวิสาหกิจการสื่อสารแห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนา รูปแก้ว. (2547). *การสื่อสารเพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ก่อร่วมเพศชาย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและเยอรมันนี*. วิทยานิพนธ์ วส.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์. (2542). *การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมต่อปัญหาสังคมของผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ขององค์กรพัฒนาเอกชน*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมลพรรณ สุทธิวงศ์. (2537). *การรับทราบข่าวจากสื่อมวลชนกับการรับข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชนจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูลสิริ จันทร์เสวี. (2539). *การศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้บริโภครายการโทรทัศน์ของบริษัท มีเดีย ออฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน) พ.ศ.2538*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงชมพู ไชยอาสา. (2556). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กลไกขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนการทัศน์การพัฒนาแบบทางเลือก*. *วารสารมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์*, 30 (2) 23-42.
- พัชรา เอี่ยมกิจการ และชจิตชวัญ กิจวิสาละ. (2560). *การสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในชุมชน จากฐานข้อมูลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดระยอง*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ (2562). *MCS2151 สื่อมวลชนสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภาวี กรีใจวัง. (2541). *การสื่อสาร ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนในโครงการ “นักเรียนนายร้อยตำรวจล้มปัญหายุ่งยาก”*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภัทรา สุรารักษ์ และสุพรรณิ เบอร์เนล. (2560). *การสื่อสารเพื่อเสริมพลังการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายของคนไร้สัญชาติ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- มันทนา พุกกุล. (2541). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของพนักงานในกิจกรรมรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์พลังงานในอาคาร: ศึกษากรณีโรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า*. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตติกาล เจนจัด ญัฐวิภา สีนสุวรรณ และตปากร พุทธเสถ. (2560). *การสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในชุมชนและพื้นที่: การสืบสานวัฒนธรรมไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- รัชดาภรณ์ ชาญชาคริตพงศ์. (2543). *การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิดา นิตพัฒนาภิรักษ์. (2539). *การเปิดรับสื่อมวลชน ความรู้ และการเข้ามามีส่วนร่วมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของผู้บริหารธุรกิจภาคเอกชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุจิรา สุภาษา. (2542). *การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาดา บุนนาค. (2534). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาวี รุ่งสุวรรณ. (2546). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อรณรงค์ปัญหาเอชไอวีในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสาชา ภูจินดา. (2558). *แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยใช้หลักนิเวศอุตสาหกรรม*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วีไล กมลเดชเดชา. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถภาพครูกับการสื่อสารแบบให้ครูมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วีระวรรณ ยังกิจการ. (2543). *การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา “รายการวิทยุเพื่อชุมชน” ของจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีธรรม โจรนสุพจน์. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมตลาดทางเลือกของเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- ศศิสพล จิตรวานิชกุล. (2559). *การสื่อสารชุมชนกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นการสื่อสารชุมชน หน่วยที่ 6-10*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2545). *โครงการพัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สุนทรี ธาราธิคุณ. (2542). *การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนต่อการแก้ไขปัญหาภาวะมลพิษอากาศและกลิ่นเหม็นในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ วส.ม. สาขาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (2560-2564)*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ และอาจารย์ ปุรินทรวรกุล. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยการพัฒนากระบวนการสื่อสารของศูนย์เรียนรู้เกษตรกรชีวภาพ ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2529). *ED408 การบริหารกิจการนักเรียน (Student Personnel Administration)*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://e-book.ram.edu/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=ED408>
- สิรินทร พิบูลภาณุวัฒน์ ดวงพร คำณูวัฒน์ พัชรินทร์ เกตุจันงค์ และ สุกัญญา เสรีนนท์ชัย. (2560). *การสื่อสารเพื่อการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย: กรณีการจัดทำแผนน้ำแบบมีส่วนร่วมในท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อภิรักษ์ ธรรมเสนา. (2560). *การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร: กรณีศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของเยาวชนเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.)
- อรรธรณ ปิรันธน์โอวาท. (2544). *การสื่อสาร การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนในวิเทศชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง (ตุลาคม 2541-สิงหาคม 2544)*. กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- Dargon, A.G. (2001). Introduction. In Dargon, A.G., Ed. *Making Waves: Stories of Participation Communication for Social Change*. New York: Rockefeller Foundation.
- Jupp. V. (2006). *The Sage of Dictionary of Social Research Methods*. London: Sage.
- Larson, G.W. (2000). *Globalization, Computer-Mediated Interaction and Symbolic Convergence*.
- Melkote, S.R. (2001). *Communication for Development in the Third World*. New Delhi, India: Sage Publication.
- Mercado, M. (1999). Development Communication Management. *The Journal of Development Communication*, 12 (2), 13-25.
- Mody, B. (2000). The Context of Power and the Power of Media. In Wilkins, K.G. Ed., *Redeveloping Communication for Social Change: Theory, Practice, and Power*. Lanham, ML: Rowman & Littlefield.
- Roger, E. (2003). *Diffusion of Innovations*. New York: Free Press.
- Servaes, J; Jacobson. T.L; White, S.A. Eds. (1996). *Participation Communication for Social Change*. New Delhi: Sage.
- United Nations. (1983). *Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation*. New York: United Nations.
- White, S.A. (2003). In Involving People in a Participatory Process. In White, S.A. Eds. *Participatory Video Images that Transform and Empower*. New Delhi: Sage.
- Wilkins, K.G. (2000). *Redeveloping Communication for Social Change: Theory, Practice, and Power*. Lanham, ML: Rowman & Littlefield.

บรรณานุกรม (ต่อ)

การสัมภาษณ์

จักริชัย คำหมาย. อาจารย์ที่ปรึกษาสถานักเรียน โรงเรียนปทุมคงคา (สมุทรปราการ)

สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561.

เตือนใจ อรรถยธนาค. ผู้อำนวยการโรงเรียนนวมินทร เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

สัมภาษณ์ 1 กรกฎาคม 2561.

ธวัชชัย เจริญกุล. อาจารย์ที่ปรึกษาสถานักเรียน โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม.

สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561.

วรานนท์ พ่วงภู. อาจารย์ที่ปรึกษาสถานักเรียน โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

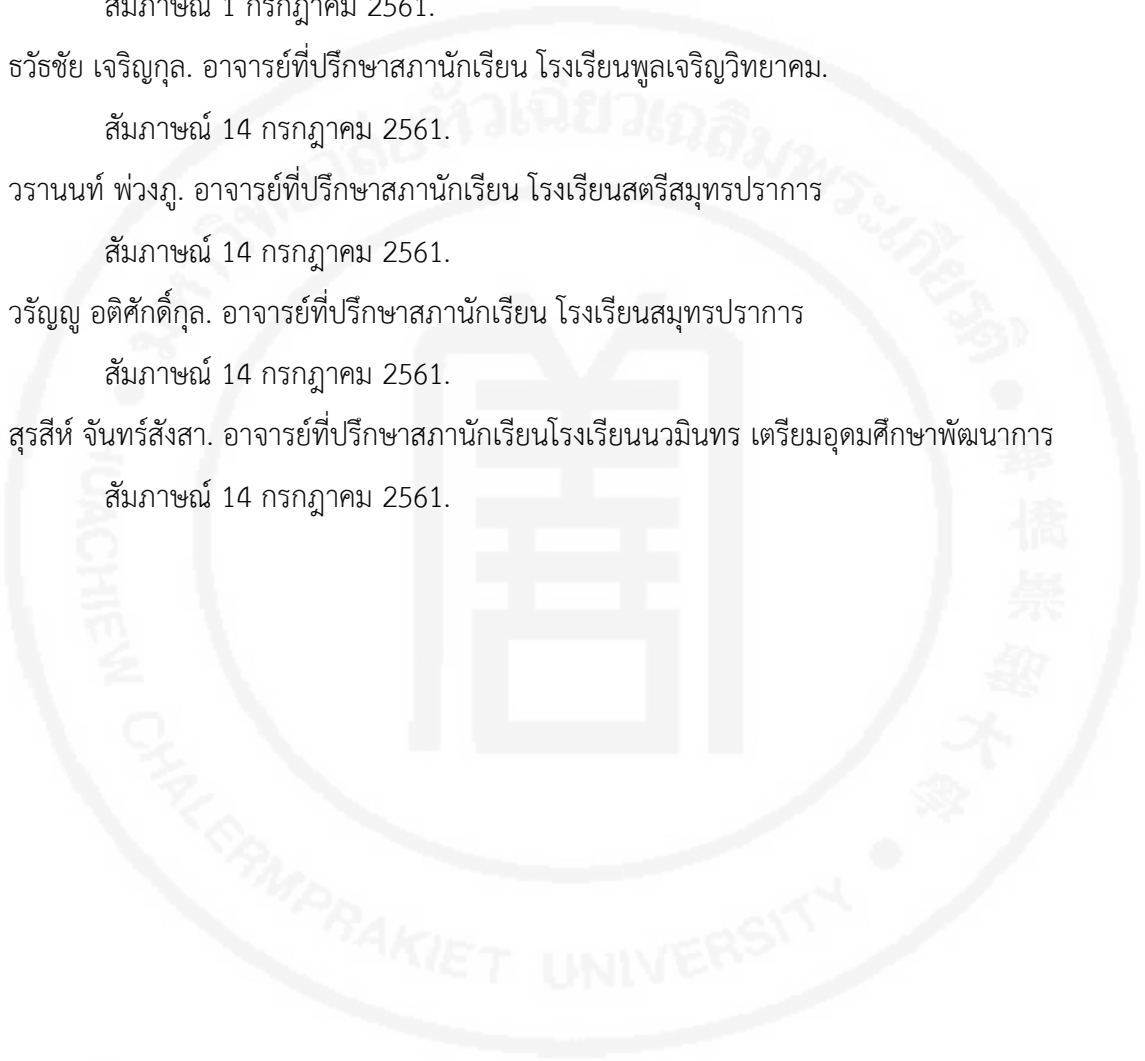
สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561.

วรัญญู อติศักดิ์กุล. อาจารย์ที่ปรึกษาสถานักเรียน โรงเรียนสมุทรปราการ

สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561.

สุรสีห์ จันทร์สังสา. อาจารย์ที่ปรึกษาสถานักเรียนโรงเรียนนวมินทร เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2561.

ประวัติผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาจ พุกสวัสดิ์
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศศ.บ. (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นศ.ม. (การประชาสัมพันธ์) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ปร.ด. (นิเทศศาสตร์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

Email: Dongcosae@yahoo.com Dongcosae@gmail.com

โทรศัพท์ 02-312-6300 ต่อ 1173

